

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Pracoviště Orální historie – Soudobé dějiny

Bc. Pavel Zálom

**Řekové poválečného Berounska.
Životní příběhy obyvatel řecké národnosti
Berouna a jeho okolí po druhé světové válce.**

Diplomová práce

Vedoucí práce: **PhDr. Pavel Mücke, Ph.D.**

Praha 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 12. května 2014

Pavel Zálom

Poděkování

Největší dík patří narátorům tohoto projektu, bez jejichž ochoty ke spolupráci by se nemohl uskutečnit.

Dále je třeba poděkovat vedoucímu práce PhDr. Pavlu Mückemu, Ph.D. za cenné rady a připomínky.

Stejně tak děkuji i své rodině za pomoc a podporu, kterou mi během práce na projektu poskytla.

Obsah

Abstrakt	7
Klíčová slova	7
Abstract	8
Key Words	8
Úvod	9
1. Metodologie	11
1.1. Orální historie	11
1.1.1. Teoretické zakotvení práce – orální historie	11
1.1.2. Použitý typ kvalitativního rozhovoru	11
1.1.3. Výběr narátorů.....	14
1.1.4. Tematické okruhy otázek a jejich vymezení	15
1.1.5. Prostředí výzkumu.....	15
1.1.6. Etické otázky orálně historického výzkumu	16
1.1.7. Orálně-historická metodologická specifika	17
1.1.8. Paměť – možnosti zkreslení	18
1.2. Literatura.....	19
1.2.1. Teoretické zakotvení práce – historiografie, etnologie, memoáry, kvalifikační práce	19
1.3. Archivní prameny	21
1.4. Prameny osobní povahy	22
1.5. Analytické a interpretační postupy	23
2. Empirická část	25
2.1. Řecká občanská válka	25
2.1.1. Příčiny občanské války	25
2.1.2. Průběh občanské války	26
2.1.3. Závěr války.....	27
2.1.4. Občanská válka ve vzpomínkách na vyprávění rodičů narátorů.....	28

2.2. Transport Řeků	30
2.2.1. <i>Transport řeckých dětí</i>	30
2.2.2. <i>Dospělí řečtí imigranti</i>	31
2.3. Usazení řeckých uprchlíků v Československu na počátku 50. let	33
2.4. Příchod Řeků do Berouna ve vzpomínkách narátorů	34
2.4.1. <i>Okolnosti příchodu do Berouna</i>	34
2.4.2. <i>Odborná kvalifikace řeckých imigrantů</i>	36
2.4.3. <i>Pozdější příchod do Berouna</i>	37
2.5. Život řeckých imigrantů v Berouně	37
2.5.1. <i>„Celá ta bytovka byla jedna velká rodina.“</i>	37
2.5.2. <i>Soužití s většinovou populací</i>	38
2.5.3. <i>Smíšená manželství</i>	41
2.5.4. <i>Soudržnost komunity</i>	42
2.6. Udržování řecké kultury a jeho předávání další generaci	43
2.6.1. <i>Výuka řeckého jazyka</i>	43
2.6.2. <i>Řecké zábavy a jejich význam</i>	45
2.6.3. <i>Předávání řečtví dalším generacím</i>	48
2.7. Napětí mezi řeckou a slavomakedonskou částí imigrace	51
2.8. Politická orientace imigrantů	53
2.9. Štěpení Komunistické strany Řecka a jeho projevy v rámci berounské řecké komunity	57
2.10. Krvavé berounské události	60
2.11. Návraty do Řecka	63
2.11.1. <i>Návraty ve vzpomínkách narátorů</i>	63
2.11.2. <i>Potíže s návratem</i>	64
2.11.3. <i>Návraty a postoje mladší a nejmladší generace</i>	65
2.11.4. <i>Ti, co se nevraceli</i>	67
2.11.5. <i>Krušný život reemigranta ve staré vlasti</i>	68
2.12. Návraty do Berouna	71
2.12.1. <i>Motivace k návratu</i>	71

2.13. Dnešní vztah k Řecku a Berounu.....	73
2.14. Současný stav řecké komunity v Berouně	76
2.15. Vnímání vlastní identity Řeků Berounska	77
Závěr	81
Prameny	84
Použitá literatura	84
Použitá periodika	85
Použité archivní prameny	85
Použité narativní prameny	86
Další použité prameny	87
Přílohy – udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů	88
Udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů – Arabadzis Konstantin.....	88
Udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů – Arabadzis Lambros	89
Udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů – Hubený Pavel.....	90
Udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů – Hubená Sofie	91
Udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů – Kufakis Stefanos.....	92
Udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů – Seizis Ioannis.....	93
Udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů – Vlachopoulos Achileas	94
Udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů – Zíka Tomáš..	95
Udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů – Zíková Vasiliki.....	96

Abstrakt

Cílem diplomové práce je přiblížit vybrané aspekty týkající se přítomnosti řecké komunity na území Berounska, jež se zde usadila v souvislosti s řeckou poválečnou imigrací do Československa na přelomu 40. a 50. let 20. století. Jde o historicko-antropologický výzkum v oblasti soudobých dějin, zahrnutý jsou i prvky etnologické. Tento projekt chápu jako příspěvek k místním soudobým dějinám, stejně jako k historii vybraného etnika na území České republiky. Klíčovou použitou metodou je orální historie. Vzhledem k detailnosti sledovaného tématu se podařilo vyhledat jen omezené množství archivního materiálu, které bylo v práci zohledněno. Využita byla i odborná literatura. Se spoluprací na projektu souhlasilo šest narátorů a dvě narátorky řeckého původu. Archivní výzkum probíhal v Národním archivu v Praze, v archivu Českého červeného kříže a ve Státním oblastním archivu v Berouně. Jádrem práce jsou vybrané tematické okruhy, které mají umožnit dosažení cíle diplomové práce. Mimo jiné se vztahují ke vzpomínkám na příběhy rodičů ve spojitosti s řeckou občanskou válkou, jejich příchodu do Berouna a životu zde, zahrnuta jsou i témata jejich vztahu k Řecku, České republice a Berounu a jejich vnímání vlastní etnické identity. Jako jakýsi referenční bod posloužila kniha Kateřiny Králové a jejího kolektivu *Vyschly nám slzy...* Narátoři a narátorky umožnili svým vyprávěním v hlavních rysech zmapovat historickou faktografii týkající se jejich přítomnosti na Berounsku, stejně jako zachytit jejich vnímání, postoje a názory související s jejich životem zde.

Klíčová slova

Řekové, Berounsko, imigrace, občanská válka, komunita, orální historie, identita

Abstract

The aim of the diploma thesis is to present the selected aspects regarding the presence of the Greek community in the Berounsko region, who settled here in connection with the Greek post-war immigration into the Czechoslovakia in the late 40s and 50s of the 20th century. It is a historical and anthropological research in the field of contemporary history, elements of ethnology are also included. This project is seen as a contribution to the local contemporary history, as well as the history of the selected ethnic group in the Czech Republic. The key method used is the oral history. Due to the narrow definition of the topic were found only a limited amount of archival material that was reflected in the work. The literature was also used. To collaborate on the project agreed six male narrators and two female narrators of the Greek origin. Archival research was conducted at the National Archive in Prague, in the archives of the Czech Red Cross and the State Regional Archive in Beroun. The core of this paper consists of the selected thematic areas that should enable the achievement of the objective of the thesis. Among other things, the areas relate to memories of stories of parents in connection with the Greek civil war, their coming to Beroun and living here, the topics of their relationship to Greece, Czech Republic and Beroun and their perception of their ethnic identity are included. As a sort of reference point served book written by Kateřina Králová and collective of authors *Vyschly nám slzy...* The storytelling of the narrators allowed the mapping of the main features of historical facts regarding their presence in Beroun, as well as capture of their perceptions, attitudes and beliefs related to their life here.

Key Words

Greeks, Beroun region, immigration, civil war, community, oral history, identity

Úvod

Téma přítomnosti řeckého etnika v městě Berouně mě provázelo od mého nástupu do první třídy zdejší Jungmannovy základní školy. Jedním z mých spolužáků, se kterým jsem prošel celé základní vzdělání a který se stal jedním z mých nejlepších přátel, byl právě potomek řeckých uprchlíků. Jeho do jisté míry exotický původ jsem samozřejmě začal vnímat až později, ale právě tato zkušenost podporovaná vzpomínkami mých rodičů na jejich řecké spolužáky a tedy vědomí přítomnosti řecké etnické komunity na Berounsku mě vedly k věnování tématu mé diplomové práce právě této skupině berounských občanů, jejich historii a životu v cizí zemi. Avšak byla a je pro ně Československo a Česká republika cizí zemí? Až k těmto otázkám mě zavedl jejich příběh, který začal uprostřed řecké občanské války na přelomu 40. a 50. let 20. století.

Cílem této diplomové práce, kterou chápu jako příspěvek ke zpracování regionálních či místních soudobých dějin a historie řeckého etnika v České republice, tedy bude přiblížit vybrané aspekty týkající se řecké minority na území Berounska, která se zde usadila v souvislosti s řeckou imigrací do Československa v polovině minulého století. Klíčovými tématy, na něž se výzkum zaměří, bude příchod řeckých uprchlíků do Berouna, jejich začleňování do české společnosti v rámci regionu, interakce s ní, zkušenosti a vztah s dobovým československým režimem, ale i s poměry po roce 1989, řecké návraty do vlasti v 70. letech a později. Práce se bude věnovat i motivu národního povědomí zdejších Řeků, snahy o jeho udržování a předávání. Je tudíž zřejmé, že určitou roli budou hrát i témata etnologická. Jako svého druhu referenční bod poslouží publikace Kateřiny Králové a kolektivu autorů *Vyschly nám slzy...* Je otázkou, do jaké míry můj výzkum v rámci vybrané lokality potvrdí závěry uvedené v této publikaci týkající se řeckého etnika na celorepublikové úrovni.

Ve své podstatě půjde o výzkum historicko-antropologický zpracovávající z určité perspektivy téma etnologické a do jisté míry biografické, který se zaměří na konkrétní etnikum v jasně vymezeném regionálním prostoru, v němž se toto nacházelo a nachází v časově přesně ohraničeném období, tedy od jejich příchodu prakticky až dodnes. Jako zdroj dat budou využity jak narativní prameny, tak i archivní materiály a sekundární literatura.

Celý text diplomové práce hodlám strukturovat do dvou bloků, které budu dále vnitřně členit. První z nich se bude týkat použitých metodologických postupů a přiblíží využití orální historie, stejně jako archivního výzkumu a studia sekundární odborné literatury za

přiblížení specifík vyplývajících z jejich aplikace v rámci realizovaného výzkumného projektu. Druhá část se pak v jednotlivých tematických blocích zaměří na samotné výsledky uskutečněného výzkumu a jejich interpretaci. Typy využitých pramenů byly zpracovány do kompaktních textů, které nejen vyplývají z autorova přesvědčení o rovnocennosti jednotlivých typů historiografických pramenů, ale zároveň přispějí k praktičtější možnosti jejich komparace, byť si samozřejmě uvědomuji, že toto pojetí a výběr zdrojů je proveden na základě selekce ze strany autora a tedy působení jistých jeho preferencí. V této souvislosti se zde již jedná o autorovu vlastní předinterpretaci získaných zdrojů. V rámci těchto tematických bloků pak ve výkladu postupují od obecného rámce ke konkrétním historiografickým tématům souvisejícím s přítomností řeckých imigrantů na Berounsku. Na této úrovni pak budou v největší míře využity prameny narativní povahy.

S ohledem na vyjasnění generačního zařazení jednotlivých narátorů po jejich oslovení bylo možné na základě dříve heuristicky navržených tematických okruzích úžeji vymezit finální skladbu těchto okruhů pro realizaci jednotlivých rozhovorů. Ty budou tvořit podkapitoly druhého z výše uvedených bloků a budou společně s jejich interpretací představovat stěžejní část této diplomové práce. Je ale třeba doplnit, že některé z nich byly do tematické skladby otázek zařazeny postupně tak, jak postupoval celý výzkum a odhaloval další možné výzkumné směry a motivy. Celkově tedy jde o příchod řeckých imigrantů do Berouna, jejich sžívání a adaptaci v kulturně dosti odlišném prostředí, život na Berounsku a soužití s místním obyvatelstvem, udržování a předávání, národní kultury a povědomí, politickou orientaci imigrantů, problematiku rozkolu Komunistické strany Řecka (KSŘ), tzv. krvavé berounské události, napětí mezi Řeky a Makedonci, návraty Řeků do vlasti, následné návraty do Československa či České republiky, jejich dnešní vztah k Řecku a Berounu a konečně vnímání vlastní identity.

Co se týče vymezení základní terminologie, rozhodl jsem se používat slovo imigrace pro označení řeckých poválečných uprchlíků, a to z důvodu perspektivy mého výzkumu, který na ně pohlíží jako na z vnějšku příchozí entitu.

1. Metodologie

Vzhledem k velmi omezeným a dílčím výsledkům archivního výzkumu a studia sekundární literatury se orálně-historická metoda za podmínky, že někteří z Řeků Berounska byli ke spolupráci na projektu ochotní, ukázala jako nejvhodnější nástroj k alespoň omezené rekonstrukci vybraného historického tématu. Narativní prameny tedy tvoří nejširší informační zdroj, jenž byl využit v kombinaci s potenciálem vyhledaných archivních materiálů a příslušné odborné literatury.

1.1. Orální historie

1.1.1. Teoretické zakotvení práce – orální historie

V průběhu výzkumu a aplikace metody orální historie jsem se snažil sledovat metodologické postupy navržené a sledované Centrem orální historie Ústavu pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky (COH ÚSD AV ČR). Kromě s jeho působením souvisejících teoreticko-metodologických prací¹ jsem se do jisté míry opíral i o teoretické práce věnované kvalitativnímu výzkumu obecně².

1.1.2. Použitý typ kvalitativního rozhovoru

Téma bylo zpracováno především za využití metody orální historie, respektive kvalitativního rozhovoru, a to v kombinaci chronologického životopisného vyprávění a polostrukturovaného rozhovoru, který obsahuje prvky narativního, epizodického a fenomenologického rozhovoru, tak jak je vymezuje Jan Hendl.³ Interview se odvíjelo od předem stanovených tematických okruhů. Ty se snažily zachytit klíčová data vyplývající z cíle celého výzkumu. S většinou narátorů jsem nakonec provedl jeden rozhovor výše uvedeného typu. Následný rozhovor byl nutný u dvou narátorů. Plán výzkumu počítal s provedením prvního životopisného rozhovoru a následného druhého spíše polostrukturovaného doplňujícího rozhovoru v souladu se sledovanými metodologickými

¹ Vaněk Miroslav, Mücke Pavel. Třetí strana trojúhelníků. Teorie a praxe orální historie, Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd ČR, Praha, 2011, ISBN 978-80-87398-11-1; 978-80-7285-145-4; Vaněk Miroslav. Orální historie ve výzkumu soudobých dějin, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha, 2004, ISBN 80-7285-045-8; Vaněk Miroslav a kolektiv. Orální historie: metodické a „technické“ postupy, Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc, 2003, 80-244-0718-3.

² Hendl Jan. Kvalitativní výzkum, Základní teorie, metody a aplikace, Portál, Praha, 2012, ISBN 978-80-262-0219-9.

³ Tamtéž, str. 176-181.

postupy.⁴ V rámci všech rozhovorů však došlo k propojení obou těchto typů rozhovorů, kdy životopisné vyprávění bylo obsahem především jejich začátku a k dalšímu vyprávění bylo třeba narátory převážně vybízet, při čemž byly sledovány vybrané tematické okruhy. Druhé rozhovory, které byly realizovány, pak proběhly za účelem doplnění informací z interview prvního. Je ovšem třeba doplnit, že jeden z oněch následných rozhovorů se pro odmítnutí narátora nepodařilo nahrát a tudíž, přestože byly získané informace alespoň zapsány, není možné s těmito daty v tomto textu pracovat.⁵

Dva z rozhovorů se uskutečnily za metodologicky ne zcela patřičných podmínek se dvěma narátory naráz. V prvním případě, s bratry Konstantinem a Lambrosem Arabadzisovými, byl druhý z nich původním narátorem k rozhovoru přizván ve chvíli realizace rozhovoru a bylo eticky dosti komplikované na tyto podmínky nepřistoupit. Nebyl jsem si jistý, jestli by má odmítavá reakce nevedla k odřeknutí interview i ze strany původního narátora. Pokud jsem již na realizaci rozhovoru za těchto nestandardních podmínek přistoupil, snažil jsem se z nich též něco výjimečného vytěžit. Sledoval jsem tedy pojetí některých sledovaných témat a zážitky a zkušenosti obou z nich. Bratr původního narátora je o šest let starší, takže mohl poskytnout cenná data. V reakcích pak inspirovali jeden druhého, což se projevilo jako výhoda neobvyklého uspořádání rozhovoru ve třech. Místy se navzájem opravovali, například v udání roku, kdy se dostali Řekové do Berouna.⁶ Samozřejmě si uvědomuji možnost zkreslení plynoucí z uspořádání rozhovoru. Přesto se domnívám, že s vědomím této skutečnosti a daných podmínek uskutečnění rozhovoru, je možné získaný materiál s jistou mírou opatrnosti využít. Druhým podobným případem byl rozhovor s paní Sofií Hubenou, s níž bylo domlouvání rozhovoru nejkomplikovanější, neboť se zprvu jeho realizaci zdráhala. Tvrdila, že vcelku nemá čím přispět a že není dobrá vypravěčka. Již před započítím rozhovoru na ní byla znát jistá nervozita. Sama pak k němu přizvala svého manžela Pavla Hubeného. Oba byli upozornění, že ideální sestava pro rozhovor je ve dvou. Přesto jsem souhlasil nejprve s tichou přítomností manžela narátorky. Ta se však skutečně vyjevila jako ne příliš zdatná vypravěčka a její roli do jisté míry převzal její manžel, přestože byly otázky ze strany tazatele směřovány převážně na narátorku. Provedený rozhovor za daných podmínek se vyjevil jako užitečný alespoň pro záznam vzpomínek souvisejících s tématem smíšených manželství, tedy pro získání pohledu obou stran, přestože vyslovených před partnerem, což

⁴ O nutnosti realizovat s každým narátorem minimálně dvě sezení např.: Vaněk Miroslav, Mücke Pavel. Třetí strana..., str. 148.

⁵ Více viz Záznam o rozhovoru s Konstantinem a Lambrosem Arabadzisovými.

⁶ Viz Záznam o rozhovoru s Konstantinem a Lambrosem Arabadzisovými.

mohlo samozřejmě konkrétní promluvy ovlivnit. V tomto případě byla při analýze a interpretaci materiálu nutná vyšší obezřetnost ve spojitosti s přítomností možných interferencí, zvláště proto, že se manžel narátorky vyjevil na rozdíl od ní jako osoba do určité míry dominantní.⁷ Jde opět o problém riskování odřeknutí poskytnutí rozhovoru ze strany původního narátora v případě, že by tazatel trval na realizaci rozhovoru ve dvou. Je samozřejmě možné zdvořile požádat o umožnění těchto podmínek. To však může vést k celkově nulovému výsledku setkání s narátorem. A i v případě, že by souhlasil, mohl by do jisté míry konfliktní okamžik ovlivnit narátora, zvláště pokud, jako v druhém výše uvedeném případě, na přítomnosti další osoby v jisté míře trval. Samozřejmě považuji uskutečnění takových interview za nedostatečnou aplikaci metodiky, které je třeba se pokud možno vyhnout například předchozím důrazným informováním o podmínkách rozhovoru. Aplikace postupů orální historie však zahrnuje interakci s živými lidmi a tomu pak i výsledná podoba terénní práce odpovídá. Její okolnosti nejsou zcela predikovatelné. Navržená metodologie pak podle mého názoru představuje spíše ideální tvar, k němuž je třeba se snažit co nejvíce přiblížit. Podle mého názoru je vhodné raději pořídít rozhovor i za výše uvedených podmínek, s jejich vědomím a přihlédnutím v pozdějším zpracování a využití a obezřetně pak vybírat použitelné informace. Zároveň je účelné pokusit se v takových případech čerpat alespoň nějaká badatelská pozitiva a přínosy, pokud daná situace nějaká nabízí. Jen na okraj dodávám, že se v této souvislosti význam vypracování záznamu o pořízení rozhovoru jen zvyšuje.

Za povšimnutí pak jistě stojí i fakt, že jsem s mužskými narátory pořídil v průměru hodinový rozhovor a bylo je podle mého názoru více nutné vybízet a stimulovat k dalším odpovědím. Ve smyslu projevené schopnosti hlubšího náhledu vybraných témat a vypravěčských dovedností, které se pak projeví i na celkové délce pořízeného záznamu, se jako schopnější vyjevila spíše jedna z narátorek.⁸ Těžko lze ale z tohoto faktu vyvozovat nějaké závěry v jejich prospěch, protože druhá z nich se naopak projeví spíše omezenými vypravěčskými schopnostmi a bylo třeba ji taktéž dosti pobízet k dalšímu vyprávění.⁹

⁷ Viz Záznam o rozhovoru se Sofií a Pavlem Hubených.

⁸ Rozhovor s Vasiliki Zíkovou vedl Pavel Zálom, 15.3.2014.

⁹ Rozhovor se Sofií a Pavlem Hubených vedl Pavel Zálom, 26.3.2014.

1.1.3. Výběr narátorů

Jako vhodné narátory se před zahájením výzkumu jeví příslušníci několika věkových skupin berounských Řeků¹⁰. Šlo o tzv. starou generaci, tedy o osoby, které se narodily v Řecku v období druhé světové války. Dále pak o tzv. střední generaci, do níž jsou zahrnuti lidé, kteří se do Československa dostali v období svého dětství. Do tzv. mladší generace jsou pak řazeny osoby, které se narodily v Československu v období 50. a 60. let. Poslední skupinu pak představuje generace nejmladší, kterou tvoří osoby narozené zde v letech 70. a později. Ideálem bylo získat pro výzkum co nejvíce pamětníků z řad oněch dvou až tří starších generací, neboť jejich vypravování mohlo být v souvislosti s cílem výzkumu nejprínosnější. Skutečná sestava narátorů se samozřejmě vyjevila až v průběhu samotného kontaktování potenciálních vypravěčů, a to v závislosti na jejich zájmu podílet se na projektu. Předem jsem tedy počítal s tím, že skutečná skladba vzorku do jisté míry ovlivní možnosti zpracování konkrétních tematických okruhů, k čemuž také ve značné míře došlo.¹¹ Nakonec se podařilo pořídit rozhovory především s příslušníky mladší generace, jen v jednom případě šlo o člena generace nejmladší.

Výběr narátorů probíhal několika způsoby, a to s ohledem na konkrétní fázi průběhu výzkumu, v němž bylo k výběru a kontaktování přikročeno. Nakonec jsem oslovení potenciálních vypravěčů z praktických důvodů rozdělil do dvou fází. V první úvodní fázi, která proběhla v říjnu, listopadu a prosinci 2013, byl proveden výběr na základě určité heuristické rešerše vhodných seznamů obyvatel Berounska, které jsou k dispozici. Berounští Řekové v nich byli snadno identifikovatelní. Zde mám na mysli především prohledání telefonního seznamu. Zároveň jsem využil možnost kontaktu prostřednictvím nepřímé známosti přes třetí osobu za účelem získání kontaktních údajů na potenciální narátory. Výsledky těchto postupů byly spíše částečné, přestože žádný z kontaktů nezůstal bez určité odezvy či vysvětlení absence jakékoliv reakce. Šest odeslaných oslovovacích dopisů v první fázi vedlo nakonec k provedení dvou rozhovorů. Dalším způsobem bylo využití osobní známosti s některými příslušníky skupiny berounských Řeků. Díky tomuto postupu se podařilo zrealizovat jeden rozhovor. Na základě výsledků užití těchto postupů jsem se pak snažil využít pro projekt již získané narátory coby gatekeepery. Tak jsem mohl

¹⁰ Vycházím z generačního dělení řecké imigrace do Československa, tak jak ji ve svém článku navrhl Jaroslav Otčenášek: Otčenášek Jaroslav. Řecká národnostní menšina v České republice dnes, In: Český lid 85, 1998, str. 147 – 159.

¹¹ V praxi se tedy potvrdila pružnost kvalitativního typu výzkumu, v rámci nějž v jeho průběhu dochází k modifikaci jeho jednotlivých parametrů s ohledem na postup bádání. Hendl Jan. Kvalitativní výzkum..., str. 48.

v první fázi uskutečnit rozhovor s bratrem jednoho z původních narátorů, který se však poněkud metodologicky krkolomně uskutečnil zároveň s oběma vypravěči. Přes gatekeepery z první fáze jsem pak získal kontakt na dalších pět potenciálních narátorů pro fázi druhou, která se uskutečnila v únoru a březnu 2014. Nakonec se podařilo uskutečnit rozhovory se čtyřmi z nich. I v druhé fázi jsem využil kontaktu prostřednictvím nepřímé známosti přes třetí osobu. Tento kontakt se však k rozhovoru nepodařilo přimět. Nakonec tedy na projektu spolupracovalo sedm narátorů a dvě narátorky.

1.1.4. Tematické okruhy otázek a jejich vymezení

Jak již jsem výše uvedl, přestože mým původním záměrem bylo pořídit rozhovory s příslušníky několika generací berounských Řeků, nakonec se můj zájem z důvodů zájmu narátorů a tedy realizovatelnosti rozhovorů soustředil převážně na generaci mladší podle výše nastíněného generačního členění. V jednom případě pak šlo o příslušníka generace nejmladší. Tím se také jasně vymezily tematické okruhy otázek jednotlivých interview, o kterých byli narátoři schopni hovořit, a tedy celého výzkumu, protože orální historie se podle mého očekávání projevila jako stěžejní metoda výzkumu v porovnání s objemem použitelných dat, které poskytl archivní výzkum a studium sekundární literatury. Samotné okruhy jsem uvedl v rámci úvodu této práce. Zároveň je na tomto místě třeba zmínit, že některá předem zamýšlená témata, jako například vzpomínky na události let 1968 a 1989, jsem taktéž zavrhl pro jejich minimální relevanci vzhledem k cíli celého projektu.

1.1.5. Prostředí výzkumu

Prostředím výzkumu se převážně stalo město Beroun, přestože jsem původně plánoval zahrnout i jeho okolí, čehož bylo dosaženo jen v jednom případě.¹² V této souvislosti je třeba zmínit, že výběr tohoto prostoru coby autorova rodného města usnadnil badatelskou práci v souvislosti s aplikací praktických aspektů metody orální historie jako je kontaktování narátorů a příprava setkání za účelem pořízení rozhovoru. Stejně tak se tato skutečnost pozitivně projevila i v rámci následné teoretické práce ve fázi analýzy a interpretace interview, neboť znalost prostředí tyto kroky do jisté míry usnadnila především ve věci porozumění jejich „faktickému“ obsahu.

¹² Narátoři Sofía a Pavel Hubených bydlí v Hudlicích. Viz Rozhovor se Sofií a Pavlem Hubených vedl Pavel Zálom, 26.3.2014, Záznam o rozhovoru se Sofií a Pavlem Hubených.

Konkrétním místem realizace rozhovorů pak byl ve třech případech byt narátora, v ostatních pak restaurační zařízení v Berouně. Nejčastěji šlo o restauraci Český Dvůr, jejímž majitelem je jeden z narátorů a která v rámci Berouna slouží do značné míry jako místo setkávání Řeků Berounska.

1.1.6. Etické otázky orálně historického výzkumu

Zřejmě z hlediska badatelské etiky ale i prostě lidsky nejvypjatějším momentem byl závěr rozhovoru se Stefanem Kufakisem, jehož dědeček byl zavražděn v rámci tzv. berounských krvavých událostí. Samozřejmě jsem zamýšlel toto téma nadnést. Bylo však otázkou, jaký okamžik k tomu bude nejvhodnější. Byl jsem si vědom toho, že nasměrování rozhovoru k tomuto tématu by mohlo narátora negativně ovlivnit v jeho dalším vypravování. Připraven jsem byl na dvě varianty: 1) Narátor sám tento motiv zmíní. V tom případě jej bylo třeba dalšími otázkami citlivě stimulovat v rozvíjení příběhu. 2) Narátor sám motiv nezmíní. Pak by bylo třeba se ho v této souvislosti přímo tázat. Vhodná chvíle měla být zvolena s ohledem na vývoj celého interview. Při realizaci rozhovoru došlo na druhou variantu a téma bylo otevřeno na samém konci interview. Jelikož jsem si uvědomoval, že zakončit setkání tímto tématem není zcela ideální, pokusil jsem se atmosféru povzbudit alespoň po ukončení záznamu v rámci tzv. dobíhání narátora.¹³

S ohledem na všechny souvislosti mého výzkumu bylo třeba potenciální narátory informovat o mém záměru publikovat diplomovou práci, její upravený text, nebo její části v rámci některého z regionálních periodik, které dávají prostor výstupům regionálního historiografického bádání. Přes mé úvodní obavy tato informace žádného z vypravěčů, kteří s rozhovorem souhlasili, od spolupráce neodradila. Samozřejmě je možné, že budou kritičtější k samotnému textu takového článku, jehož vydání by pak nemuseli autorizovat. V rámci informování narátorů o jejich právech anonymizace, autorizace a copyrightu v souladu s Etickým kodexem České asociace orální historie (COHA)¹⁴ jsem zdůraznil, že se tato práva vztahují nejen na zpracování diplomové práce, ale i zamýšleného článku.

V rámci etiky výzkumu bylo také třeba zohlednit skutečnost, že dva z narátorů jsou členové jedné rodiny, konkrétně tedy matka a syn. Výzkumná zpráva, jako je tato, by podle mého názoru neměla zasáhnout do života a vztahů uvnitř konkrétní rodiny ať už pozitivním či negativním způsobem. To není jejím smyslem. Avšak právě druhým z obou případů

¹³ Viz Záznam o rozhovoru se Stefanem Kufakisem a záznam rozhovoru: Rozhovor se Stefanem Kufakisem vedl Pavel Zálom, 6.3.2014.

¹⁴ Vaněk Miroslav, Mücke Pavel. Třetí strana..., str. 258-260.

některé výroky obou narátorů hrozily. Navíc oba projevíli zájem o seznámení se s obsahem empirické části této práce, což by pravděpodobnost takové eventuality jen zesílilo. Bylo proto nutné citlivě vybírat citace v rámci potenciálně konfliktních míst, v nichž oba vyjadřovali vzájemnou kritiku přesevším v souvislosti s tématem předávání řečtví a soudržnosti rodiny. Zároveň jsem se snažil uvedená vyjádření tímto ohledem nezkreslovat. Šlo spíše o volbu jakési střední cesty, která by zcela nevyjevila onu kritiku, jež není předmětem práce, ale současně nebránila rekonstrukci sledovaných témat.

1.1.7. Orálně-historická metodologická specifika

V průběhu realizace jednotlivých rozhovorů jsem využíval nejdříve instinktivně, později však promyšleněji a vědomě následujícího postupu v případě, že narátor poskytoval v souvislosti s konkrétním tematickým okruhem jen omezená data a bylo třeba prověřit, zda se jedná o skutečný stav narátorovy znalosti. V takové situaci jsem otázkou rozhovor posunul k dalšímu tématu. Poté jsem se v příhodný okamžik k původní problematice vrátil, ovšem natolik citlivě, aby narátor nezískal mylný dojem, že je nějakým způsobem zkoušen. Nic takového nebylo mým záměrem. Snahou bylo jen jinými slovy, za tematicky již uvolněné atmosféry a za použití odlišných asociací vyjasnit skutečnou možnost narátora přispět svou historickou zkušeností k dané problematice. V určitých případech totiž působilo opakované dotazování na jednu konkrétní okolnost v rámci jednoho tematického bloku pro narátora ale i pro tazatele spíše zneklidňujícím a do jisté míry i matoucím dojmem. Takovýto postup se mi v několika případech plně osvědčil a narátor tak mohl sdělit informace, jimiž se nejprve zdálo, že vůbec nedisponuje.¹⁵ Pokud by někdo tento postup považoval za prosté testování či zkoušení, pak by se těmito slovy dalo označit samotné jádro orálně-historické metodologie.

Zajímavým bodem byl i okamžik, kdy bylo možné narátora při jeho poskytnutí dílčích útržkovitých údajů a za tazatelova citlivého vedení ze strany vypravěče přivést k dedukci klíčové informace, v tomto případě příchodu řeckých rodičů do Berouna, což se stalo příspěvkem nejen pro potřeby projektu, ale i samotného narátora a jeho znalosti historie

¹⁵ Viz například rozhovor se Stefanem Kufakisem: Rozhovor se Stefanem Kufakisem vedl Pavel Zálom, 6.3.2014, nebo paní Vasiliki Zíkovou: Rozhovor s Vasiliki Zíkovou vedl Pavel Zálom, 15.3.2014.

vlastní rodiny.¹⁶ Do jisté míry se tento postup blíží navrhovanému způsobu vyjasnění zdánlivé bezdějovosti určité historické etapy.¹⁷

1.1.8. Paměť – možnosti zkreslení

V souvislosti s tématem paměti narátorů je nutné zmínit potenciální zkreslující vliv dalších informačních zdrojů, tedy nejen dosavadních výsledků odborného výzkumu na téma řecké poválečné imigrace, ale i dokumentárních filmů, periodik a podobně. Někteří z narátorů kontakt s těmito materiály sami zmínili¹⁸. Jejich znalost pak podle mého názoru může ovlivnit kvalitu zaznamenaných odpovědí různými způsoby. Buď se především v rámci témat, k nimž narátoři nejsou schopni poskytnout objem vlastních vzpomínek jimi samotnými považovaný jako dostatečný, propojí takto získaná data s potenciálem vlastní paměti a setře se tak původ sdělovaných informací. Další možností je určitá inspirace obsahem a formulací odpovědí čerpaných ve shodných tématech z dalších zdrojů. Přítomnost tohoto jevu bohužel není možné vyloučit a je obtížné jeho působení v rámci jednotlivých vyprávění lokalizovat, avšak domnívám se, že může působit především v těch motivech, k nimž narátoři disponují jen omezeným objemem informací či tam, kde se jedná o jisté hodnocení či vyjádření osobního postoje. V prvním případě jde tedy o vzpomínky na vyprávění rodičů o občanské válce, v druhém pak jde o téma pojetí vlastní identity a vztahu k České republice, Berounu a Řecku¹⁹. Právě zde je tedy třeba brát na možnost takového zkreslení zřetel v rámci procesu analýzy a následné interpretace.

¹⁶ V tomto případě šlo o rozhovor s paní Vasiliki Zíkovou: Rozhovor s Vasiliki Zíkovou vedl Pavel Zálom, 15.3.2014.

¹⁷ Vaněk Miroslav, Mücke Pavel. Třetí strana..., str. 207.

¹⁸ *Sofia Hubená: No, protože táta taky říkal nebo i jak to vždycky píšou teďko v těch knížkách ti Řeci, tak říkají, že měli dvě vlasti. Českou i Řeckou.* Rozhovor se Sofií a Pavlem Hubených vedl Pavel Zálom 26.3.2014, *Vasiliki Zíková: [...] Takže vlastně se to dozvídám, až když si teďko přečtu já sama nějaký časopis nebo ten, co nám chodí. Tam to teda většinou jako je. A nebo na tom internetu, a nebo z těch knížek třeba, co vydávají teďko. Ale jestli to takhle je nebo to tak nebylo, já nevím, no. [...]* Rozhovor s Vasiliki Zíkovou vedl Pavel Zálom 15.3.2014.

¹⁹ Spíše ve spojitosti s druhým tématem se podle mého názoru blížíme možnosti konfrontace kolektivní oficiální, tedy do určité míry odborně zpracované paměti a historie a individuální paměti ve snaze o hledání konkrétního významu a smyslu. Viz Vaněk Miroslav, Mücke Pavel. Třetí strana..., str. 109-110.

1.2. Literatura

1.2.1. Teoretické zakotvení práce – historiografie, etnologie, memoáry, kvalifikační práce

Výzkum se teoreticky opíral o sekundární literaturu historiografickou, do jisté míry též etnologickou, které vytvořily jakýsi rámec pro samotné zpracování tématu přítomnosti poválečné řecké imigrace na Berounsku a zprostředkovaly pak i motivy etnologické. Následující text představuje strukturovaný přehled tematicky příbuzné literatury, který si neklade za cíl absolutní úplnost ve smyslu zohlednění všech takových titulů. Jde spíše o autorovu zprávu o provedené bibliografické rešerši, na jejímž základě bylo možné sledované téma za využití určitých odborných prací zasadit do širšího faktografického rámce.

Tématu poválečné řecké emigrace se ve svých textech věnují jak historikové, tak i etnologové, objevuje se i jako námět vysokoškolských kvalifikačních prací. Pokud mohu podle provedené bibliografické rešerše posoudit, širší okolnosti řecké imigrace do Československa jsou tématem v převážné míře zpracovaným, stejně jako okolnosti řecké občanské války a její širší kontext, věnují se jim texty zahraniční i tuzemské. K dispozici jsou pak i práce týkající se přímých okolností řecké imigrace, prvních dětských uprchlíků, dětských domovů určených pro malé imigranty či problematiky jejich postupného začleňování do československé společnosti.

V souvislosti s převahou výsledků využití metody orální historie v této práci je třeba uvést, že těchto postupů bylo použito již v několika tematicky příbuzných pracích. Především jde o knihu zpracovanou kolektivem autorů kolem Kateřiny Králové a Konstantina Tsivose pod názvem *Vyschly nám slzy... Řečtí uprchlíci v Československu*, která vyšla v roce 2012, a o studii týkající se mimo jiné třetí generace českých Řeků od autorky Petry Jeřábkové, která je součástí etnograficky pojatého sborníku *Kdo jsem a kam patřím?* autorského kolektivu kolem Dany Bittnerové a Mirjam Moravcové z roku 2005.

Do první skupiny historiografické literatury jsem zařadil práce týkající se mezinárodně politických vztahů v době občanské války v Řecku. Jejich využití poskytlo základní výchozí rámec pro zpracování tématu, neboť bylo třeba se orientovat v problematice mezinárodního pozadí událostí řecké občanské války, které tento konflikt ovlivňovalo a mělo do značné míry vliv na jeho výsledek, a tedy i na vznik řecké zahraniční emigrace. V současnosti existuje v rámci tohoto okruhu materiálů rozsáhlá nabídka textů.²⁰

²⁰ Vykoukal Jiří, Litera Bohuslav, Tejchman Miroslav. *Východ. Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944 – 1989*, Libri, Praha, 2000, ISBN 80-85983-82-6; Durman Karel. *Popely ještě žhavé Velká politika*

Druhá skupina provedené bibliografické rešerše obsahuje literaturu věnující se řeckým obecným dějinám nebo řecké občanské válce. O ni jsem se mohl opřít nejen ve věci samotné řecké občanské války, ale i emigrace. Poskytuje navíc i informace o období řeckých dějin po roce 1949, tedy po ukončení občanského konfliktu. I zde bylo možné čerpat z řady titulů.²¹

Tématu transportu Řeků do Československa a jejich následného pobytu zde, stejně jako usazování řecké menšiny a jejího postupného začleňování do československé a české společnosti, se věnují práce zahrnuté do dalšího bloku. V souvislosti s tímto tématem je možné uvést, že obecné okolnosti řecké imigrace na celorepublikové úrovni jsou již do značné míry zpracovány.²²

Řecká poválečná emigrace se pak stala předmětem vzpomínkových knih jejích přímých účastníků, stejně jako tématem vysokoškolských kvalifikačních prací, z nichž některé byly zpracovány za použití orálně-historických postupů.²³

1938-1991 Díl I., Karolinum, Praha, 2004, ISBN 80-246-0697-6; Nálevka Vladimír. Světová politika ve 20. století (I.), Nakladatelství Aleš Skřivan ml., Praha, 2000, ISBN 80-902261-4-0; Nálevka Vladimír. Horké krize studené války, Vyšehrad, Praha, 2010, ISBN 978-80-7429-011-4; Hradečný Pavel. Zdrženlivý internacionalismus Občanská válka v Řecku a československá materiální pomoc Demokratické armádě Řecka, In: Soudobé dějiny, ročník X, číslo I.-II., str. 58 – 92.

²¹ Clogg Richard. A concise history of Greece, Cambridge University Press, Cambridge, 1992, ISBN 0 521 37228 3; Hradečný Pavel, Dostálová Růžena, Hrochová Věra, Oliva Pavel, Vavřínek Vladimír. Dějiny Řecka, Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 2009, ISBN 978-80-7106-883-9; Woodhouse Christopher Montagne. The Struggle for Greece 1941 – 1949, Hart – Davis, London, 1976, 0-246-64072-3; Mazower Mark. Greece after Liberation, In: The Politics of Retribution in Europe: World War II and Its Aftermath, edited by Deák István, Gross Jan T., Judt Tony, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 2000, ISBN 0-691-00954-6.

²² Králová Kateřina, Tsivos Konstantinos et al. Vyschly nám slzy... Řečtí uprchlíci v Československu, Dokořán, Praha, 2012, 978-80-7363-416-2; Tsivos Konstantinos. Řecká emigrace v Československu (1948 – 1968) – Od jednoho rozštěpení ke druhému, Dokořán, s. r. o., Praha, Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze, Praha, 2012, ISBN 978-80-7363-404-9 (Dokořán), ISBN 978-80-87404-30-0 (UK FSV); Botu Antula, Konečný Milan. Řečtí uprchlíci: kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948 – 1989, Řecká obec Praha, Praha, 2005, ISBN 80-239-5462-8; Králová Kateřina. Otázka loajality řecké emigrace v Československu v letech 1948 – 1968, In: Slovanský přehled 3, 2009, str. 337 – 350; Bittnerová Dana, Moravcová Mirjam et al. Kdo jsem a kam patřím?: identita národnostních menšin a etnických komunit na území České republiky, Sofis, Praha, 2005, ISBN 80-902785-8-2; Otčenášek Jaroslav. Řecká národnostní...

²³ Cironis Petros. Děti Helady, Státní okresní archiv Rokycany, Rokycany, 2002, ISBN 8023909479; Cironis Petros. Cizinci bez pasu, Faros, Rokycany, 1994; Papadopulos Lysimachos. Děti bouře, Nemesis, Praha 1998; Papadopulos Lysimachos. Den návratu, Nemesis, Praha, 1999; Karadzios Georgios. Ukradené slunce, Studio JB, Lomnice nad Popelkou, 2004, 80-86512-24-X; Spanosová Bubulina. Sentiment and Manifestation of Greekness in the Czech Republic, Fakulta humanitních studií, Univerzita Karlova v Praze, 2010; Bartolenová Miroslava. Osudy gréckej menšiny v Československu, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, Brno, 2011, Vyvialová Romana. Řecká emigrace na Jesenicku, Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2009.

1.3. Archivní prameny

Archivní výzkum probíhal v Národním archivu (NA), v Archivu Českého červeného kříže (ČČK) a ve Státním oblastním archivu v Berouně (SOkA Beroun). Na základě studia sekundární literatury, v rámci níž již byl obsah některých fondů využit, jsem pro potřeby mého výzkumu vybral fond Mezinárodní oddělení Ústředního výboru Komunistické strany Československa (MO ÚV KSČ)²⁴, stejně jako fond Sociálního odboru Československého červeného kříže (ČČK)²⁵. Z důvodu nedostatku času nebyla probádána nezpracovaná část fondu MO ÚV KSČ²⁶. Nedomnívám se ale, že by obsahovala celistvější informace než jen dílčí dokumenty a data tak, jak tomu bylo v případě zpracované části. Výsledkem bádání v tomto fondu bylo převážně vyhledání dokumentů týkajících se KSŘ a jejích organizačních otázek. Výjimkou byly materiály vypovídající o vnitrostranickém schizmatu v druhé polovině 50. let a zprávy a tzv. krvavé berounské události. Dále se v tomto fondu podařilo dohledat dokumenty týkající se pohybu řeckých emigrantů z Maďarska na československém území, z nichž někteří se podle jednoho z dokumentů měli objevit i v Berouně.²⁷ Stejně tak jsem narazil na zprávu z dubna roku 1957 související s akcí dosidlování pohraničí, do níž se svou žádostí o přestěhování na Třeboňsko zapojilo mimo jiných také pět rodin z Berouna, jejichž členové pracovali toho času v Královských železárnách.²⁸ Tyto dva dokumenty zde uvádím spíše pro úplný přehled výsledků archivního výzkumu, neboť do vybraných tematických okruhů nezapadají a jinak by k jejich škodě tento nálezný nebyl zmíněn.

Na rozdíl od prvního z archivních fondů byl problematický přístup k druhému z nich. Překážkou byla podle pracovníků Pátrací služby ČČK především citlivost osobních dat a nutnost dodržovat související platnou legislativu. Nakonec se v tomto archivu podařilo probádat alespoň materiály týkající se Dotazníkové akce mezi československými Řeky, která proběhla v roce 1962.²⁹ Tento výzkum poskytl informace, které je možné do jisté míry využít spíše k podložení dedukovaného data příchodu Řeků do Berouna. V některých případech sloužily i jako doklad o procesu řecké reemigrace.

²⁴ NA Praha, Fond 100/3 Mezinárodní oddělení ÚV KSČ (MO ÚV KSČ) – Řecká emigrace.

²⁵ Archiv Českého červeného kříže, Praha (ČČK), Sociální odbor – Řecká emigrace.

²⁶ NA Praha, Fond 100/3 MO ÚV KSČ – Řecká emigrace/nezpracovaná část.

²⁷ Dodatek ke zprávě o řeckých emigrantech, kteří přijeli do ČSR 6.12.1956 z Maďarska, NA Praha, fond 100/3 (MO ÚV KSČ), sv. 140, a.j. 547.

²⁸ Akce dosidlování pohraničí – možnost zapojení řeckých emigrantů, NA Praha, fond 100/3 (MO ÚV KSČ), sv. 143, a.j. 556.

²⁹ Archiv Českého červeného kříže, Praha (ČČK), Dotazníková akce „Ř“ z 20. 3. 1962.

V úvodní fázi výzkumu jsem oslovil též Státní okresní archiv v Berouně, avšak po dohodě s jeho pracovníky a s ohledem na krajně úzké vymezení tématu a obtížnost výběru vhodného fondu, jehož probádání by mělo v rámci projektu relevantní smysl, jsem se rozhodl vybrat ve spolupráci s berounským archivem vhodné fondy, až výzkum pokročí do té míry, že tato identifikace bude v určité míře možná. V souladu s tímto záměrem jsem i postupoval. Navíc jsem pro výzkum v berounském archivu vymezil jen jedno související téma, abych zde předmět svého bádání s ohledem na roztržitost vhodných materiálů mezi archivními fondy nejvíce zúžil. Moje pozornost se soustředila na okolnosti příchodu Řeků do Berouna, k čemuž mělo podle výpovědi narátorů a sekundární literatury dojít kolem poloviny 50. let. Opětovně jsem tedy oslovil pracovníky archivu a poskytl související indicie. Jako vhodné fondy mi byly na základě toho nabídnuty zápisy schůzí Místního národního výboru Králův Dvůr (MNV Králův Dvůr) z let 1954, 1955, 1956³⁰, zápisy ze zasedání předsednictva Krajského výboru KSČ (KV KSČ) z týchž let³¹, podnikové periodikum Královodvorských železáren Nová cesta z let 1954, 1955 a 1956³² a fond Královodvorských železáren, ze kterého mi byl v této souvislosti vyhledán dokument z kádrového oddělení podniku uvádějící mimo jiné počet řeckých zaměstnanců k roku 1955³³. Výsledky studia všech výše uvedených fondů se však bohužel ukázaly jako omezené.

1.4. Prameny osobní povahy

V rámci plánování mého výzkumu jsem předpokládal i určité využití tohoto druhu zdrojů. Především mi šlo o fotografický materiál, který by se v rámci sledovaných tematických okruhů přímo týkal narátorů projektu. Přestože jsem v počátcích výzkumu na podzim 2013 narátory předem oslovoval s prosbou o vyhledání a případné zapůjčení takových materiálů, které by bylo samozřejmě smluvně podloženo, nepodařilo se mi většinu narátorů z prvního podzimního kola realizace rozhovorů k zapůjčení ani po několikerém zopakování prosby přimět. Spíše šlo podle jejich vyjádření o to, že pro ně bylo obtížné si pro vyhledání těchto pramenů najít dostatek času. V průběhu výzkumu jsem proto na tuto část sběru zdrojů rezignoval a narátory v rámci druhého jarního kola pořizování rozhovorů v této věci ani neoslovoval. V případě, že by se podařilo zpracovat

³⁰ SOkA Beroun, fond Místní národní výbor Králův Dvůr, (1936) 1945 - 1979 (1989).

³¹ SOkA Beroun, KSČ - okresní výbor Beroun, 1945 – 1990.

³² SOkA Beroun, Nová cesta – časopis pracujících KDŽ, n. p. Sokolovský.

³³ SOkA Beroun, fond Královodvorské železářny, s. p., Králův Dvůr, 1945 – 1991.

plánovaný článek na téma poválečné přítomnosti Řeků na Berounsku, oslovil bych je zřejmě v této věci znovu, aby byl případný článek opatřen zajímavým fotografickým doprovodem.

1.5. Analytické a interpretační postupy

Vzhledem k cíli diplomové práce, kterým je snaha o zmapování příchodu příslušníků řeckého etnika do Berouna a jejich života v českém prostředí, se textová a tematická analýza rozhovorů zaměřila především na jejich obsahovou a faktografickou stránku v komparaci s pramennou kritikou a následnou analýzou získaných archivních materiálů a studiem sekundární literatury ve snaze o interpretaci na základě triangulace, tedy v kombinaci použitelných metod za účelem zvýšení validity výsledků výzkumu.³⁴ Je ale třeba zdůraznit, že do určité míry bylo třeba provést i analýzu nonverbálních projevů, prostředí rozhovorů a rozbor lingvistický, neboť jejich výsledek mohl ovlivnit posouzení validity, spolehlivosti a důvěryhodnosti samotného obsahu interview. Do značné míry však hrála roli i analýza zaměřená na pozdější interpretaci smyslu sdělení v rámci narátorovy rekonstrukce především existenciálních témat začleňování Řeků do české společnosti, jejich života zde, etnické identity apod.³⁵ Za využití přepisů rozhovorů převážně zpracovaných profesionální přepisovatelkou tedy byly vypracovány seznamy získaných dat rozčleněné do kategorií podle jednotlivých tematických okruhů.³⁶

Na základě výše uvedených postupů jsem pak provedl interpretaci získaných dat, jež se odvíjela od zaměření buď na faktografickou stránku, nebo na smysl sdělení, jak již bylo výše naznačeno. První z nich vyplývala především z komparace získaných faktických dat obsažených v rozhovorech, archivních materiálech a sekundární literatuře tak, aby se jejím výsledkem stala co nejkompaktnější syntéza pokrývající vybrané tematické okruhy a rekonstrukce historických událostí.³⁷ Zachycení samotného smyslu sdělení pak bylo cílem druhého směru interpretace, který se týkal především témat života berounských Řeků v českém prostředí, začleňování, vnímání vlastní etnické identity a její proměny atd. V této souvislosti bylo v mnohem větší míře nutné zohlednit hledisko samotného narátora, tedy zvýraznit především ty aspekty, které v daném tematickém kontextu zmínil. Nejvíce se v tomto případě přibližují hermeneutickému interpretačnímu přístupu spočívajícímu

³⁴ Hendl Jan. Kvalitativní výzkum..., str. 147-148.

³⁵ Do jisté míry využito postupů hermeneutiky autobiografických vyprávění popsaných Janem Hendlm. Tamtéž, str. 262-264.

³⁶ Viz kondenzace a indexace přepisu rozhovoru. Vaněk Miroslav. Orální historie..., str. 105-106.

³⁷ Tamtéž, str. 135-136.

v odkrytí jakéhosi druhého plánu samotného sdělení, v němž se skrývá jeho smysl a význam.³⁸ Samozřejmě je ale třeba mít stále na mysli jistou spekulativnost, subjektivitu a relativitu takového stejně jako dalších přístupů k interpretaci.³⁹

³⁸ Vaněk Miroslav a kolektiv. *Orální...*, str. 45, 47.

³⁹ Vaněk Miroslav, Mücke Pavel. *Třetí strana...*, str. 193.

2. Empirická část

2.1. Řecká občanská válka

2.1.1. Příčiny občanské války

V průběhu září a října 1944 se z Peloponéského poloostrova stáhla německá vojska, čímž pro Řecko skončila druhá světová válka. Čtyřletá okupace však zemi přinesla řadu sociálních a hospodářských problémů a její stabilizaci navíc znemožňoval i vnitropolitický boj o moc. Střet probíhal především mezi řeckými komunisty a jejich odpůrci na pravé a středové pozici politického spektra. Ti byli podporováni Velkou Británií a v rukou měli klíčové resorty vlády národní jednoty Georgia Papandrea. Komunisté, vedoucí sjednocenou levicí EAM (Národněosvobozenecká fronta)//ELAS (Řecká lidová osvobozenecká armáda), naopak ovládali tři čtvrtě řeckého území. Londýn nehodlal připustit komunistickou nadvládu v Řecku. Sovětský svaz dosud preferoval spolupráci s Velkou Británií v trvající válce s Německem a hodlal tedy nadále dodržovat tzv. procentovou dohodu z října 1944 o rozdělení sfér vlivu na Balkáně mezi oběma velmocemi. Klíčovým spojencem řeckých komunistů se tak stala Titova Jugoslávie. Spor, který se rozhořel krátce po odchodu německých jednotek, se týkal demobilizace odbojových složek a vzniku nových národních ozbrojených sil. Výsledkem konfliktu byl odchod levicových ministrů z Papandreovy vlády. Demonstrace z počátku prosince skončila střelbou policie do neozbrojeného davu a započala tzv. Dekamvrianu, neboli Prosincové události, které označují následnou bitvu o Athény.⁴⁰

Ozbrojený střet byl rozhodnut příchodem britských posil z Itálie. Tzv. Varkizská dohoda ukončila v únoru 1945 tento střet. Podle ní měly být ozbrojené složky ELAS demilitarizovány a rozpuštěny. Naopak byla přislíbena amnestie pro politické zločiny. Plebiscit o obnovení monarchie měl být následován svobodnými volbami. Krajně pravicové skupiny však v paměti na levicový teror proti politickým oponentům během německé okupace zahájily brutální odvetu proti levicí. Nestabilní vláda pak nebyla schopna nebo ochotna tento stav kontrolovat. Pevnější vláda byla ustavena až na konci roku 1945 na britský nátlak. Ta pak na březen následujícího roku vyhlásila parlamentní volby. Levice však protestovala, neboť by podle ní za daných podmínek volby nemohly

⁴⁰ Hradečný Pavel, Dostálová Růžena, Hrochová Věra, Oliva Pavel, Vavřínek Vladimír. Dějiny Řecka..., str. 436, 446, 451-455.

proběhnout ve zcela rovných a svobodných poměrech. Řeční komunisté se pod vedením Nikose Zachariadise rozhodli volby bojkotovat.⁴¹

Zároveň s tím řeční komunisté zahájili ozbrojený boj. Ve volbách zvítězila monarchistická Lidová strana a pod jejím vedením se o měsíc později zformovala čistě pravicová vláda. Září téhož roku pak přineslo obnovení království. Mnohé lokální střety mezi jednotkami politických protivníků následně gradovaly v občanskou válku. Coby její začátek se označuje útok partyzánů levice na policejní stanici nacházející se v obci Litochoron na konci března 1946.⁴²

2.1.2. Průběh občanské války

Z izolovaných partyzánských jednotek se na podzim 1946 zformovala Demokratická armáda Řecka (DSE). Ta v počátečním období konfliktu dosáhla značných úspěchů a kontrolovala rozsáhlý prostor na severu země. Komunistický odboj počítal se širokou podporou veřejnosti, ta však byla ve skutečnosti spíše iluzorní. Zprvu dezorientovaná vládní vojska byla posílena a athénský režim projevil odhodlání zcela zlikvidovat komunistický odboj.⁴³

Dosavadní klíčový partner královské vlády v Řecku Velká Británie si však již z ekonomických důvodů nemohl dovolit Athény podporovat. Jeho nástupcem v roli hlavního spojence se tak staly Spojené státy americké. Trumanova doktrína vyjadřující politiku zadržování šíření komunismu zajistila americkou podporu řecké monarchii a přímé angažmá Washingtonu v občanském konfliktu. Ve spolupráci s americkými důstojníky byl připraven strategický plán k vytlačení partyzánů z oblastí středního a severního Řecka, který však nebyl úspěšný. V létě roku 1947 zahájily komunistické oddíly ofenzivu a obsadily část prostoru v pohoří Grammos. Řeční komunisté se již chystali ke svedení rozhodující bitvy. V této souvislosti byla na konci téhož roku sestavena prozatímní vláda pod vedením komunistického generála DSE Markose Vafiadise. Athény vyhlásily totální válku zaměřenou proti veškeré levici. Vojska královského režimu byla za americké pomoci výrazně posílena.⁴⁴

Demokratická armáda Řecka sice také využívala zahraniční podpory, ovšem jugoslávská, bulharská a albánská pomoc se mohla stěží vyrovnat americké asistenci.

⁴¹ Clogg Richard. A concise history..., str. 137, 139.

⁴² Nálevka Vladimír. Světová politika..., str. 206.

⁴³ Hradečný Pavel. Zdrženlivý internacionalismus...

⁴⁴ Nálevka Vladimír. Horké krize..., str. 34-35.

Vládní vojska navíc kontrolovala celý vzdušný prostor nad Řeckem. Když Zachariadis rozhodl o změně bojové strategie z partyzánské války na válku pravidelnou, ztratila Demokratická armáda klíčovou výhodu. Povstalci se stále častěji uchýlovali k nuceným odvodům mužů i žen z oblastí, které kontrolovali. Právě v této době, tedy v první polovině roku 1948, začíná přesun řeckých a slavomakedonských dětí do zemí sovětského bloku⁴⁵. Do vývoje války citelně zasáhla i sovětsko-jugoslávská roztržka roku 1948, když Bělehrad uzavřel společnou hranici a ukončil podporu řeckého komunistického odboje, který se postavil na stranu Moskvy.⁴⁶

2.1.3. Závěr války

Komunistický odboj sužovalo na přelomu let 1948 a 1949 několik problémů, včetně těch vnitřních, které se týkaly především sporů uvnitř samotné strany. Athénská vláda se naopak na počátku roku 1949 chystala ke konečné vojenské porážce partyzánských jednotek. Vládní vojska zvyšovala svůj početní stav a do výzbroje zařadila mimo jiné moderní vojenská letadla a napalm. To vše za britské, ale především americké asistence. Královská vojska postupně likvidovala partyzánská postavení v horských oblastech. Na jaře tak byl zlikvidován odboj na Peloponésském poloostrově, v jižní a střední oblasti pevninské části země a též ve východní Makedonii. V polovině roku se tak držely už jen dvě partyzánské základny v pohořích Grammos a Vitsi.⁴⁷

Vládní vojska zde zaútočila v polovině července s mnohonásobnou početní převahou. Boje pokračovaly do konce srpna. Když se pak zbytky partyzánských oddílů stáhly na albánské území, ukončily v říjnu královské jednotky bojové operace.⁴⁸ Komunistické vedení vyhlásilo dočasné zastavení bojů. Přestože byly zbylé jednotky Demokratické armády Řecka ještě po několik let ponechány v bojové pohotovosti, občanská válka byla de facto u konce.⁴⁹

⁴⁵ Ivan Dorovský usuzuje, že za konkrétním datem počátku evakuace řeckých dětí se dá považovat 4. březen 1948. Dorovský Ivan. Šedesát let od příchodu dětí z Řecka do Československa In: Slovanský jih 2, 2008, str. 1-28.

⁴⁶ Clogg Richard. A concise history..., str. 141.

⁴⁷ Hradečný Pavel, Dostálová Růžena, Hrochová Věra, Oliva Pavel, Vavřínek Vladimír. Dějiny Řecka..., str. 474-475

⁴⁸ Nálevka Vladimír. Světová politika..., str. 207.

⁴⁹ Clogg Richard. A concise history..., str. 143.

2.1.4. Občanská válka ve vzpomínkách na vyprávění rodičů narátorů

Vzpomínky řeckých narátorů na vyprávění rodičů o zážitcích z občanské války se dají rozčlenit do několika skupin podle míry přesvědčivosti jejich podání v souvislosti s kritickým hodnocením těchto narativů ze strany vypravěčů.

V prvním případě jde o více méně jistě sdělované informace, v nichž se nevyskytuje žádný náznak pochybností či úvahy nad jejich obsahem a validitou.

Konstantin Arabadzis (dále KA): ...mí rodiče se sem dostali v padesátých letech, kdy v Řecku probíhala občanská válka v letech 44 a 49, kdy byla ukončena a oni, můj otec bojoval v té válce, když mu bylo tehdy 17 let, matka, té bylo 8, když se dostala z Řecká, ale to bylo tím, jak Řekové utíkali z Řecká po občanské válce, tak jejich děti sbíral Červený kříž a... je sem dostal do bývalých socialistických zemí.⁵⁰

...o té vlastenecké válce museli naši, babička teda s tetou, se strejdou a s tátou museli přes tu Jugoslávii. To si pamatuju, jak mi vykládali, tu Buljkes, takové známé město pro ty emigranty. Jak mi říkali - to cesta nebyla žádný med. To se šlo většinou pěšky. No dostali se sem do Česka a většina těch emigrantů se dostala na Moravu a na Severní Moravu.⁵¹

Dalším příkladem je vzpomínka obsahující určité pochyby nad vzpomínkami rodičů, které odrážejí jistou míru skepse a uplatnění závěrů předchozích úvah o těchto informacích. Na okraj je možné podotknout, že v tomto případě jde o narátora, který, jak bude dále uvedeno, vedl především s otcem spory kvůli své osobní politické a ideové orientaci a vyjevil se jako převážně pravicově zaměřený.

Nevím, jako jestli jsem to někdy chápal správně, protože mi bylo divné, že by prostě přišli, já nevím, kdo to byl, jestli to byli vojáci, jako z té levicové strany a sebrali děti. A jaký to byl důvod, aby je ochránili? Před čím? Já si myslím, že chtěli do budoucnosti vychovávat další komunisty, aby upevnili ten systém komunistický. [...]. Ale můj otec mi přiznal, že ho sebrali, protože jeho rodina byla vyhledávaná tím diktátorským režimem, co tam byl nebo ta junta nebo to vojsko pravicové. Že ho prostě vzali k partyzánům a díky tomu se dostal jako šestnáctiletý kluk, který nic neuměl, na vojnu nebo do války. Možná, že ho přemluvili, jako ti partyzáni ho přemluvili. Radši pojd' k nám, než tě seberou nebo

⁵⁰ Rozhovor s Konstantinem a Lambrosem Arabadzisovými vedl Pavel Zálom 31.10.2013.

⁵¹ Rozhovor se Stefanem Kufakisem vedl Pavel Zálom 6.3.2014.

zatknou. [...] Asi to tak bude, že tam byla ta situace tak špatná, že by ty děti možná nepřežily, tak možná je chtěli ochránit. Nikdo neví.⁵²

Třetí skupinu vzpomínek pak tvoří následující dvě citace, které vykazují minimum souvisejících informací, a to s vysvětlením narátorek, že o těchto otázkách se v jejich rodině nikdy nehovořilo. Důvodem, který uvádějí, byl prý nedostatek času se tomuto tématu věnovat, nedostatek vlastního zájmu a nechť rodičů vzpomínat na traumatické zážitky občanské války. Vykazují ale určitou snahu o vlastní hodnocení roztržitého obsahu uváděných vzpomínek.

Nikdy jsme se o tom nebavili. Takže vlastně se to dozvídám, až když si teďko přečtu já sama nějaký časopis. Na internetu a nebo z knížek, co vydávají teďko. Ale jestli to takhle je nebo to tak nebylo, já nevím. A taky ono je to taková propaganda. Říkala vždycky máma - no přišel strejda a řekl, že se musíme sbalit a musíme jít do lesa. Já nevím, jestli bych udělala to samý. Tak přišel strejda, řekl, že se musí sbalit a že musí do lesa, protože by je povraždili. Jako kdo? A že musí k partyzánům. No a máma šla teda do války, protože si myslela, že je všechny povraždí. [...] Je to divné, ale je to tak. Prostě byli zfanatizovaní. Nemyslím si, že to bylo normální. Ale oni, jak byli věřící možná, tak oni okamžitě každému věřili. Oni jí dali pušku do ruky a řekli - tak to musíš jít do lesa, musíš. A pak zjistili, že máma s puškou, ona měla 40 kilo, že by to ani neuzvedla. Tak jí řekli, že musí vařit. Tak šla vařit do těch zákopů. [...] Proč se to stalo? No oni ti řeknou - byla tam občanská válka, museli jsme odejít. A to bylo všechno.⁵³

Sofia Hubená (dále SH): No a rodiče přišli... táta přišel z Evra, je to taková malá vesnička Kejany. A maminka přišla z Janina, Likorati, to je taky taková malá vesnice. A tady v Berouně se vzali. No, táta byl nejdřív v Bulharsku, co si teda pamatuju... [...] jako my jsme byli malí, tak nás to tak moc ne to, ale jenom vím, že říkali, že to nebylo jako hezké. [...] To nám jako moc nevyprávěli. To jenom jako, že sem přišli, to nám jako... oni ani moc nechtěli o tom mluvit, asi to nebylo nic jako příjemného, tak nám to nikdy moc nevyprávěli. Třeba možná, jak jsme byli jako malí, ale nepamatuju si to, že by nám to vyloženě vyprávěli. My nikdy jsme se moc neptali jako na tohle.⁵⁴

⁵² Rozhovor s Ioannisem Seizisem vedl Pavel Zálom 17.2.2014.

⁵³ Rozhovor s Vasiliki Zíkovou vedl Pavel Zálom 15.3.2014.

⁵⁴ Rozhovor se Sofií a Pavlem Hubených vedl Pavel Zálom 26.3.2014.

2.2. Transport Řeků

2.2.1. Transport řeckých dětí

Prvními řeckými uprchlíky se v souvislosti s řeckou občanskou válkou staly děti žijící ve vesnicích pod kontrolou komunistických oddílů. Prozatimní vláda o této evakuaci rozhodla v březnu 1948 a jako důvod uváděla především ohrožení dětí nálety vládních leteckých sil. Azyl měly malým uprchlíkům poskytnout země sovětského bloku. Od jara 1948 do léta roku následujícího opustilo severní oblasti Řecka až 25 tisíc dětí. Athény reagovaly protestem u OSN. Přestože děti jistě byly v ohrožení života, je třeba mít na paměti i možné vedlejší úmysly, které k rozhodnutí evakuovat děti prozatimní vládu vedly. Jedním z nich mohla být i snaha začlenit do odbojářských oddílů i matky těchto dětí a doplnit tak snižující se početní stavy partyzánských oddílů. Navíc se uvažovalo i o využití odsunutých dětí jako zálohy živé síly, avšak pro odpor mezinárodní veřejnosti nebyl tento záměr realizován.⁵⁵

Skupiny dětí pocházejících z Egejské Makedonie a Thrákie pod vedením tzv. maminek, přešly v březnu a dubnu 1948 na vybraných místech hranice do Albánie, Jugoslávie a Bulharska. Převážná většina pak odtud pokračovala po železnici do Maďarska, Rumunska, Československa a Polska. Podle Ivana Dorovského to pro ně byla první životní zkušenost s vlakem. Pro tento účel měly být použity vagony původně určené k přepravě dobytka.⁵⁶

První vlaková souprava s téměř osmi stovkami řeckých dětí dorazila do Československa na konci dubna 1948. Od května do léta 1949 sem pak dalších sedm podobných vlaků dopravilo více než 3 tisíce dětí. Některé z dětí pocházely z řecké obce Buljkes, autonomní kolonie v jugoslávské Vojvodině, kterou bylo po sovětsko-jugoslávské roztržce třeba opustit⁵⁷. Přes 1 250 řeckých dětí pak do Československa přišlo na přelomu let 1949 a 1950 společně s dospělými uprchlíky. Celkový počet dětských imigrantů tak měl nakonec vystoupat na něco přes 5 tisíc osob.⁵⁸

Řecké děti pobývaly po příjezdu nejdříve několik týdnů v karanténě a poté byly umístěny do dětských domovů. K tomuto účelu bylo využito v následujících 15 letech na 50 ubytovacích zařízení tohoto typu⁵⁹. Děti byly rozděleny do skupin podle věku. Přestože

⁵⁵ Králová Kateřina, Tsivos Konstantinos et al. Vyschly nám..., str. 31-32.

⁵⁶ Dorovský Ivan. Šedesát let....

⁵⁷ Hradečný Pavel. Řecká komunita v Československu. Její vznik a počáteční vývoj (1948 – 1954), Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha, 2000, str. 39.

⁵⁸ Tamtéž, str. 26.

⁵⁹ Využití byly dětské domovy, zotavovny, lázeňské hotely, zámky, kláštery a učňovské domovy v oblasti střední a severní Moravy a západních, středních, severních a východních Čech. Většinou se nacházely v pohraničních oblastech, kde pro ně po odsunu německých obyvatel bylo místo. Zároveň zde řečtí emigranti,

některé československé rodiny projevily zájem dočasně ubytovat nebo dokonce adoptovat řecké dítě, bylo rozhodnuto o jejich výchově k udržení národní identity za klíčového vlivu komunistické ideologie. Tuto první vlnu řecké imigrace z československé strany organizačně zajišťovala nejprve Československo-řecká společnost a poté Ministerstvo školství a Ministerstvo práce a sociální péče, aby nakonec tento úkol připadl Sociálnímu odboru Československého červeného kříže. Celkově pak na akci dohlíželo mezinárodní oddělení ÚV KSČ. Přestože podmínky pro výchovu a vzdělávání řeckých dětí byly v Československu jistě kvalitnější než v jejich domovech v severním Řecku, nelze tvrdit, že by byl provoz dětských domovů zcela bezproblémový.⁶⁰ Organizaci výuky řeckých a slavomakedonských dětí mělo na starosti Ministerstvo školství. Od 1. září 1951 byly převedeny do českých národních a středních škol v místech jejich pobytu nebo v blízkém okolí. V mateřských, národních a středních školách byly děti vyučovány českými, řeckými a makedonskými učiteli a vychovatelkami.⁶¹ Tyto řecké děti později vytvořily druhou generaci imigrantů, která se bez větších problémů začlenila do československé společnosti.⁶²

2.2.2. Dospělí řeckí imigranti

Vzhledem k vývoji ozbrojeného občanského konfliktu v Řecku v průběhu léta 1949 začalo být zřejmé, že dětští emigranti budou následováni uprchlickou vlnou dospělých Řeků a Slavomakedonců. Řecká komunistická strana a prozatimní vláda tak znovu žádala Sovětský svaz a země náležející do bloku jeho satelitů o azyl pro další osoby. Určitý počet z nich měl být umístěn také v Československu. Emigranti měli být umístěni v odlehlých obcích a osadách v okresech Jeseník, Krnov, Žamberk a také v severovýchodních Čechách. Původně se počítalo s přijetím zhruba 8 tisíc osob.⁶³ O dospělé řecké běžence se měly podle rozhodnutí politbyra ÚV KSČ z července 1949 starat Československé státní statky a Ministerstvo práce a sociální péče. To zanedlouho převzalo péči o všechny uprchlíky včetně dětí. Ministerstvo v listopadu 1949 za tím účelem vytvořilo samostatný úsek pojmenovaný Řecká akce. Ten fungoval až do roku 1952, kdy jeho povinnosti převzal

včetně později přichozích dospělých našli pracovní uplatnění, a to především pro nekvalifikované osoby. Dorovský Ivan. Šedesát let...

⁶⁰ Tsivos Konstantinos. Řecká emigrace..., str. 45-47.

⁶¹ Dorovský Ivan. Šedesát let...

⁶² Tsivos Konstantinos. Řecká emigrace..., str. 47.

⁶³ Hradečný Pavel. Řecká komunita..., str. 38-39.

nově zřízený Sociální odbor ČČK, který pak zodpovídal za řeckou imigraci až do roku 1989.⁶⁴

Na konci srpna 1949 tak do Československa dorazil první transport dospělých uprchlíků. Do konce roku jej pak následovalo dalších šest. Celkově šlo o více než 7 a půl tisíce převážně dospělých osob, z nichž některé pocházely z jugoslávského Buljkesu. Určitá část běženců absolvovala cestu polskými obchodními loděmi z Albánie do Gdyně, odkud se dostala do Československa. V roce 1950 sem přibyli řečtí uprchlíci z Bulharska a Maďarska. Poslední skupina pak dorazila ještě v roce 1956 z Maďarska v souvislosti se zdejšími revolučními událostmi. Běženci byli nejdříve soustředěni v karanténních táborech buď v Lešanech u Benešova, Mikulově nebo Svatobořicích. Zranění či nemocní byli umístěni do nemocnic, děti podle věku do dětských domovů, které již byli pro tento účel v provozu. Práceschopní pak byli zaměstnáni. Mikulov byl posléze pro tyto účely vzhledem k jeho blízkosti k rakouským hranicím shledán z bezpečnostního hlediska jako nevhodný, a byl proto na konci listopadu 1949 uzavřen a uprchlíci byli přesunuti na severní Moravu.⁶⁵

Je otázkou, jak rozdíl v suverénnosti podání těchto vzpomínek interpretovat. Ty v určité míře přesvědčivěji vyložené už totiž mohly projít procesem zpracování v rámci paměti jednotlivých narátorů za působení dalších informačních zdrojů a vlastních racionálních úvah. Právě to může být důvod pro jejich jistější či věrohodnější vyprávění. Absence vyprávění na toto téma v případě rodin obou narátorek pak ostře kontrastuje se vyprávěním jejich mužských protějšků. Ioannis Seizis sice vyjadřuje jisté pochyby, avšak hodnotí celistvý příběh svého otce. Neproblematizuje zde otázku samotného vyprávění o občanské válce. Podle mého názoru lze tedy význam narátorčiných slov o tom, že o tématu mnoho nevědí, protože se o něm v rodině nehovořilo, chápat spíše jako vyjádření vlastních pochyb nad hodnověrností podávaných informací a snahu nesdělovat nepodložená či jen velmi obecná data. Po hlubším dotazování totiž následně určité střípky uvedly. Stejně tak je možné, že je k této nejistotě přivedly spíše otázky směřované přímo na vzpomínání na občanskou válku. To samozřejmě nemuselo probíhat jako setkání s rodiči nad tímto tématem, ale jako postupné uvolňování informací, z nichž přesvědčivěji vyprávějící narátoři vytvořili souvislejší příběh než obě narátorky, které se ve svých výpovědích podle mého názoru snažily poskytnout co nejvěrohodnější informace. Jejich pochyby pak formovaly výslednou podobu vyprávění do nejistě působícího tvaru.

⁶⁴ Tsivos Konstantinos. Řecká emigrace..., str. 50-51.

⁶⁵ Králová Kateřina, Tsivos Konstantinos et al. Vyschly nám..., str. 38-42.

2.3. Usazení řeckých uprchlíků v Československu na počátku 50. let

Podle vedení řeckých komunistů měli být uprchlíci umístěni do vzájemně blízkých oblastí, které by svým geografickým rázem odpovídaly krajině původu běženců. Mělo tedy jít spíše o hornaté území, kde by běženci mohli uplatnit především zkušenosti s chovem dobytka a zemědělstvím. Tento záměr řeckých předáků naznačoval jejich úvahu o dočasnosti pobytu a návratu k bojovým operacím v samotném Řecku, jakmile k tomu nastanou vhodné podmínky. Ekonomické možnosti pro obživu se však ve vybraných lokalitách ukázaly jako nedostatečné, k čemuž přispělo i nevlídné podnebí a odlišný způsob hospodaření, na nějž byli Řekové uvyklí. Jisté napětí panovalo i ve vzájemných vztazích mezi nově příchozími a místními domorodci. Potíže se projevíly i ve snaze připravit Řeky na práci v průmyslových závodech.⁶⁶

V prosinci 1949 byla na konferenci zástupců emigrantů zvolena ústřední řecká samospráva, která měla sídlo v Jeseníku. Ta se měla mimo jiné starat o vedení řádné evidence imigrantů. Samospráva se však potýkala z jejich strany s nedostatkem autority. Zároveň měla potíže s efektivním jednáním se Sociálním odborem ČČK, uplatňovala práva, kterými nedisponovala, svévolně zasahovala do vedení a vyučování v dětských domovech a často jednala v rozporu postoji Sociálního odboru. Samospráva proto byla následně zrušena.⁶⁷

Klíčovým rozhodnutím vedení řecké imigrace byl ústup od záměru soustřeďovat uprchlíky v již vybraných izolovaných oblastech. K jejich rozptýlení začalo docházet od jara roku 1950, kdy začali být umisťováni nejdříve v textilkách. V roce 1952 vůdčí představitelé řeckých komunistů usoudili, že její trvání imigrace bude delší, než původně předpokládali. Následkem toho začali být Řekové umisťováni v závodech těžkého průmyslu, oceláren, dolů či do stavebnictví, a zároveň byla umožněna jejich decentralizace ve prospěch jejich pracovního zařazení. Řekové se tak rozšířili do dalších krajů Československa. Jak uvádí Konstantinos Tsivos, menší skupina se tak tehdy dostala i do Berouna.⁶⁸

⁶⁶ Tsivos Konstantinos. Řecká emigrace..., str. 56-59, Podle Ivana Dorovského zaměstnavatelé odmítali přijmout řecké a makedonské imigranty do práce, kvůli komunikačním problémům a také z toho důvodu: „..., že v nich viděli nespolehlivý živel na způsob cikánů.“ Dorovský Ivan. Šedesát let..., Z dospělých imigrantů bylo celých 57% shledáno schopných práce. Králová Kateřina. Králová Kateřina. Otázka loajality...

⁶⁷ Dorovský Ivan. Šedesát let...

⁶⁸ Tsivos Konstantinos. Řecká emigrace..., str. 59-60. Beroun jakožto cíl některých Řeků v této době uvádí ve své práci i Jaroslav Otčenášek a Kateřina Králová. Otčenášek Jaroslav. Řecká národnostní..., Králová Kateřina, Tsivos Konstantinos et al. Vyschly nám..., str. 47.

2.4. Příchod Řeků do Berouna ve vzpomínkách narátorů

2.4.1. Okolnosti příchodu do Berouna

Naprostá většina narátorů tzv. mladší generace se shoduje v tom, že jejich rodiče přišli do Berouna kolem poloviny 50. let, a to za prací v Královodvorských železárnách, jejichž náboráři získali tyto nové zaměstnance přímo na severní Moravě. Významnou motivací pro rozhodnutí řeckých imigrantů k přesunu do Berouna byla ta skutečnost, že továrna těmto svým novým zaměstnancům nabízela kromě možnosti zaměstnání i ubytování v podnikových bytech.

Mojí matce mohlo být tak 15 roků nebo 16, když se sem dostala. Nějaký čas pracovala v tkalcovnách, co jsem slyšel, někde tam na severu Čech nebo na severu Moravy, někde u Vidnavy, to nevím. Třeba můj otec se sem dostal díky tomu, že byl zraněný ve válce a postupně z Řecka přes Bulharsko se dostal až do Čech, kde se léčil nějakou dobu. Mojí matku Elenii poznal ve Vidnavě, kde se s ní oženil [...]. Asi v roce 1954 se z Vidnavy přestěhovali do Berouna, kde tehdy Železárny otvíraly a zaručily bydlení pro ty lidi. Těch rodičů se sem přistěhovaly, dá se říct, desítky, bydleli na Třídě Míru, měli tam obsazené dva domy. První jejich pracoviště bylo v Železárnách.[...] Ted' nevím, na kterých konkrétních provozech. Pamatuju si, že můj otec dělal na tvarovkárně, kde se odlévaly nějaké odlitky a brousili je.⁶⁹

Když se vdala (matka – pozn. autora), tak přišla asi hned do Berouna, protože já už jsem se v 55. narodila v Berouně. Protože železárny přijímaly. To už jako přišli spolu s manželem. Protože jim daly železárny i byt. [...] To udělali nábor, a protože všichni Řekové byli na té Moravě, tak udělali nábor a všichni sem přišli, těch 50 rodin nebo 43 rodin přišlo z toho skoro stejného místa. Protože oni se tam znali, on mu řekl - hele, já půjdu do Berouna, mají tam práci a dostaneme tam byt. Tak se odstěhovali. Takže ono se jim tady líbilo, měli práci, ale bylo to těžké, že neuměli řeč.⁷⁰

KA: No a Řekové byli původně na té severní Moravě a pak tady dostali nabídku v tehdejších železárnách jako práci. Tak můj otec se jako... tady bylo v Berouně asi tehdy 30 rodin, které se přemístily z té Moravy sem. To muselo být v padesátém roce...

⁶⁹ Rozhovor s Ioannisem Seizisem vedl Pavel Zálom 17.2.2014.

⁷⁰ Rozhovor s Vasiliki Zíkovou vedl Pavel Zálom 15.3.2014.

*Lambros Arabadzis (dále LA) ... na jižní, na severní Moravu jezdili náboráři. A tenkrát, co mi vyprávěl můj táta, tak Kostudis už tady byl a oni tam přijeli náboráři a že práci, byt a všechno tohle, protože naši tenkrát se vzali a bydleli s dědou v jedné místnosti v Bruntále. No a oni sem přijeli do Berouna, podívali se, a když viděli, že oni mají svůj byt, všechno tohle, tak se rozhodli, že přijedou sem. No a naši se brali v pětapadesátém...*⁷¹

Konstantin Arabadzis ovšem později v rozhovoru s pomocí svého bratra opravil informaci o příchodu svých rodičů do Berouna, když se shodli na roce 1955.⁷²

Podle Hlášení o počtu zahraničních cest a návštěv cizinců za prosinec 1955, které vypracovalo kádrové oddělení Královodvorských železáren pro potřeby Ministerstva hutního průmyslu a rudných dolů, bylo na konci roku v podniku zaměstnáno 77 Řeků, v prosinci jich bylo 6 přijato a 2 pracovní poměr rozvázali.⁷³

Neurčitou indicii v souvislosti s příchodem Řeků do Berouna z důvodu získání zaměstnání v Královodvorských železárnách představuje Zpráva o hospodářské a politické situaci v železárnách, ve které se uvádí, že stav stálých pomocných sil je k datu 29. srpna 1955 150 osob pod požadovaný stav.⁷⁴ Nebyla však objevena žádná informace o tom, že by tato situace byla řešena právě nábořem řeckých pracovníků. V souvislosti s vyprávěním narátorů o příchodu Řeků do Berouna právě v polovině 50. let a dalšími dokumenty však tato zpráva budí jistou pozornost.

Je však možné tvrdit, že řečtí pracovníci byli v železárnách přítomni již v květnu roku 1955. Časopis pracujících Královodvorských železáren *Nová cesta* ve vydání z 21. května 1955 uvádí jako členku pracovní skupiny na úseku odstředivého lití trub, která se podílela na snižování výrobních nákladů v rámci souvisejících závazků, dělnici jménem Joanidu.⁷⁵ Tuto detailní informaci je možné pokládat za jeden z důkazů přítomnosti Řeků ve sledovaném prostoru v květnu 1955.

Údaje z dotazníkové akce, kterou provedl Sociální odbor ČČK mezi československými Řeky v první polovině 60. let, pak směřují příchod Řeků do Berouna spíše do druhé poloviny 50. let.⁷⁶

⁷¹ Rozhovor s Konstantinem a Lambrosem Arabadzisovými vedl Pavel Zálom 31.10.2013.

⁷² Tamtéž.

⁷³ Hlášení zahraničních cest a návštěv cizinců za prosinec 1955, SOkA Beroun, fond Královodvorské železářny, s. p., Králův Dvůr, 1945 – 1991.

⁷⁴ Zpráva o hospodářské a politické situaci v Královodvorských železárnách, SOkA Beroun, fond KSČ - okresní výbor Beroun, 1945 – 1990.

⁷⁵ *Nová cesta* – časopis pracujících KDŽ, n. p. Sokolovský, 21. 5. 1955, roč. IX, č. 20, str. 1, SOkA Beroun, *Nová cesta* – časopis pracujících KDŽ, n. p. Sokolovský.

⁷⁶ Archiv Českého Červeného kříže, Praha (ČČK), Dotazníková akce „Ř“ z 20. 3. 1962.

2.4.2. Odborná kvalifikace řeckých imigrantů

Řeční imigranti většinou postrádali odbornou kvalifikaci pro práci v průmyslu. Pracovní zkušenosti měli především ze zemědělství.⁷⁷ Z vyprávění narátorů však vyplývá, že někteří z příchozích Řeků získali v Berouně zaměstnání již jako vyučení dělníci, a to v profesích souvisejících s těžkým průmyslem.

Moje matka si udělala kurz jeřábníka, takže dělala jeřábnici ve slévárně.⁷⁸

...tak táta dělal v železárnách, máma taky. Já vím akorát, že i táta, i máma, že byli někde na Severní Moravě v dětských domovech. A že potom tam, se vyučili...[...] Tady jenom v železárnách. Máma dělala jeřábnici a táta dělal na soustruhu. Borink se to jmenovalo nebo ten soustruh, fréza a všechno dohromady. Velké stroje. Dělali tam do té doby, než jsme se odstěhovali. Táta byl vyučený soustružník a máma, abych vám pravdu řekl, ani nevím, jestli... vyučená byla určitě, ale nevím teďko, myslím, že dělala to školení, že si dělala na ten jeřáb. Tehdy vlastně na jeřábu za komunistů, tak ty profese nebyly ženské... pro ženské a pro chlapy.⁷⁹

LA: Jo, ale tihle starší, to byly samé dělnické profese. Takže ať jedete třeba do Ostravy nebo tohle, tak buď dělal v hutích, nebo dělali v dolech nebo tohle... takže samé dělnické profese.⁸⁰

SH: A pak přešli, tady byli v Čechách, to nevím přesně, v kterých dětských domovech, ale potom byl táta v Ostravě. Tam se vyučil valcířem. A pak přišli tady do Berouna, do železáren a dostal práci v železárnách a tady dostal potom i byt.⁸¹

Oni byli potom jenom dělníci. Oni se nedoučili, protože jakmile neumíš řeč, tak se nemůžeš doučit.⁸²

⁷⁷ Králová Kateřina. Otázka loajality..., Tsivos Konstantinos. Řecká emigrace..., str. 56.

⁷⁸ Rozhovor s Ioannísem Seizísem vedl Pavel Zálom 17.2.2014.

⁷⁹ Rozhovor se Stefanem Kufakísem vedl Pavel Zálom 6.3.2014.

⁸⁰ Rozhovor s Konstantínem a Lambrosím Arabadzisovými vedl Pavel Zálom 31.10.2013.

⁸¹ Rozhovor se Sofií a Pavlem Hubených vedl Pavel Zálom 26.3.2014.

⁸² Rozhovor s Vasilíki Zíkovou vedl Pavel Zálom 15.3.2014.

2.4.3. Pozdější příchod do Berouna

Ne všichni z nynějších obyvatel Berounska řeckého původu mají příbuzenský vztah k původní generaci, která do Berouna přicházela v polovině 50. let. Achileas Vlachopoulos se sem dostal až v druhé polovině 80. let přes Prahu z Krnova, avšak i jeho příchod byl zapříčiněn možností zaměstnání a nabídkou podnikového bydlení. Zároveň se zde i oženil.

Tak jsem přestěhoval... bratr už tady dělal v Praze, ten starší... tak jsem byl tady v Praze a... dělal jsem v Praze, na ubytovně, bylo v té době všechno zadarmo, že jo..., byty a tyhle věci. No tady jsem se potom zamiloval do své ženy. [...] A jsem byl svobodný, tak jsem si tam, manželka dělala v obchodní bance, tak jsme se tam nějak spolu... zakoukali a jelikož v Praze bylo těžko sehnal byt, tak jsem... dostal tady... pracoval jsem v Prefě... ...v Hýskově a ti tady rozdávali v té době byty, to bylo v 87.... to už klukovi byl rok, tak v 88. jsme se tady stěhovali.[...] ... upsal jsem se na deset let v té době, ve fabrice, která mi ten byt dala... [...] Vzal jsem si Češku. Hodná žena tady z Chyňavy kousek.⁸³

2.5. Život řeckých imigrantů v Berouně

2.5.1. „Celá ta bytovka byla jedna velká rodina.“

Narátoři převážně popisují život v Berouně jako klidný a jak někteří uvádějí doslova jako normální. Řekové byli soustředěni do dvou domů v oblasti berounského sídliště, které patřily k bytovému fondu Královodvorských železáren. O tzv. řeckém domu hovoří někteří jako o Palečkárně. Nelze však hovořit o jakékoliv izolaci Řeků v Berouně či dokonce vzniku ghetta. Řecká skupina čítala podle Tsivose v roce 1958 kolem 130 členů.⁸⁴ Dotazníková akce ČČK z roku 1964 hovoří o 170 osobách.⁸⁵

LA: ...to znamená, že oni koncem pětadesátého přijeli sem a bydleli rok v Palečkárně, tam jsem se narodil....to byla taková jako železárenská ubytovna..., ...tam byly takové garsonky. No a když jsem se narodil já, tak jsem ještě rok bydlel v Palečkárně a pak táta dostal byt tady na sídlišti, dvouletkový byt...

KA: Od železáren, královodvorské železáreny.⁸⁶

⁸³ Rozhovor s Achileasem Vlachopulosem vedl Pavel Zálom 27.10.2013.

⁸⁴ Tsivos Konstantinos. Řecká emigrace..., str. 111.

⁸⁵ Dotazníková akce „Ř“ z 20. 3. 1962, Archiv Českého Červeného kříže, Praha (ČČK).

⁸⁶ Rozhovor s Konstantinem a Lambrosem Arabadzisovými vedl Pavel Zálom 31.10.2013.

Před 10 nebo 8 lety jsme si udělali sraz Řeků, který žili v Berouně. My jsme se setkali v Řecku kousek od Soluně v jednom městě. Tak jsme všichni dohromady počítali, snažili jsme se dát dohromady, kolik nás tady žilo Řeků jako s babičkami, s dědečky, tak kolem 150, 160 lidí tady bylo.⁸⁷

A bydlelo nás tam asi 43 rodin řeckých. V těch dvou barácích. Ten poslední vchod, ten čtvrtý, byl jenom český vchod. Takže my jsme byly tři vchody a v tom dalším baráku byly dva vchody. No takže to dětství bylo docela v klidu. My jsme byli pořád spolu, kluci, holky, pořád spolu na zábavách, pořád spolu, Berouňáci pořád spolu.⁸⁸

Já jsem tady měl krásné dětství. Já si na to nemůžu stěžovat. [...] Jako zdálo se mi to, ale jako dětství jsem měl nádherné, to si nemůžu vůbec stěžovat. Kamarády, nezažil jsem žádný pocit rasismu nebo něco takového, to vůbec neexistovalo. To vůbec, to ani na sobě, ani na ségře, ani jak jsme bydleli v tom řečáku,, tak tam plno lidí chodilo okolo a tam jak byly zvyklí, ty naše starší ženské tam, že tam seděly na lavičkách venku, tak tam chodili lidi okolo a teď je tam zavolaly třeba na kafe nebo... No, to bylo začátkem sídliště. Tehdy to byla nějaká klubovna mládeže myslím nebo něco takového. Tam jsme měli, to byl celý barák, celá ta bytovka byla jedna velká rodina. ...tam skoro takových 90 procent byli Řeci jenom. Tam jsme vyšli ven, a když měl někdo hlad nebo nemusel mít hlad, tak zavolala nějaká teta a - kdo má hlad? A hned vás vzala všechny prcky domů a chleba, máslo, cukr a zase ven. Takhle se tam o nás starali.⁸⁹

SH: Vančurova ulice, 1227 jsme bydleli. My jsme nebydleli pod tou Homolkou⁹⁰, ony byly dva ty řecký baráky tam. Jeden byl jako pod Homolkou, tam byly vlastně tři vchody Řeků a my jsme bydleli v tom kratším. Tam jsme bydleli, jenom Řeci v tom jednom baráku.⁹¹

2.5.2. Soužití s většinovou populací

Původní příslušníci nejstarší generace řeckých imigrantů v Berouně pak podle vyprávění narátorů vzpomínali na život v Berouně a v Československu jako na nejlepší léta

⁸⁷ Rozhovor s Ioannisem Seizisem vedl Pavel Zálom 17.2.2014.

⁸⁸ Rozhovor s Vasiliki Zíkovou vedl Pavel Zálom 15.3.2014.

⁸⁹ Rozhovor se Stefanem Kufakisem vedl Pavel Zálom 6.3.2014.

⁹⁰ Kopec, který je součástí města Berouna.

⁹¹ Rozhovor se Sofií a Pavlem Hubených vedl Pavel Zálom 26.3.2014.

svého života a někteří tak na tyto roky pohlíželi i po svém návratu do Řecka. Jistě je možné dát pozitivní obsah těchto reminiscencí do vztahu s dětskými či mladickými zážitky z doby občanské války a odchodu z domova, stejně jako s mnohdy obtížnými podmínkami, se kterými se setkali po návratu do své vlasti.

Kdykoliv mluvím s mými rodiči, tak na to vzpomínají velice kladně, že to byly nejlepší léta. Chápu to, že když byli mladí, když mu bylo 15, 16 let, v Řecku v té době nebylo nějak ekonomicky silné. Takže si pamatuje (otec – pozn. autora), že byl pasák a tak, že školu ani moc nenavštěvoval a tak dále. Takže o Česku nebo o bývalém Československu mluví jenom těmi nejlepšími slovy. Má na to krásné vzpomínky, na to mají oba dva, že prožili nejlepší kus života tady v Čechách.⁹²

SH: No, určitě byli rádi, říkali, že se tady doopravdy o ně dobře starali, že tady se mohli jako vyučit a byli určitě spokojení. Proti neměli nikdy nic... Naopak říkali, že se jim tady moc jako líbilo, ...když táta vlastně můj chudák umíral v Řecku, takže on tam mluvil pořád řecky, když přišel kamkoliv, tak mluvil řecky. Ale když teda umíral, tak mluvil česky. Brácha říkal, že všechny ty sestřičky říkaly - co říká? A on říká - vzpomíná na to, jak se mu žilo dobře, na tu druhou vlast.⁹³

Vypravěči převážně nepotvrdili některé informace obsažené v odborné literatuře týkající se určitých xenofobních projevů domácího českého obyvatelstva odvíjejících se od jejich zkušeností se soužitím s romským etnikem.⁹⁴ Pokud podobné zážitky zmiňují, jedná se spíš o ojedinělé případy, které následně dávají do vztahu k převážně dobrým vztahům s českým obyvatelstvem, což odpovídá i tvrzení Pavla Hradečného o příznivém přijetí imigrantů ze strany domácí populace, které umožnilo plnou integraci příchozích do české společnosti.⁹⁵ Stejně tak hovoří ve svém článku i Jaroslav Otčenášek.⁹⁶

Asi neměli rádi cizince, nevím, nebo komunity nějaké a tak dále. Tohle si pamatuju, že se ke mně chovala třeba moje třídní učitelka velice ošklivě, že my Řekové bychom měli

⁹² Rozhovor s Ioannisem Seizisem vedl Pavel Zálom 17.2.2014.

⁹³ Rozhovor se Sofií a Pavlem Hubených vedl Pavel Zálom 26.3.2014.

⁹⁴ Králová Kateřina. Otázka loajality..., Otčenášek Jaroslav. Řecká národnostní..., Tsivos Konstantinos. Řecká emigrace..., str. 58-59.

⁹⁵ Hradečný Pavel, Dostálová Růžena, Hrochová Věra, Oliva Pavel, Vavřínek Vladimír. Dějiny Řecka..., str. 662.

⁹⁶ Otčenášek Jaroslav. Řecká národnostní...

táhnout do Řecka a co tady hledáme a tak dále. To si pamatuju, že jsem chodil asi buď do 7. nebo do 8., v 68. To mi bylo tak 13. Tak tam. A jinak nikdy jsem neměl žádné problémy To spíš jsme měli my s Romy větší problémy, my jsme se dost rvali s nimi, my Řekové. Nevím, čím to bylo, asi nás neměli rádi. [...] Jenom jednou, co jsem zažil trošičku xenofobii, což nám začali vyhrožovat. A to bylo v tom 68. roce, takže nám do schránek chodili, jako že nás vyvraždí a tak dál.⁹⁷

Ne, my jsme neměli takový problémy vůbec, protože to bylo v době, když všichni byli takoví stejní. [...] Ani v té třídě, ani v té škole, nikdy mi nikdo nijak neubližoval. Nesměla jsem se nějak zbytečně povyšovat. [...] Ale možná, že to bylo tím, že nás bylo moc. Oni pak se třeba i báli. Oni většinou měli nejmiň dvě děti. [...] Takže tam byla rodina velká. Tak zavolám bráchu, vid'?' Nebyla možnost, aby nás bili. [...] Normální dětství, úplně normální dětství, klidný.⁹⁸

Nikdy v životě jsem se nesetkal s žádnými xenofobními názory. Já jsem nikdy neměl problém obhájit svojí pozici, si myslím, ani na základní škole, ani na střední. Ale když už třeba tam byly nějaké šarvátky, tak to nikdy nebylo z xenofobního důvodu. Vždycky to bylo z nějaké prostě... blbosti.⁹⁹

Že tady kolikrát třeba stalo se, jestli nějaké nadávky byly, co tady něco přivandrovalce, když jsem byl menší, bylo mi to líto, do toho polštáře jsem plakal jako každý kluk. Ale nevnímал jsem to takhle, protože jsem, že tak kde jsem byl, tak tam jsem prostě žil... neměl jsem problémy jako, já nejsem konfliktní člověk...¹⁰⁰

KA: ... třeba ve třídě, ty první léta základy, tam byly nějaké, ale nebylo to nějak to tak strašné. ... byli jsme tady prostě cizinci... ale nebylo to nějak vyhrocené...

LA: Já si myslím, že my jsme si udělali pořádek sami. No ve vzteku nám něco řekl... [...] ... dobře člověk ze vzteku řekne hodně věcí, ale my jsme byli v té pubertě... [...] No,

⁹⁷ Rozhovor s Ioannisem Seizisem vedl Pavel Zálom 17.2.2014, Téma výhrůžných dopisů souvisí s tématem levicové orientace řeckých imigrantů a bude vysvětleno v rámci tematického okruhu níže.

⁹⁸ Rozhovor s Vasiliki Zíkovou vedl Pavel Zálom 15.3.2014.

⁹⁹ Rozhovor s Tomášem Zíkou vedl Pavel Zálom 25.11.2013.

¹⁰⁰ Rozhovor s Achileasem Vlachopulosem vedl Pavel Zálom 27.10.2013.

*jsme chodili třeba zábavy, tak nechodili jsme sami, vždycky třeba tři, čtyři, pět, někdy i deset kluků společně, když se tam něco stalo, tak jsme to řešili na místě...[...]*¹⁰¹

2.5.3. Smíšená manželství

Zajímavým motivem, který souvisí s tématem soužití řeckých usedlíků a původního místního obyvatelstva, jsou smíšená manželství, tedy sňatky mezi Řeky a Čechy. Na základě vyprávění narátorů je možné potvrdit tvrzení Jaroslava Otčenáška¹⁰², že tato manželství byla nejprve z obou stran problémem, avšak s postupem času toto napětí pominulo a smíšené sňatky již nevyvolávaly žádné spory uvnitř jednotlivých rodin. Původní nesouhlas řeckých rodičů s takovým typem sňatků také jistě souvisel s vírou v dočasnost imigrace a udržení řeckého původu další generace.

*Ne, tehdy se to neřešilo, protože tady těch dívek, jako těch řeckých dívek, bylo tak málo. Možná, že jejich tajné přání možná bylo, aby si jejich syn vzal nějakou Řekyni. Ale určitě to nebylo jednoduché, takže si myslím, že se s tím smířili a nikdy s tím žádný problém nebyl.*¹⁰³

*To jo, to byl problém velký problém. Ale já jsem měla hrozné štěstí v tom, že jsem prostřední. Ségra je nejstarší o 10 let, vzala si Čecha. Pak se oženil brácha, ten je zase o dva roky mladší, ale oženil se dřív a vzal si Češku. Já už jsem to měla snazší. Vždycky ten, kdo to udělá jako třetí, tak to má snazší. To už potom máma vzdala. [...] S Jirkou, no tak nechtěla samozřejmě Čecha, v žádném případě nechtěla Čecha. A i všichni Řekové nechtěli, aby to byl Čech. Ale máma potom jako nic. Dopadlo to dobře.*¹⁰⁴

Následující citace obsahuje i zajímavý pohled českého partnera v rámci smíšeného manželství a jeho zkušenost v této souvislosti, pro niž je cenná. Nebojácná povaha narátora v tomto případě zřejmě dokázala čelit nedůvěře ze strany budoucího řeckého tchána.

SH: My jsme si říkali, my jsme byli v tom vychovávání odmalička, že určitě se odstěhujeme zpátky do Řecka jako.[...] Tam neexistovalo, že bychom si vzali Čechy. A

¹⁰¹ Rozhovor s Konstantinem a Lambrosem Arabadzisovými vedl Pavel Zálom 31.10.2013.

¹⁰² Otčenášek Jaroslav. Řecká národnostní..., Králová Kateřina, Tsivos Konstantinos et al. Vyschly nám..., str. 181-183, 193-194.

¹⁰³ Rozhovor s Ioannisem Seizisem vedl Pavel Zálom 17.2.2014.

¹⁰⁴ Rozhovor s Vasiliki Zíkovou vedl Pavel Zálom 15.3.2014.

hlavně jsme si nemohli vzít žádného Řeka z Berouna, protože jsme se tak znali dobře, že jsme byli jakoby sourozenci. [...] Táta pak jako přijmul Pavla a bylo to dobré. (smích) Říkal - shodím tě ze schodů. Říkám - nemůžeš tam jít. A on říká - já se nebudu pořád schovávat.

Pavel Hubený (dále PH): Namlouvání nebylo dramatické, namlouvání bylo bezproblémové skoro teda, až na malinký zádrhel, ale víceméně taky mně už bylo relativně na tu dobu hodně, 28 let a neměl jsem žádné nekalé úmysly, tak mi bylo proti srsti se nějak schovávat, že jo. [...] A tchán nejdřív měl strach, že je nějaký problém, že se musíme brát. Tak jsem ho ubezpečil, že ten problém není. Absolutně nebyl žádný negativní projev, já myslím, že téměř okamžitě jsme spolu vycházeli.. Takže jako on to začal akceptovat, že v podstatě manželka do Řecku neodjede, já jsem mu to řekl samozřejmě rovnou. [...] ...vzal to jako danou věc. (smích)¹⁰⁵

2.5.4. Soudržnost komunity

Z vyprávění Řeků Berounska je též zřejmé, že přestože zde nebyli nijak etnicky vydělenou nebo dokonce izolovanou skupinou, vždy měli blíže spíš k sobě navzájem než k místnímu obyvatelstvu. K podobnému závěru dochází i výzkumy provedené orálně-historickými postupy s řeckými narátory v rámci celé České republiky.¹⁰⁶ Etnická příbuznost a silný vliv kultury a především jazyka jistě sehrály v této souvislosti značnou roli.

My jsme se jako malé děti dost společně kamarádili, jako my Řekové. Jako třeba Lambík a tak dále, pan Arabadzis, jsme se přátelili, těch 8, 10 lidí. Ale můžu říct, že jsme měli i český kamarády ve škole. [...] Přátelství jsme měli hlubší určitě mezi sebou, mezi Řeky, víc jsme si hráli jako kluci společně a tak dále. Ale nemůžu říct, že bychom neměli ani kamarády Čechy, s kterými jsme si taky hráli nebo jsme soutěžili a hráli jsme řecký tým proti českému týmu fotbal. Nebo snažili jsme se hrát hokej...¹⁰⁷

V závěru citace z rozhovoru s paní Vasiliki Zíkovou je znát přítomnost jakési nostalgie související s popisovaným kolektivním způsobem života řecké komunity v Berouně. Jakýsi stesk po oněch časech je navíc zdůrazněn srovnáním s pozdějším a dnešním stavem, kdy již vzájemná důvěra pominula snad pod vlivem většinové československé společnosti.

¹⁰⁵ Rozhovor se Sofií a Pavlem Hubených vedl Pavel Zálom 26.3.2014.

¹⁰⁶ Králová Kateřina, Tsivos Konstantinos et al. Vyschly nám..., str. 181.

¹⁰⁷ Rozhovor s Ioannisem Seizisem vedl Pavel Zálom 17.2.2014.

Protože oni mluvili řecky a oni na těch lavičkách, co seděli, oni většinou seděli venku a ženský jako pod stromy háčkovaly. Pletly a klábosily. A chlapi zase na lavičkách, taky si to tam povídali. Takže všude jenom řečtina. Oni nebyli vydělený, oni by nemohli jít mezi Čechy, protože oni by si tam nepovídali. Když přijdeš z práce jako muž, tak co budeš dělat? No půjdeš na lavičku, půjdeš tam pokecat. A když tam budeš ty, tak přijde další. [...] U nás se třeba například nezamykaly byty. Nikdo nezamykal. Dole se nezamykalo, každý ten byt byl volný. Až potom jsme si takhle zvykli, že zamykáme.¹⁰⁸

LA: ...tak s klukama jsme vždycky chodili v partě. Jo a my jsme se bavili (nesrozumitelné), ale furt jsme byli spolu.¹⁰⁹

SH: No a v Berouně, když jsme se scházeli všichni před tím barákem, tam jsme měli takové lavičky a betonek, tam se jediné mluvilo řecky.¹¹⁰

2.6. Udržování řecké kultury a jeho předávání další generaci

2.6.1. Výuka řeckého jazyka

Řečtí imigranti v Československu udržovali jednotu skrze uchovávání národního kulturního povědomí nejen příchozími Řeky, ale především jeho pěstování v dětech a ve zde narozených. Kulturní povědomí tak udržovali především výukou řeckého jazyka a organizováním řeckých kulturních akcí. Od 60. let se tomuto úkolu věnovali programově, v čemž je podporoval nejen československý stát, ale i řecké exilové orgány.¹¹¹

Vyučování řečtiny, pro slavomakedonské děti probíhala i výuka makedonštiny, bylo zahájeno již v roce 1948, kdy byly řecké děti školního věku v Československu zařazeny do běžné výuky. Povinná výuka řeckého jazyka byla zrušena v roce 1956, avšak hodiny řečtiny byly dále dobrovolné. Většina řeckých dětí tak ve studiu jazyka, ale i historie či kultury dále pokračovala.¹¹² Výuku řečtiny tak nadále zajišťoval systém tzv. řeckých škol. Účast byla dobrovolná a výuka probíhala mimo oficiální dobu školní výuky. Vyučovalo se zde psaní a čtení v řečtině, děti se mohly také seznámit i s řeckou kulturou. Řecké školy

¹⁰⁸ Rozhovor s Vasiliki Zíkovou vedl Pavel Zálom 15.3.2014.

¹⁰⁹ Rozhovor s Konstantinem a Lambrosem Arabadzisovými vedl Pavel Zálom 31.10.2013.

¹¹⁰ Rozhovor se Sofií a Pavlem Hubených vedl Pavel Zálom 26.3.2014.

¹¹¹ Bittnerová Dana, Moravcová Mirjam et al. Kdo jsem..., str. 338.

¹¹² Králová Kateřina, Tsivos Konstantinos et al. Vyschly nám..., str. 116-117.

začaly zanikat koncem 70. let kvůli nedostatku učitelů, ale především z důvodu řecké reemigrace.¹¹³

I Řekové Berounska vzpomínají na řeckou školu a na roli a vliv řečtiny v rámci berounské řecké komunity. Na důrazu na předávání řečtiny však někteří z nich shledávají i negativa, a to především v její disproporci s výukou českého jazyka. Ten podle nich vedl v souvislosti s nástupem do české školy k potížím. Je ale pochopitelné, že pro rodiče, kteří sami mnohdy češtinu ovládali jen omezeně, bylo řešení této situace nad jejich síly.

SH: No to právě bylo dobré, že jsme byli jako takhle pohromadě, ta skupina. A proto byl problém, jak jsme pořád mluvili jenom řecky, že když jsem šla já do první třídy, tak jsem neuměla ani slovo česky.¹¹⁴

My jsme doma se bavili takovou řeckou češtinou a nebo českou řečtinou, takové do jedné věty tři slova řecká, dvě česká a takové.¹¹⁵

Do školy jsme chodili do české i do řecké, hned od první třídy. Ze začátku nás měl nějaký pan učitel Erithropulos a potom to předal nějakému, asi se říkalo, že tenhle Ambelas je lepší, že umí lepší tu řečtinu. Tam bylo vyučování a on měl od první třídy až do deváté v jedné třídě. Takže první třída, první dvě lavice, psali, tam ti třeba měli historii, tam ti zase četli. A pak jsme v 15 skončili, pak už jsme nechodili do řečtiny. Jazyk a historii, ale určitě jsme se neučili třeba počítat. Ale naučili jsme se psát a číst. Ono to asi pro nás nebylo tak složité, protože když jsme přišli domů, tak jsme mluvili řecky všichni. My jsme nemluvili česky. [...] Naši neuměli česky, takže oni nemohli na nás mluvit česky, takže my jsme mluvili všichni řecky. A v té první třídě, když nás tam dali úplně všechny, ty děti roku 55 narozené, tak zjistili, že je to špatně, protože my jsme udělali si takovou skupinku řeckou a mluvili jsme jenom řecky. A to nešlo, takže ve druhé třídě už jsme byli rozdělení. Vždycky jenom po třech Řecích, protože jinak věděli, že mluvíme jenom řecky.¹¹⁶

KA: No, tady jsme chodili do základky [...] druhá, druhá základní... [...], ale zároveň jsme měli i třídu řeckou, kde nás vyučovali řečtinu... [...] No češtinu i řečtinu jsme se učili.

LA: No ráno jsme chodili do české a odpoledne do řecké...

¹¹³ Otčenášek Jaroslav. Řecká národnostní...

¹¹⁴ Rozhovor se Sofií a Pavlem Hubených vedl Pavel Zálom 26.3.2014.

¹¹⁵ Rozhovor se Stefanem Kufakisem vedl Pavel Zálom 6.3.2014.

¹¹⁶ Rozhovor s Vasiliki Zikovou vedl Pavel Zálom 15.3.2014.

KA: Dvakrát týdně, do té řecký jsme chodili dvakrát týdně, to byl takový základ, abychom se naučili číst psát... ty základy.[...] My jsme doma s rodiči komunikovali řecky, protože chtěli, abychom uměli dobře řecky, když se budeme vracet do Řecka.¹¹⁷

2.6.2. Řecké zábavy a jejich význam

Jak již bylo uvedeno, významnou roli v životě řeckých imigrantů v Československu a České republice hrály a do určité míry i hrají řecké kulturní akce, řecké zábavy. Mohou být organizovány buď v rámci komunity, v případě Berouna se zde poslední taková akce, pokud je mi známo, uskutečnila v listopadu 2013 v restauraci Český Dvůr na Husové náměstí, kterou vlastní Lambros Arabadzis. Druhou variantou takové události je zábava s republikovým až mezinárodním rozměrem, tedy akce, na kterou se sjedou Řekové z různých lokálních a místních komunit. V rámci těchto akcí pak hraje značnou roli tradiční řecká národní hudba a tanec.¹¹⁸ Právě na jejich pěstování kladli řečtí imigranti silný důraz. Tyto aktivity podporovaly a podporují Řecké obce i Klub přátel Řecka. Staly se náplní aktivit souborů lidové tvořivosti a hudebních skupin. Pro tyto potřeby jejich členové vytvářeli repliky původních lidových krojů, které v rámci zábav a setkání s dalšími řeckými emigrantskými skupinami předváděli. Dalším způsobem, jak v emigraci udržovat řeckou kulturu, pak byla tradiční řecká kuchyně.¹¹⁹

Na podobné akce často v rámci svých vyprávění vzpomínají i řečtí narátoři z Berounska. Mnohdy zdůrazňují jejich do značné míry silnou mezigenerační integrační funkci, tedy že tyto zábavy navštěvovali společně se svými rodiči, kteří se rádi setkávali se svými známými z jiných částí jejich nového domova. Je možné tento faktor dát do vztahu se vzájemnou blízkostí členů komunity, která už byla zmíněna výše. Zároveň v této souvislosti vzpomínají na kulturní a sportovní soubory, jež aktivně navštěvovali, v čemž je jejich rodiče značně podporovali. I na tento postoj je možné nahlížet jako na snahu udržovat řeckou kulturu a vzájemnost v mladší generaci. Oč silněji to platí, přihlédneme-li k faktu, že generace rodičů chápala pobyt v Československu stále jako dočasný.

¹¹⁷ Rozhovor s Konstantinem a Lambrosem Arabadzisovými vedl Pavel Zálom 31.10.2013.

¹¹⁸ Otčenášek Jaroslav. Řecká národnostní...

¹¹⁹ Bittnerová Dana, Moravcová Mirjam et al. Kdo jsem..., str. 339.

Vždycky se tady scházeli, měli nějaká výročí, tu revoluci Řecka a tak dále, dělali si zábavy, svoje vlastní řecké zábavy nebo si tady udělali různé kapely. Tak se scházeli, jezdili na ty festivaly řecké.¹²⁰

SH: Tancovat, to nás určitě posílali. [...]...vím, že museli jsme tam chodit, abychom uměli mluvit řecky a tancovat. To oni jako nás tam posílali do těch kroužků našich.¹²¹

Narátorka v závěru následující citace opakuje jakýsi povzdech v souvislosti se srovnáváním dřívějšího a tehdejšího stylu života v neprospěch současné doby. Jistě zde hraje roli nostalgické pojetí tématu vztahujícího se k jejímu mládí.

Ale na ty zábavy jsme chodili všichni společně. Na festivaly jsme chodili všechny společně, my jsme měli taneční soubor. A naši kluci z Berouna, ti měli orchestr svůj. A hráli. Ale to byly festivaly, že se soutěžilo. [...] Oni hráli fotbal za Beroun a ještě hráli v orchestru menším. Těch orchestrů a tady těch fotbalových mužstev bylo hodně. Třeba z Opavy, Ostravy, Liberce, Jablonce. A soutěžilo se. [...] A hlavně jsme se scházeli tím, že jsme chodili tancovat. Furt jsme chodili, ale to jsme chodili do "sklepa" tancovat. My jsme tam měli prádelnu... [...]...v tom prostředním vchodě... [...] ...a místo prádelny jsme tam tancovali. Oni nám koupili nebo vyhotovili na míru oblečení tradiční řecké, takže my jsme tancovali, všechny ty holky tancovali. Bylo nás tam v té skupině asi 10, 12. Já už jsem tam chodila tak od 13 let. [...] Ale my jsme chodili na ty festivaly a tancovat i s rodiči. My jsme nikdy nešli sami, protože naši rodičové se zúčastňovali všeho. My jsme vždycky chodili společně všichni.

Tazatel: Myslíte, že rodiče byli rádi, že udržujete kulturu?

Já si myslím, že jo, protože nás k tomu vedl ten učitel. On to chtěl. I ten druhý se snažil, aby to fungovalo, aby ti lidé se pořád viděli. A já si myslím, že teďko ještě víc v těch novinách k tomu nabádají, ale ti lidé, když dělají do večera, tak už mají málo času. Když chceš, tak si samozřejmě čas najdeš, ale dřív jsme měli nějak toho času víc. Už jenom to, že jsem dělala do dvou, tak už jsem měla toho času víc.¹²²

¹²⁰ Rozhovor s Ioannisem Seizisem vedl Pavel Zálom 17.2.2014.

¹²¹ Rozhovor se Sofíí a Pavlem Hubených vedl Pavel Zálom 26.3.2014.

¹²² Rozhovor s Vasiliki Zikovou vedl Pavel Zálom 15.3.2014.

KA: No a to vám řeknu, my jsme tady vlastně žili jako Řekové. [...] ...zároveň jsme tady měli řecký zábavy.[...]Měli jsme tady svůj orchestr... hráli ty řecké písně, měli jsme tady taneční soubory, kde jsme vystupovali, tady v Berouně, jak byly prvomájové průvody, tam jsme šli jako Řeci. V krojích, jako řecký soubor taneční, jako řecká komunita jsme šli vždycky v tom prvomájovém průvodu... no a žili jsme tady opravdu jakoby v takovém řeckém stylu [...] Tady v Berouně ty zábavy tak já nevím, pětkrát, šestkrát do roka, každý měsíc to nebylo... [...] Teď je to tak třikrát z těch z toho zbytku Řeků, co tady dneska žije, tak je to tak třikrát čtyřikrát do roka, v Praze je řecká zábava... Na Moravě je jich pořád ještě víc, takže v Brně, v Ostravě jich mají častěji ty řecké zábavy a tady je to tak třikrát čtyřikrát do roka.¹²³

Vzhledem k dalšímu tématu předávání etnického řeckého kulturního povědomí stojí jistě za citaci pohled příslušníka tzv. nejmladší generace na dnešní podobu a smyslu těchto kulturních akcí, tzv. řeckých večerů. Jasně je znát silný odstup, skepse, pochyby a jakési zlehčování smyslu dalšího organizování řeckých akcí, které jsou zde považovány jen za setkání přátel bez hlubšího nacionálního významu. Takovýto postoj pak koresponduje s minimálním vlivem řecké kultury na tohoto narátora.

To jsou jenom asi přátelé už dneska, takže tam to je jenom o tom, že ty zbyli a vytvořili zase nějakou část komunity, která už není zase tak semknutá, jako to bývalo dřív. To jsou jenom ti, co zbyli, tak se sem tam sejdou. Chtějí se pobavit, ale nemyslím si, že by někdo jako si tam poplakal, že - no, tak my tady ty Řekové.... Prostě kdybys řekl pěti kamarádům - pojdte se mnou do hospody nebo jdeme do hospody. Asi tak. Svolají jenom nějaké známé, kteří se znají historicky. [...] Ale myslím si, že to upadá všechno postupně. Není tady žádný velký tahoun, který by to nějak to. Dřív ty řecké večery byly fakt jako i mohutnější, i ty večery byly mohutnější. Sjížděli se sem lidi z Řecka přímo, že se ty večery plánovaly na období, kdy někdo řekl - já budu z Řecka v Čechách, tak udělejte nějaké... Tak oni to udělali. Docela byly takové jako velké sešlosti.¹²⁴

¹²³ Rozhovor s Konstantinem a Lambrosem Arabadzisovými vedl Pavel Zálom 31.10.2013.

¹²⁴ Rozhovor s Tomášem Zikou vedl Pavel Zálom 25.11.2013.

2.6.3. Předávání řeckví dalším generacím

V souvislosti se snahou původní, tedy střední generace berounských Řeků, o udržování a předávání řeckého národnostního povědomí, je třeba zmínit tento motiv i ve vztahu mezi následující generací a jejich potomky. Z vyprávění řeckých narátorů je zjevné, že stále do značné míry cítí určitou potřebu etnické povědomí předávat další generaci, tedy generaci svých potomků. Ve většině případů jde ale již o děti ze smíšených manželství a tito potomci jeví o národnostní dědictví proměnlivý zájem. Je otázkou, zda jde u těch světlejších případů o skutečný zájem o kulturu vlastních předků, nebo spíše jen o zájmovou činnost, jejíž téma se díky národnosti jejich předků výrazněji nabízelo. Poznání skutečnosti v tomto ohledu však nebylo cílem mého výzkumu a nelze tedy ve spojitosti s Řeky Berounska potvrdit ani vyvrátit tezi Lenky Němcové, podle níž v sobě příslušníci nejmladší řecké generace v České republice cíleně budují pocit etnické jinakosti, který setřel proces integrace do většinové společnosti navíc posílený vlivem smíšených manželství.¹²⁵

*Oni už podle mého se vůbec tady k těmto hodnotám nevracejí. Já jsem původně chtěl, aby měli řecká jména, ale pak jsem, aby se třeba jmenoval ten Vasilis nebo Georgis, nebo Janis nebo takhle. A pak jsme se nějak dohodli, že jim dáme česká jména a už vůbec... Ten mladší trošku možná, ale ten starší vůbec.... Já samozřejmě, že jsem jim to vštěpoval. Samozřejmě, že jsem se snažil s nimi to určitě, vždyť byli v Řecku s námi... nebo byl s mámou nebo já byl... [...] ... když pustím řeckou, já poslouchám jenom řeckou hudbu, tak už tomu, vůbec nemají zájem... už tomu říká kozí mečení. [...] Nezájem... ale nemůže mi upřít nikdo, že jsem se jim nesnažil trošku do toho něco to, tak já nejsem taky žádný vzdělanec. Možná, že tam někde nějaká jiskřička. Ale nevím, jak vzplanout nevím jak ji rozžehnout...*¹²⁶

Tazatel: Co potom třeba ty vaše děti? Ptaly se na to zase vás nebo už si to zjišťovaly nějak?

Určitě se mě trošičku ptaly. Myslím si, že jsem se snažil jim to vysvětlit tak, jak jsem to chápal. Ale nevím, jestli pátraly do hloubi více, než já jsem po tom pátral, protože myslím,

¹²⁵ Bittnerová Dana, Moravcová Mirjam et al. Kdo jsem..., str. 345-345.

¹²⁶ Rozhovor s Achileasem Vlachopulosem vedl Pavel Zálom 27.10.2013.

*že dneska se nad tím nezamyslí, jak se to stalo tehdy. Berou to jako samozřejmost, že takhle se to stalo, takhle to bylo.*¹²⁷

Podle Lambrose Arabadzise bylo v podmínkách smíšeného manželství, tedy za okolností vlivu dvou kultur a jazyků, komplikované řecké národnostní povědomí, v tomto případě soustředěné na výuku řečtiny, jakkoli předávat.

*LA: Jenomže já když doma mluvil řecky, manželka česky, tak v tom ty děti měly guláš. I teďko na vnuka jsem furt mluvil řecky. Přejde k nám jednou za týden, mluvím na něj řecky a on na mě kouká. On třeba opakoval, ale to je vyloženě opakování. No a pak týden byl doma, tam na něj mluví česky, tak si myslím, že to je špatné. No tady se jedná o to, že ty moje já nevím, jestli nemají to cítění nebo co, že tam nejezdí. [...] Oni by tam rádi jeli, ale sami tam nepojedou, tak to je těžké, já tady taky jednou nebudu, tak co, budou tam muset.*¹²⁸

Vliv nutnosti života ve většinové české společnosti na možnost udržení řeckého povědomí v další generaci, v tomto případě opět prostřednictvím výuky řečtiny, zmiňuje narátorka v následující citaci. Je samozřejmě otázkou, nakolik se rodiče o udržení znalosti řečtiny snažili či jakou roli v daném stavu sehrály další okolnosti.

*Jako ten Jiřík, ten starší kluk, ten uměl opravdu od takových třech let dobře řecky. Všechno uměl, co v řečtině, tak uměl v češtině. Ale ve třech letech šel do školky, no a pak už tu řečtinu neslyšel, protože musel chodit jenom do školky, takže už to zapomněl.*¹²⁹

Za citaci jistě stojí vyjádření postoje člena nejmladší generace k míře a úrovni předávání řečtiny ze strany řecké matky, kterému podle něj bránily především spory, do určité míry národnostně motivované, v rámci rodiny ve vztahu rodičů českého otce k jeho řecké manželce. Je třeba upozornit na narátorovo vysvětlení postoje českých prarodičů tehdy aktuálním trendem ve věci výchovy dětí. Zároveň jde o zajímavé svědectví o procesech, které mohly probíhat ve smíšených manželstvích. Zdůrazňuji, že v případě předchozí narátorky a autora následujícího výroku jde o matku a syna.

¹²⁷ Rozhovor s Ioannisem Seizisem vedl Pavel Zálom 17.2.2014.

¹²⁸ Rozhovor s Konstantinem a Lambrosem Arabadzisovými vedl Pavel Zálom 31.10.2013.

¹²⁹ Rozhovor s Vasiliki Zikovou vedl Pavel Zálom 15.3.2014.

A co se týče výchovy, třeba stylu výchovy, tak tam zase hodně jsme byli taženi vlastně tou českou částí, protože jsme bydleli v rodinném domě s českou babičkou a s českým dědou. Ti primárně, možná i trošku vlivem toho komunismu, tlačili na to, abychom byli vychovávaní takovým tím klasickým českým stylem. Nesmělo se vůbec jakoby vyučovat řečtina nebo prostě mluvit řecky. Bylo to takové hodně, hodně tvrdé. [...] No, to si myslím, že u mě v podstatě vůbec neproběhlo. Tam nebyla vůbec žádná nějaká výchova. Snad kromě kuchyně, že vlastně máma míchala řeckou a českou kuchyni, což bylo super teda. Ale tak jinak jako že nějaké budování nějakého vlastenectví třeba řeckého nebo jako být hrdý na to, že člověku řeknou nějakou historii řeckou... Mě to mrzí, určitě mě mrzí... mě nejvíc mrzí ten jazyk, protože myslím si, že jako dítě bych to určitě pochytil relativně rychle tu řečtinu.¹³⁰

No já si myslím, že ona (dcera narátora – pozn. autora) je tady od malička, od těch pěti, šesti let. No a furt je víc Řekyně než Češka. Ta jako přemýšlí furt řecky a takové... protože máme trošku jiné myšlení jako Řeci a jiný Češi... [...] Mám vnuka a ten už má jméno po mém tátovi, takže vlastně on má vnuk po pradědovi jméno. Nikos se jmenuje. [...] Ona se dívala na internet, ptala se, tak jsem jí říkal o dědovi, jak se jmenoval, jakou měl přezdívku a tak. A její ne manžel, protože ještě nejsou vzatí, ale jako přítel, tak hledal na internetu a našel tam článek jako o dědovi. Její praděda. Takže z toho byla celá paf a naskočil kohoutek nahoře a pyšná.¹³¹

Ve věci předávání etnického povědomí, ať už jde o jeho projevy v podobě tance, kuchyně či řečtiny, je podstatné, že příslušníci tzv. mladší generace Řeků Berounska, jej hodlají udržovat i v budoucnu, a to především v určité formě jeho předání další generaci, tedy svým vnoučatům. Zda je možné to, alespoň v následujících dvou případech, kdy jde o ženy, považovat za snahu o jistou nápravu toho, co se zcela nepodařilo s vlastními potomky, se neodvažují tvrdit, přestože mě k tomu souvislosti rozhovorů s těmito narátorkami vybízejí.

Ale myslela jsem si, že ta vnoučata, že bych je trošku pérovala, ale oni mi je sem nechťejí dát, takže je nemůžu pérovat. Jinak bych je učila řecky. To je prostě přeci deviza úplně zadarmo. [...]. A já když budu v důchodu, tak já si myslím, že na ně budu mluvit

¹³⁰ Rozhovor s Tomášem Zíkou vedl Pavel Zálom 25.11.2013.

¹³¹ Rozhovor se Stefanem Kufakisem vedl Pavel Zálom 6.3.2014.

řecky.[...] Ráda bych, kdyby uměli i číst. Protože když budou jenom mluvit, tak to je málo. Ono je dobré, když si to můžou i přečíst. No ale to nevím, to už je ve hvězdách, protože ještě nemají ani ty děti.[...] A já jsem připravená, protože budu doma, tak co budu dělat? Budu je učit řecky.¹³²

SH: To určitě. I plánuju, že s nimi budu chodit na řečtinu. Ona v Praze je řečtina. Máme tam řeckou učitelku a chodí jich tam právě hrozně málo s nimi, takže většinou tam chodí babičky s nimi. A dcera mi říká - mami, budeš tam určitě chodit, až budu mít děti. Tak jsem zvědavá. [...] Protože oni, jak byli zvyklí, že jsme jezdili každý rok do Řecka, tak pak říkala jako - no, furt jenom do toho Řecka a nikam jinam ne. A já jsem říkala - co by jiné děti české daly za to, kdyby mohly jet do Řecka? Ale pak, když chodila tady s jedním z Hudlic přítelem, tak první, co bylo, že jeli do Řecka na dovolenou.¹³³

2.7. Napětí mezi řeckou a slavomakedonskou částí imigrace

Makedonci, tedy slovanské obyvatelstvo severního Řecka, tvořili mezi emigranty podstatnou část. Hovoří se o nich jako o Slavomakedoncích či o Slavofonních. Považovali se za součást makedonského národa, jehož stát byl tehdy součástí Titovy Jugoslávie. Již po příjezdu do Československa dávali najevo, že se nepovažují za Řeky.¹³⁴ Dohromady tvořili zhruba třetinu¹³⁵ z celého početního stavu imigrace. Z jejich odlišné národnosti a kultury vyplývala řada problémů. Zmínit je třeba i jejich odlišnou politickou orientaci v rámci sovětsko-jugoslávské roztržky. Přesto však jim byl jejich slovanský původ ku prospěchu ve snaze o začlenění do československé společnosti. To se jim podařilo rychleji než samotným Řekům.¹³⁶ Nacionalistické spory mezi oběma etniky se však přenesly z prostoru jejich domoviny do hostitelské země spolu s nimi. Tento konflikt mezi oběma etniky ostatně trvá až dodnes.¹³⁷

A v určité míře se podle vzpomínek narátorů projevoval i v Berouně. Vypravěči jej však zmiňovali spíše okrajově. Jako ukázka jistě stojí za zmínku následující citace. Ani v tak krátkém úryvku není možné přehlédnout vnímání těchto mezietnických sporů ze strany vypravěčů jako nepříjemnost, která narušovala poklidnou každodennost. Za povšimnutí

¹³² Rozhovor s Vasiliki Zíkovou vedl Pavel Zálom 15.3.2014.

¹³³ Rozhovor se Sofií a Pavlem Hubených vedl Pavel Zálom 26.3.2014.

¹³⁴ Otčenášek Jaroslav. Řecká národnostní...

¹³⁵ Zhruba 70% z celkového počtu emigrantů se hlásilo k řeckému původu, 30% pak se považovalo za Slavomakedonce. Králová Kateřina. Otázka loajality...

¹³⁶ Králová Kateřina, Tsivos Konstantinos et al. Vyschly nám... str. 156, 174.

¹³⁷ Tsivos Konstantinos. Řecká emigrace..., str. 167-168.

jistě stojí i hodnocení početně nízké přítomnosti Slavomakedonců na Berounsku jako šťastné. Je nemožné z tak krátkého výroku činit v této souvislosti jakékoliv závěry, avšak alespoň jistý náznak prosakování těchto sporů ve mnou sledovaném prostoru je patrný.

PH: Problémy v rámci třeba i těch schůzí nebo takhle - a co budeš s námi jednat tady, se Slavomakedonci. Takže spíš to byla otázka takhle národnostní té menšiny zase v rámci toho...

SH: Ono jich tady naštěstí v Berouně tolik zase nebylo, naštěstí, no.

PH: Nebylo, no.

SH: Ale taky se někteří vždycky ptali.¹³⁸

Za zmínku jistě stojí vzpomínka Vasiliki Zíkové na její rodiče. Přestože každý pocházel z jednoho ze znesvářených etnik, přesto nakonec uzavřeli manželství. Jak však narátorka uvádí, bylo to možné jen v emigraci. V Řecku by podle ní k něčemu podobnému nemohlo dojít. Emigrace je podle jejích slov postavila na roveň a jejich sňatek tak zde neměl překážek. Za příčinu této změny postoje v novém prostředí považuje narátorka především majetkovou nivelizaci obou rodičů. Zároveň však z jejích slov vyplývá, že emigrace a nutnost se nějakým způsobem začlenit do společnosti hostitelské země, umenšila projevy dlouholeté vzájemné nevraživosti obou etnik za působení potřeby zdolat určité překážky, které vyplývaly z podstaty emigrace a které jim byly oběma společné.

Táta se jmenoval Dimitris Mademlis a Machi Razkopulu máma. Ona pochází z Kranchori, to je oblast, která je makedonská. Kdežto táta byl Řek čistý. [...] No tam by se asi třeba nevzali. Ale v Krnově, no tak tady už potom jako nerozlišují Řeky a Makedonce v Krnově. Protože to už jsi v České republice, tam neumíš česky a to je nejhorší, protože ty potřebuješ se naučit nejdřív trošku česky. Takže to bylo složitý, ale jinak jako oni asi tohle potom tady neřešili. A tam jo.

Tazatel: Myslíte, že tam i ty rodiny by byly proti tomu?

Myslím si, že jo. A ony jako ty rodiny většinou... jako tady v v historii, když se koukáme na staré české filmy, tak je to taky takhle. Vždycky ten, kdo měl nějaký grunt a nebyl chudý, tak si zase vzal trošku bohatou. A tam to taky takhle bylo. Protože jako děda a praděda takoví byli bohatí, máma byla z bohatého rodu, takže byli jako dost majetní. Tak taky by

¹³⁸ Rozhovor se Sofií a Pavlem Hubených vedl Pavel Zálom 26.3.2014.

*nechtěli, aby si vzala nějakého chudáka. No a táta byl zrovna jako sám, tak ten zrovna bohatý nebyl. Takže tady byli chudí všichni. Když potom sem přišli, tak byli chudí všichni, takže to bylo úplně všechno stejné. Tady se to srovnalo...*¹³⁹

2.8. Politická orientace imigrantů

Naprostá většina narátorů patřící do tzv. mladší generace se ve svých vyjádřeních přiklání spíše k levicové politické orientaci. Ve shodě s publikací Kateřiny Králové a jejího kolektivu¹⁴⁰ je možné dat tyto jejich postoje do souvislosti se zkušenostmi jejich rodičů z občanské války a podle mého názoru především s pohledem některých z nich na příčiny řeckého konfliktu. Z následující citace je patrná snaha o obhajobu účasti vlastních předků v občanské válce zdůrazněním víry v ideovou opodstatněnost jejich bojového úsilí. Stejně tak je možné použití slova azyl v poslední větě chápat jako výraz vděku hostitelským zemím.

*KA: Tam byla bída v těch letech... Naši rodiče pocházejí ze severu Řecka, u tureckých hranic skoro, severovýchod Řecka. A tam strašně moc lidí odešlo po válce do Německa pracovat... Jako, aby si něco vydělali, pak se vraceli, kupovali si baráky, pozemky, pole a tak dále, ale prostě byli částečně nuceni odejít no, protože tam byla opravdu taková bída v těch letech... [...] Proto vznikla i ta občanská válka. [...] ...oni byli vlastně levicově zaměřeni. Máma ne, máma byla dítě, když skončila ta občanská válka v Řecku, Ale táta už s naším dědou, ti bojovali za něco, čemu věřili v té době no a tím se sem dostali, tenkrát prostě tu občanskou válku prohráli, a dostali se... tehdejší socialistické země jim poskytly politický azyl.*¹⁴¹

Mezi narátory z řad Řeků Berounska se v souvislosti s vyjádřením vlastní politické orientace objevovala tendence ke srovnávání režimů před a po roce 1989. V následující citaci je patrné hluboké levicové zaměření vypravěče a jeho konflikt se snahou o vnitřní vypořádání s otevřeným odhalením stinných stránek nedemokratického režimu. Jde tedy o střet mezi vlastní levicovostí, která je vyjádřena pozitivním hodnocením sociálních výhod minulého režimu, a porevolučním demokratickým antikomunistickým diskurzem.

¹³⁹ Rozhovor s Vasiliki Zikovou vedl Pavel Zálom 15.3.2014.

¹⁴⁰ Králová Kateřina, Tsivos Konstantinos et al. Vyschly nám..., str. 195-196.

¹⁴¹ Rozhovor s Konstantinem a Lambrosem Arabadzisovými vedl Pavel Zálom 31.10.2013.

... já jsem spíš, se přiznám levicově založený. ...politicky. [...] Já jsem politicky zaměřený, protože jsem si přesvědčen o tom, že ta jistota je taková... i když ono je to dneska... dneska už ta politika levicová pravicová... neříkám, jako v té době, že udělali všechno dobře... komunisti... Jo, ale já si myslím, že hodně věci udělali dobře a hodně špatně, které... měli dát víc průchod těm drobným zemědělcům. Tam udělali chybu, že lidem brali majetky. [...] Já se nedivím těm lidem, já naprosto chápu, že tohle oni... tady byla chyba v tom... anebo zavírat lidi za něco co... taky možná chyba. Ale zase ten, ten systém se bránil tady těmto lidem, tak oni je izolují... Neříkám, nesouhlasím s tím, jako na jednu stranu se jim ne nedivím, ale nechtěli si do moc to...¹⁴²

Další z narátorů dává do souvislosti svou politickou orientaci a zkušenost s kapitalistickým zřízením, které poznal po návratu do Řecka v rámci reemigrace na počátku 80. let. Z citace je patrná snaha o vyjádření vlastního přesvědčení zmínkou o preferenci podpory slabších. Zároveň ale narátor zmiňuje vliv prostředí, ve kterém vyrůstal, a klade důraz na vysokou úroveň sociální spokojenosti, jíž mu život v socialistickém Československu umožnil.

No, jako že by nás tam do toho tlačili, to ne. Ale ono to přišlo asi tak automaticky, když jsme tady vyrůstali. Tehdy komunistická strana tady, že jo a z toho pohledu, že já jsem se tady měl jako výborně, tak viděl jsem, že tady moc velké rozdíly nebyly, než v tom kapitalismu. Když jsme přijeli potom do Řecka, tam to bylo pro toho, kdo měl. A já jsem vůbec takový zastánce těch slabších, takže spíš já jsem na té straně levicové než té pravicové. A to není z toho důvodu, že já třeba nemám velký majetek nebo něco. Já nějaký majetek v Řecku mám, ale prostě to tak cítím a tak jsem to cítil vždycky a tak to bude furt.¹⁴³

Následující citace obsahuje zajímavé porovnání míry politické angažovanosti mezi oběma pohlavími. Ženám je zde přisouzena spíše tradiční role hospodyně, přestože je v náznaku zmíněna nutnost jejího výdělků, kdežto muž je spíše vyjádřen coby homo politicus.

¹⁴² Rozhovor s Achileasem Vlachopulosem vedl Pavel Zálom 27.10.2013.

¹⁴³ Rozhovor se Stefanem Kufakisem vedl Pavel Zálom 6.3.2014.

SH: Ne, to určitě ne. Spíš asi tatínek, maminka ani ne. Maminka tolik ne, spíš tatínek chodil, protože maminka dělala v tom zahradnictví, takže ona chodila i dlouho z práce, takže spíš tam byli ti chlapi. Moc ženské tam nebyly. Ženské se staraly o tu domácnost a o děti spíš než to. Ony neměly tolik času chodit na nějaké schůze.¹⁴⁴

Přesto se ve vyprávěních objevil případ, kdy se řecký muž o politiku nezajímal, protože neměl na podobné zájmy kvůli starosti o rodinu čas. Narátorka sice tímto způsobem zdůvodňuje otcův nezáměr o politické dění, avšak v závěru citace uvádí, že pro něj neexistovala žádná možnost, která by mu umožnila takové aktivity. Nelze tedy na základě tohoto výroku tvrdit, že se otec o politické otázky zajímat nechtěl.

To jsem nebyla úplně malinká. A náš táta nebyl takový jako horlivý do té jako... On měl taky tři děti, on jako měl co dělat, on se prostě staral o nás a nestaral se... Nebyl politicky aktivní, nebyl, nebyl. A hlavně byl hrozně nemocný. Tak on prostě se nezabýval tím. Takže on neměl možnost se takhle nějak jako to.¹⁴⁵

Nevhodná politická orientace se podle vyprávění jedné z narátorek stala i důvodem pro určitou míru a formu perzekuce řeckého učitele v Berouně Erithropulose. Tato informace je pak do jisté míry podložena vyjádřením druhé z narátorek tohoto projektu.

SH: Ale my jsme jako děti to nikdy nerozlišovali, jestli to ten nebo ten, protože my jsme se kamarádili všichni dohromady. [...] Protože on, jak učil nás tu řečtinu a pak, když byl nějaký ten problém, tak vlastně dělal školníka potom v té škole. [...] Erihtropulus, Janis.

Tazatel: Školníka dělal proč?

SH: No, pak byl nějaký problém, no právě politický. A nebylo tolik žáků. A nemohl celý týden učit. Takže to už měl málo peněz za to¹⁴⁶.

Sice komunistická (strana – pozn. autora) taky byla, tam někteří taky byli, ale ne všichni. A náš učitel tam nebyl.¹⁴⁷

¹⁴⁴ Rozhovor se Sofií a Pavlem Hubených vedl Pavel Zálom 26.3.2014.

¹⁴⁵ Rozhovor s Vasiliki Zikovou vedl Pavel Zálom 15.3.2014.

¹⁴⁶ Rozhovor se Sofií a Pavlem Hubených vedl Pavel Zálom 26.3.2014.

¹⁴⁷ Rozhovor s Vasiliki Zikovou vedl Pavel Zálom 15.3.2014.

Ostrou výjimku v této souvislosti s levicovou politickou orientací Řeků Berounska v rámci tzv. mladší generace představuje Ioannis Seizis, který s politickým smýšlením svého otce nikdy nesouhlasil. Svůj postoj jasně vyjádřil i vlastními činy, neboť se po odchodu zpět do Řecka stal podnikatelem a svoji činorodost uplatnil i po návratu zpět do Československa po pádu nedemokratického režimu na konci 80. let, který jeho pragmatickému smýšlení nemohl vyhovovat.

Tazatel: Jako snažili se to nějak propagovat, vštěpovat vám třeba takové názory?

Matka nikdy ne, matka se do politiky nijak nepletla. Ale můj otec se stoprocentně snažil vštěpovat ten komunistický systém. Ten režim, že je nejlepší. Ale než jsem pochopil, co je podstata, jako žít nebo budovat něco sám, nebo mít své zaměstnance a tak dál. Tak potom už můj otec přestal, protože jsme si protiřečili, jak jsem mu řekl, já akceptuju tvůj názor, který ty sdílíš už léta. A já jsem proti tomu, já to neschvaluju, nelíbí se mi to a tak dále. Takže my už to teď neřešíme, už je hodně roků, kdy jsme se dokázali pohádat kvůli tomu a prostě jsem mu řekl, že nechci, abychom se o tom bavili...¹⁴⁸

Tentýž narátor klade do souvislosti levicovou politickou orientaci rodičů a určité projevy nesnášenlivosti ze strany místního českého obyvatelstva vyvolané podle narátor prosovětskými postoji berounských Řeků po invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa v srpnu roku 1968. Do jisté míry toto stanovisko řecké imigrace potvrzuje Kateřina Králová a její kolektiv autorů, a to na celorepublikové úrovni.¹⁴⁹ Zároveň je do této kombinace motivů zapředeno i téma vztahu otce k hostitelské zemi. Jako by se zde propojil vyhraněný politický postoj se spíše emocionálním pojetím Československa jako přítele ve zbrani, který mu poskytl dočasné útočiště v době ohrožení vlastního života.

On to schvaloval. Myslím si, že to schvaloval, protože vždycky tvrdil, že sem vstoupilo to ruský vojsko, protože se to chtělo tehdy už obrátit ten systém. Oni byli aktivní komunisté, oni chodili na schůze a tak dále, po celém Československu. Byl ve straně. I v české komunistické straně byl. Víím, že byl vysílaný po celé republice, měli schůze a tak dále. Nevím, jestli to někteří lidé nevěděli o nich, o těch Řecích, co žili v Berouně, že třeba schvalovali to, že Rusko sem vstoupilo. Možná, že kvůli tomu jsme nacházeli ty výhrůžné dopisy. [...] [...]Nevím. Ale to jsem byl ještě pořád mladý kluk. To mi bylo necelých 13, tak

¹⁴⁸ Rozhovor s Ioannisem Seizisem vedl Pavel Zálom 17.2.2014.

¹⁴⁹ Králová Kateřina, Tsivos Konstantinos et al. Vyschly nám... str. 213-214.

jsem to neřešil. A díky tomu, že to byl komunista, tak nikdy na to nemůže zapomenout, proč to tady padlo, proč to nefungovalo. A velice ho mrzí, že se ten systém tady prostě obrátil a že prostě už je to úplně naopak, jako že ten kapitalismus je takový vyděračský systém a tak dále. Prostě on takhle vyrostl, on se takhle naučil a on prostě s tímhle přesvědčením umře, že komunistický systém je nejlepší systém na světě. Takže rád vzpomíná, prostě říká - já jsem prožil svoje nejlepší léta v Česku, v Československu.¹⁵⁰

2.9. Štěpení Komunistické strany Řecka a jeho projevy v rámci berounské řecké komunity

KSŘ byla z řecké strany hlavním organizátorem přesunu imigrantů do Československa. Její členové doprovázeli každý transport. Zpočátku byla pro samotné imigranty jediným orgánem, na nějž se mohli v cílové zemi obracet. Později začali Řekové v Československu podléhat místním regulím, které zde ošetřovaly pobyt cizinců. Sídlo KSŘ bylo nejdříve v Praze, později se přesunulo do Ostravy.¹⁵¹

Proces destalinizace, který se rozběhl v polovině 50. let, vyvolal pohyb i v KSŘ. VI. plénum ÚV KSŘ v březnu 1956 přijalo tuto orientaci. Dosavadní linie Nikose Zachariadise byla označena za dogmatickou a antiinternacionální. Dosavadní vůdce KSŘ byl po sovětském tlaku zbaven funkce v únoru následujícího roku. V československé KSŘ, která byla mimo té sovětské jedinou nezávislou řeckou komunistickou stranickou organizací ve východním bloku, tak vznikla jak konzervativní skupina podporující někdejší Zachariadisovu politiku, tak i silné reformní křídlo, které následovalo novou Chruščovovu linii. KSČ tuto frakci uznala jako jediného legitimního představitele KSŘ v zemi.¹⁵²

Druhý rozkol v KSŘ se projevil již na počátku roku 1968. Situace k jeho propuknutí dozrávala postupně a nelze tedy tvrdit, že k němu došlo pod vlivem československého Pražského jara. V únoru 1968 se v Budapešti konalo rozšířené plenární zasedání ÚV KSŘ, na němž se promoskevské konzervativní křídlo ve vedení strany pokusilo vyloučit z politbyra ty jeho členy, kteří jeho linii nesledovali. Tohoto cíle bylo nakonec se sovětskou podporou dosaženo. Tato událost postupně vedla k rozkolu ve všech stranických organizacích v socialistických i kapitalistických zemích.¹⁵³

Reformní frakce se ustavila pod názvem KSŘ vnitřní (esoterickou), tedy nepodléhající vlivu Moskvy. Promoskevská skupina byla ve stejné logice především jejími oponenty

¹⁵⁰ Rozhovor s Ioannisem Seizisem vedl Pavel Zálom 17.2.2014.

¹⁵¹ Otčenášek Jaroslav. Řecká národnostní...

¹⁵² Králová Kateřina, Tsivos Konstantinos et al. Vyschly nám..., str. 225-226.

¹⁵³ Tsivos Konstantinos. Řecká emigrace..., str. 211-213.

uváděna jako KSŘ vnější (exoterikou). Odpadlický tzv. sjednocovací ÚV KSŘ obviňoval konzervativce ze zatažení sovětských představitelů do vnitrostranického sporu za účelem potvrzení vyloučení nepohodlných členů předsednictva ÚV KSŘ. Českoslovenští Řekové se postavili na stranu vnitřní KSŘ na 13. stranické konferenci v červenci 1968 v Ostravě, která mimo jiné podpořila reformní vývoj v samotném Československu. Vnitřní KSŘ zde ale čekal stejný osud jako celé Pražské jaro. Po invazi vojsk Varšavské smlouvy a po jejím několikaměsíčním tolerování bylo přikročeno k čistce, v níž byli proreformisté odstraněni. Pokud neprovedli sebekritické odsouzení svých postojů, čekaly je systematické perzekuce stejně jako československé stoupence reforem. I tato jejich situace přispěla k rozhodnutí vrátit se zpátky do Řecka, když k tomu po pádu vojenské diktatury v roce 1974 a především po vítězství Panhelénského socialistického hnutí (PASOK) roku 1981 nastaly vhodné podmínky.¹⁵⁴

Rozkol a napětí v KSŘ se projeví i v Základní organizaci strany v Berouně (ZO KSŘ). Zpráva výboru ZO KSŘ v Berouně z listopadu 1958 informuje kromě jiných známek vnitrostranického napětí o projevech nesouhlasu některých členů organizace s usneseními proběhnuvších klíčových plén strany.¹⁵⁵ Dva z nich pak kolem sebe měli soustředit další členy strany a též osoby bezpartijní. Svá stanoviska projevovali mimo jiné i organizovaným svoláváním svých názorů na stranických schůzích. Stejně tak se měli jasně stavět i proti XX. sjezdu KSSS. Citovaný materiál tuto skupinu označuje za zachariadovce. Tři z nich byli podle něj nakonec ze strany vyloučeni. Stranický výbor jim poskytl lhůtu aby, jak dokument uvádí „přišli k sobě“, všichni ale odmítli. Navíc bylo následně vyloučeno dalších čtrnáct osob. A to včetně zavražděného Dimitriose Kufakise, který přišel o život v rámci tzv. krvavé berounské události 26. října 1958, a Thanasise Arabadzise, otce narátorů tohoto projektu Konstantina a Lambrose Arabadzisových. „Po vyloučení přestali s námi mluvit. Po několika dnech začali opět s námi mluvit a chodit s námi do hospody a hrát spolu s námi i karty.“¹⁵⁶ Dokument dále vyjadřuje obavy berounské stranické organizace před „pogromem“ cíleným na její členy ze strany stoupců konzervativní frakce. Za jeho potenciální osnovatele jsou zde označováni pachatelé pogromu ve Vidnavě z let 1952 až 1953.¹⁵⁷ Vyloučení zavražděného Kufakise poutá pozornost. Pokud je možné se na údaje poskytnuté daným dokumentem spolehnout,

¹⁵⁴ Králová Kateřina, Tsivos Konstantinos et al. Vyschly nám..., str. 230.

¹⁵⁵ Šlo o především o VI. plénum ÚV KSŘ. Zpráva výboru ZO KSŘ v Berouně, NA Praha, fond 100/3 (MO ÚV KSČ), sv. 140, a.j. 548.

¹⁵⁶ Tamtéž.

¹⁵⁷ Tamtéž. O této události se mi bohužel nepodařilo dohledat bližší informace, které by tento údaj potvrdily či vyvrátily.

neboť tuto informaci jsem nemohl validovat na základě jiného zdroje, dalo by se vyvozovat, že nenávisť mezi vnitrostranickými frakcemi byla skutečně hluboká, pokud byl jejím projevem takovýto krok.

O tom, že se vnitrostranický rozkol projevil i v berounské základní organizaci, svědčí i zpráva Byra stranického výboru o činnosti protistranické skupiny v poslední době z 12. října 1959. Mimo jiné hovoří o návštěvě jednoho z vedoucích této frakce Apostolose Dukase v Berouně, kde se měl mimo jiné setkat s přívrženci místní protistranické skupiny a společně vykonávat práci nepřátelskou straně. Jak ze zprávy vyplývá, tuto činnost vyvíjeli i přesto, že je proti tomu varovaly orgány KSČ.¹⁵⁸

Řecká komunistická organizace v Československu se zároveň snažila působení protistranické frakce organizovaně čelit, přičemž bylo v jednom z nalezených dokumentů z roku 1959 uvedeno, že se má dbát na dodržení systematického postupu i v odlehlých základních organizacích jako například ve Dvoře Králově, Berouně či Vrbně.¹⁵⁹

Že vnitrostranický rozkol zasahoval skutečně nejen do berounské ZO KSŘ, ale i do vztahů uvnitř zdejší řecké komunity, vypovídají i vzpomínky některých z narátorů. Většinu z nich bylo tehdy jen několik málo let, přesto je však tato skutečnost v jejich vyprávěních zřetelně znát. Přesto, jak je z dokumentů i následujících citací patrné, destruktivní dopad vnitrostranický rozkol na soudržnost berounských Řeků neměl. Za pozornost stojí narátorovo vyjádření odporu k politice, kterou podle mého názoru považuje za zdroj nesvárů uvnitř komunity, které tak narušovaly její poklidný život a dětství malých Řeků, mezi něž patřil.

Takže byli hodně politicky aktivní. Myslím si, že až nemocní, až to nebylo zdrávo. Trošičku se to přenášelo na děti. Ale jako když se dělaly nějaké oslavy, tak to byli všichni Řekové spolu. Ale tam to bylo takové závažnější. Až moc ta politika. Proto nemám rád politiku vůbec. [...] Myslím si, že ti Řekové byli trošičku rozdělení na nějaké tři strany. [...] Já nevím jména těch politiků, na které se rozdělili, až byli mezi sebou rozbroje. My kamarádi po rodičích, kteří měli svého nějakého oblíbeného politika, jsme byli rozdělení hloupě, těch já nevím, 20 kluků, na tři různé sektory. Ne, že bychom spolu nemluvili, ale víc třeba kamarádili kluci, kteří měli rodiče u té jedné strany.¹⁶⁰

¹⁵⁸ Zpráva byra stranického výboru o činnosti protistranické skupiny v poslední době, NA Praha, fond 100/3 (MO ÚV KSČ), sv. 145, a.j. 571.

¹⁵⁹ Závěry byra stranického výboru ze schůzí, na kterých byl učiněn rozbor usnesení VIII. konference, NA Praha, fond 100/3 (MO ÚV KSČ), sv. 138, a.j. 543.

¹⁶⁰ Rozhovor s Ioannisem Seizisem vedl Pavel Zálom 17.2.2014.

Jinak co se týče té politiky, to bylo ošklivé docela, protože z dětství si jenom pamatuju, že ti Řekové mezi sebou měli nějaké, že oni se vždycky upnuli k nějakým velitelům nebo k třem takovým osobnostem politickým a mezi sebou se zbytečně hádali, který je lepší. Takže potom i ty děti byly trošku rozdělený.[...]...a ty lidi jako byli zfanatizovaní vždycky tím svým vůdcem. No a docela to mezi námi jakoby skřípalo. [...]

2.10. Krvavé berounské události

Jedním z důsledků prvního rozkolu v Komunistické straně Řecka se v říjnu roku 1958 stala tzv. berounská událost. Šlo o vraždu stoupence konzervativní skupiny Dimitrise Kufakise příslušníkem promoskevské frakce. Po tzv. taškentských událostech¹⁶¹ šlo o jediný střet tohoto druhu v rámci vnitrostranického konfliktu řecké komunistické organizace, při níž přišel o život člověk. K dispozici jsou dvě verze události. Ta oficiální uvádí, že se 26. října 1958 v Berouně pohádaly dvě skupiny řeckých imigrantů, které oslavovaly svátek Svatého Dimitria. V důsledku toho měly být tři osoby pobodány, jedna měla na následky zranění zemřít. Toto podání pocházelo od vedoucího stranické organizace KSŘ v Československu Panajotise Yfantise. Podle druhé, neoficiální verze, kterou prostřednictvím různých letáků a dopisů šířili stoupenci konzervativní prozachariadisovské skupiny, byl zavražděn, který v onen den slavil jmeniny se svou rodinou, obtěžován skupinou osob, která záměrně odpojovala pojistky bytu, kde se Kufakis nacházel. Když z bytu s rodinou vyšel, došlo ke rvačce. Při ní měl bývalý četník Ch. Janis nožem rozříznout krk oběti. Kufakis byl v této verzi popisován jako člen strany s pevným postojem, který bojoval za správnou stranickou linii, skromný, tichý a milovaný okolím. Pohřbu se měl celkem zúčastnit jeden tisíc lidí.¹⁶²

O tomto incidentu vypovídá i zpráva pro tajemníka ÚV KSČ Jiřího Hendrycha z 29. října 1958. Dokument hovoří o srážce mezi řeckými politickými emigranty, v rámci níž byl jeden z nich smrtelně zraněn do krku a další dva skončili v ošetřování v místní nemocnici. Důvodem měl být frakční boj, který měl při nemírném požívání alkoholu vyústit ve střet na nože. Celý případ podle zprávy vyšetřovaly orgány Sboru národní bezpečnosti. Dokument vyvozuje, že berounská událost je zjevným projevem vystupňování rozbiječské činnosti

¹⁶¹ Šlo o krvavé střety v mezi příznivci a odpůrci destalinizace v Taškentu v září 1955, kde od podzimu 1949 žilo asi 17 tisíc řeckých emigrantů. Tyto události vedly k prvnímu rozkolu uvnitř KSŘ. Tsivos Konstantinos. Řecká emigrace..., str. 90-91, Hradečný Pavel, Dostálová Růžena, Hrochová Věra, Oliva Pavel, Vavřínek Vladimír. Dějiny Řecka..., str. 492.

¹⁶² Tsivos Konstantinos. Řecká emigrace..., str. 110-111.

frakční skupiny uvnitř KSŘ v Československu. Berounského případu mělo být využito jako vzorového příkladu v kampani proti podněcovatelům podobných střetů.¹⁶³

V rámci tohoto projektu se podařilo realizovat rozhovor s vnukem Dimitriose Kufakise Stefanem Kufakisem, který se sice narodil jedenáct let po události, avšak zná samozřejmě tento příběh z rodinného vyprávění.

*To byl můj děda, tady v Berouně ho znají skoro všichni. Ne skoro všichni. Já si myslím, že všichni. On byl známý jako partyzán a měl přezdívku Černý kapitán.*¹⁶⁴

Jistě stojí za povšimnutí narátorův názor, že jeho dědeček je v Berouně dobře známý. Domnívám se, že měl ale v tu chvíli na mysli spíše členy řecké komunity. Smrt svého prarodiče dává do přímého vztahu s rozkoem uvnitř řecké komunistické organizace v Československu a zároveň ji označuje jako politickou vraždu. Je otázkou, zda tím měl na mysli spíše politický podtext násilného činu, nebo přímo konspiraci za účelem likvidace jeho děda. Podle mého názoru jde spíše o druhou možnost.

*Toho zavraždili na den... měl svátek? To bylo... to ho zavraždil známý. No a tehdy byla jako komunistická strana rozdělená na dvě části, kde byli, říkali jim Zachariadis, to byl jeden v té komunistické straně. A ten druhý se jmenoval... Fotiavis¹⁶⁵ myslím, jestli si to pamatuju dobře. No tak něco se tam stalo a on dostal rozkaz, že to je nepřítel strany nebo něco takového. Takže přišel, zaklepal na dveře, teta mu otevřela, zavolala dědu a on, jak přišel ke dveřím, tak ho zabol. To byla taková politická vražda. To bylo objednané. On byl jako hodně v té straně.*¹⁶⁶

Pozornost vzbuzuje míra významu, kterou narátor svému předkovi připisuje. Pro potvrzení této informace by bylo třeba zaměřit výzkum přímo na téma osobnosti Dimitrise Kufakise. Do značné míry narátorův názor na roli vlastního dědečka koresponduje s výše uvedeným výrokem o jeho proslulosti ať už v rámci celého berounského obyvatelstva nebo

¹⁶³ Záznam pro s. Hendrycha, NA Praha, fond 100/3 (MO ÚV KSČ), sv. 145, a.j. 571.

¹⁶⁴ Rozhovor se Stefanem Kufakisem vedl Pavel Zálom 6.3.2014.

¹⁶⁵ V souvislosti s prvním rozkoem po roce 1955 představovali obě skupiny stalinista Zachariadis a promoskevsky orientovaný Kostas Kolijannis, který se stal novým generálním tajemníkem ÚV KSŘ. Rozkol roku 1969 pak symbolizují osobnosti Kolijannise a reformisty Dimitrise Partsalidise. Králová Kateřina, Tsivos Konstantinos et al. Vyschly nám..., str. 225, 229.

¹⁶⁶ Rozhovor se Stefanem Kufakisem vedl Pavel Zálom 6.3.2014.

místní řecké komunity. Jistě lze tato vypravěčova slova interpretovat jako výraz úcty a obdivu, které k dědečkovi chová.

On už tehdy, já si pamatuju, že za té občanské války ještě, že posílali ty pravicové, jako ta fašistická strana, poslala nebo najala nějaké lidi, oni nevěděli přímo, kde je. Takže některé poslali do bývalého Ruska, do Maďarska, do Polska, do Česka, aby ho našli. Jako aby ho odstranili. No a nakonec to přišlo z té samé strany. Hm, tak, nevím, jestli náhodou ho neodchytili zrovna oni.¹⁶⁷

Za zmínku pak jistě stojí vzpomínka z útlého dětství Vasiliki Zíkové, která tehdy bydlela v jednom z řeckých domů, v němž se tato událost odehrála. Do jisté míry je možné z jejího vyprávění vypozařovat znechucení politikou, kterou pokládá za hlavní příčinu této události, která narušila poklidný život řecké komunity v československém exilu. Jen připomínám, že toto téma se ve vyprávění této narátorky v souladu s mojí interpretací vyskytuje několikrát. Do jisté míry pak tento motiv koresponduje s výše uvedeným vyjádřením Ioannise Seizise o odporu k politice a mým výkladem jeho původu.

A přijde tam další. A začnou se hádat... No samozřejmě, že se tam stalo to, že se tam povraždili. No protože ten jeden, ale jaký byl důvod nevím, ale myslím si spíš, že to byl nějaký politický důvod, že se tam nějak pohádali. A on si na něj ve sklepě počíhal a zabil ho. On byl samozřejmě vězněný. Ten, co ho zavraždil, tak měl pět dětí a ten, koho zavraždil, měl tři děti. Takže docela jako to nebylo dobré. No šel do vězení. No takže jako já si myslím, že ta politika byla ale hrozná. Já jsem už musela být narozená. Ne že bych to viděla, ale určitě jsem byla na pohřbu. ...my jsme museli chodit všichni. A pak myslím, že už jsem viděla tu krev. Protože já jsem bydlela zrovna v tom vchodě, kde se to stalo. A ten, komu se to stalo, tak bydlel dole v přízemí, jako první nájemník. A my jsme bydleli nahoře, jako v třetím. Jenom tři nájemníci jsme byli nad sebou. [...] A dovedu si vybavit tváře těch chlapů.¹⁶⁸

¹⁶⁷ Tamtéž.

¹⁶⁸ Rozhovor s Vasiliki Zíkovou vedl Pavel Zálom 15.3.2014.

2.11. Návraty do Řecka

2.11.1. Návraty ve vzpomínkách narátorů

První repatriace Řeků byla umožněna v polovině 50. let v době uvolnění napětí mezi Východem a Západem. To se projevilo i na pozvolné normalizaci nepřátelských československo-řeckých vztahů, když se Praha v této době rozhodla umožnit odjezd těm československým Řekům, kteří o tuto možnost projeví zájem. V druhé polovině roku 1954 tak mohlo odcestovat 737 osob. Mimo jiné se jednalo i o odvečené příslušníky královské armády. Později se však již Řekové mohli do vlasti vracet jen jednotlivě, a to poté, co byla jejich žádost přezkoumána řeckými úřady. Vzájemné vztahy obou států však i přes tento dílčí smírný krok zůstávaly pro odlišný charakter obou režimů napjaté. Když se pak v první polovině 60. let začaly zlepšovat poměry mezi oběma bloky a v Řecku se k vládě dostal Svaz středu pod vedením Georgiose Papandrea, naskytly se vhodnější podmínky i pro příznivější vývoj styků československo-řeckých.¹⁶⁹

Vojenský převrat v Řecku v dubnu 1967 však zabránil pokračování reemigrace uprchlíků, která právě v druhé polovině 60. let začala sílit. Navrátilivší se Řekové byli ve své vlasti silně pravicovým režimem plukovnícké junty pronásledováni. Počínaje tímto rokem začíná v Československu stoupat zájem o získání zdejšího občanství ze strany řeckých imigrantů. Další vlnu řecké reemigrace umožnil až pád diktatury v roce 1974, po němž množství návratů výrazně stoupá. Klíčovým rokem je v této souvislosti rok 1981, kdy v řeckých parlamentních volbách zvítězilo hnutí PASOK. Zákon rušící veškerá omezení, která bránila návratu řeckých emigrantů, byl následně přijat ještě tentýž rok. Nová vláda se navíc snažila usnadnit jejich začlenění do řecké společnosti. Počátek 80. let je tak obdobím nejmasovější reemigrace. Týkat se měla cca dvou a půl tisíce osob. Další vlnu řeckých návratů do vlasti spustily události roku 1989. Ta však již v porovnání s předchozími není tak početně výrazná, je tvořena především mladšími lidmi, kteří se navíc do České republiky střídavě vrací.¹⁷⁰

Téma návratu řeckých imigrantů zpět do vlasti se samozřejmě váže i k dalším motivům, které byly uvedeny již v rámci předchozích tematických okruhů. Je možné v této souvislosti zmínit především snahu staré a střední generace o udržení národního povědomí, což mělo svůj praktický základ. Po návratu do Řecka mělo být podle nich třeba, aby jejich

¹⁶⁹ Hradečný Pavel, Dostálová Růžena, Hrochová Věra, Oliva Pavel, Vavřínek Vladimír. Dějiny Řecka..., str. 663-664, Mezi lety 1955 a 1968 se díky žádostem jednotlivců mohlo do Řecka vrátit skoro 1500 emigrantů. V roce 1968 jich bylo pouhých sedm. Botu Antula, Konečný Milan. Řečtí uprchlíci..., str. 404-408, resp. 458-459.

¹⁷⁰ Otčenášek Jaroslav. Řecká národnostní...

potomci, kteří se buď do Československa dostali v útlém věku, nebo se zde narodili, ovládali nejenom řeckou mateřštinu, ale aby znali i další nutné řecké realie. S tématem návratů tedy souvisí motiv dočasnosti emigrace a z něj vyplývající snaha o udržení základních národních atributů, stejně jako i výrazný nesouhlas staré a střední generace s uzavíráním smíšených manželství v Československu.

Můj otec s mojí matkou se vystěhovali v 79. roce. Poté jsem se vystěhoval já jako s mojí manželkou, když jsem žil v Řecku skoro 10 roku.[...]Tak určitě si přáli jednou, aby se dostali do Řecka, ale nikdy o tom neuvažovali. Nebo možná o tom přemýšleli, ale dokud to nebylo aktuální, tak si myslím, že na to nemysleli. Nemyslím, že by o tom (návratu do Řecka – pozn. autora) mluvili často, protože v tu dobu, kdy tam byla junta, kdy tam měli zákaz, tam nemohli vstoupit. Tak si myslím, že o tom neuvažovali. Začali o tom uvažovat, až když padla v tom 1974, ta junta. To byl vojenský režim diktátorský, takže na to neměli vůbec šanci se tam dostat, se tam podívat. Až když nastoupil tehdy ten Karamanlís¹⁷¹, změnilo se to na demokracii a začali dávat volno nebo zelenou těm Řekům, aby mohli navštívit nebo případně se nastěhovat zpátky. Těch posledních 6, 7 roku před vystěhováním začali uvažovat o tom, vlastně po té návštěvě v Řecku, že v tom 76., že by se mohli vystěhovat zpátky.¹⁷²

2.11.2. Potíže s návratem

Návraty však neprobíhaly zcela bez potíží, jak vyplývá z následující citace. Narátorka navíc zdůrazňuje nutnost sociálních jistot a zabezpečení, kterých se jejímu otci po návratu do Řecka podle ní nedostalo v zasloužené míře, čímž je vyjádřena i jistá kritika tehdejšího sociálního systému v Řecku a naopak implicitní pozitivní hodnocení výhod zřízení československého.

SH: No a potom dali ultimátum, když bych to řekla, že když se chce vrátit, tak musí se vrátit do dvou let, aby jim uznali, i když jim neuznali taky všechna léta, to taky je špatný. Na důchod... táta tady měl kolik? 35 odpracovaných v železárnách. A uznali mu jenom 15 v Řecku. A nejhorší je, že ti Češi s důchody, tak to bylo dobré, ty důchody v Řecku dostali

¹⁷¹ Konstantinos Karamanlis byl řecký politik, předseda vlády po pádu plukovnícké diktatury a pozdější prezident Řecka. Hradečný Pavel, Dostálová Růžena, Hrochová Věra, Oliva Pavel, Vavřínek Vladimír. Dějiny Řecka..., str. 697, 701, 738.

¹⁷² Rozhovor s Ioannisem Seizisem vedl Pavel Zálom 17.2.2014.

*hned. Jenže táta nemohl čekat na důchod, protože by mu nedali už nic. Takže se odstěhoval bez důchodu a tam furt pracoval, až když si požádal, tak ten den, jak mu přišel důchod, tak ten den umřel. Přišla mu obálka, že mu uznali důchod, takže jsme říkali, že to je taková smůla, že aspoň jeden měsíc se mohl radovat z důchodu.*¹⁷³

Lambros Arabadzis naopak vyjádřil nespokojenost s postojem československé vlády, která řecké reemigranty nijak nevybavila pro potřeby jejich startu po návratu do jejich vlasti. Z jeho následujícího výroku je zřejmé, že vnímá existenci jakéhosi dluhu ze strany tehdejšího Československa, které nevyplatilo navracejícím se Řekům vše, nač měli nárok.

*LA: ... protože si myslím, že za ta léta, co naši odpracovali normálně...[...] ...ale chci jenom poukázat na to, že tenkrát ta vláda se k nim zachovala macešsky. Kdyby jim řekla třeba dobře, to co máte našetřené, tak vám dáme v dolarech, abyste tam začali nějak... a oni jim dali poslední... poslední plat jim dali, to bylo všechno. [...] Bez peněz jsme začínali v Řecku, vlastně z ničeho.*¹⁷⁴

2.11.3. Návraty a postoje mladší a nejmladší generace

Členové mladší generace, tedy generace, která se již narodila v emigraci, neměli mnohdy jinou možnost, než se vrátit se svými rodinami do vlasti svých rodičů. V následující citaci narátor propojuje chápatý postoj k motivaci svých rodičů k návratu s implicitním vymezením vlastního stanoviska k de facto nucenému odchodu vlastní osoby do Řecka. Patrné je to především ve větě, kdy jasně odděluje místo narození rodičů a sebe. Podle mého názoru je v tomto vyjádření zřetelný nesouhlas s vlastním stěhováním, které pro něj zřejmě již nebylo skutečným návratem.

KA: ... tady bylo asi těch 30 rodin Řeků, které se nemohly vrátit v té době do Řecka, až někdy v osmdesátých letech se začali pomalu vracet. V osmdesátých, v roce 70, 78 se vrátila první rodina do Řecka odsud. A my jsme se vrátili s rodiči v roce 82, jsem se vrátil s rodiči do Řecka po maturitě..., tam jsem žil 11 let... Vrátil jsem se, protože rodiče se chtěli vrátit do vlasti, což bylo logické, tak oni se tam narodili, já jsem se narodil tady, s bráchou jsme se narodili tady. No tak já jsem se vrátil s nimi, brácha už byl ženatý, ten

¹⁷³ Rozhovor se Sofií a Pavlem Hubených vedl Pavel Zálom 26.3.2014.

¹⁷⁴ Rozhovor s Konstantinem a Lambrosem Arabadzisovými vedl Pavel Zálom 31.10.2013.

zůstal tady, no a já jsem se vrátil s rodiči, no a pak v Řecku to byl takový... Tam byly problémy určité, na které jsme tady nebyli zvyklí v těch letech, no a po 11 letech jsem se vrátil zase sem, v roce 93. [...] No a tady zůstala třeba smíšená manželství. Nebo nějaká část tady zůstala, ale velká část se vrátila do Řecka.¹⁷⁵

U následujícího narátora vyvolalo náhlé rozhodnutí rodičů k návratu do Řecka značný odpor. Tento postoj si vypravěč z důvodu nuceného stěhování z rodného prostředí uchoval po značnou dobu. Citace je také ukázkou toho, jak mohla repatriace zasáhnout do života dalších generací, které se narodily v Československu. V tomto případě narátorovi návrat zamezil ve studiu architektury, které se pro něj v Řecku stalo nedostupným. Stejně jako v předchozí ukázce je zřetelné vymezování vlastní osoby vůči rodičům, pro něž šlo o návrat domů. Vypravěčovo určení jeho vlasti je však, jak sám uvádí, úkolem dosti komplikovaným.

No a najednou tři, čtyři měsíce před Vánocemi v 82. se rozhodli, možná, že se rozhodli dřív, ale dali nám to nějak najevo, že se vrátíme nastálo do Řecka. To jsem jako moc velkou radost neměl. To jsem dost protestoval. To si pamatuju. Vraceli se do vlasti, vraceli se zpátky domů. Oni tam byli narození. A vůbec ta naše generace, teda ta moje, ti co se narodili tady, tak my jsme takoví ztracení a nevíme, kde máme vlastně tu vlast, jestli je tady, jestli je tam, jestli je současná nebo já nevím.[...] No já jsem to bral hodně špatně. Já když jsme se stěhovali, tak když jsme už byli v Praze, tak já jsem tam zdrhnul na nádraží na vlakovém. Já jsem se tam schoval. No tehdy si pamatuju, debata ještě s tetou v Praze, tak říkala, abych tady zůstal já, že se o mě postará, protože já jsem chtěl studovat, já jsem chtěl být architekt. Takže ta mi říkala, že to bude problém s tím jazykem, s penězi, protože tam byly už soukromé školy. Ségru, aby si vzali s sebou, říkala. [...] No nakonec s tím nesouhlasili, tak jsme odjeli všichni.

Tazatel: Zlobil jste se na ně hodně?

Jo, já jsem jim to držel. A teď ještě, když jsem se vrátil sem, tak se tam bavila máma s kamarádkou, se sousedkou a říkala, že čekala celý život, že já se někdy seberu a že se vrátím zpátky, že to nějak tušila.¹⁷⁶

¹⁷⁵ Tamtéž.

¹⁷⁶ Rozhovor se Stefanem Kufakisem vedl Pavel Zálom 6.3.2014.

Zajímavá je jistě úvaha narátora z nejmladší generace o motivaci vracejících se řeckých imigrantů. Působí spíše jako příliš racionální pojetí příčiny návratu, přestože vypravěč uvádí, že repatriující se Řekové přistupovali k otázce reemigrace emocionálně. Tento názor vyplývá spíše z mého vnímání dosti omezené semknutosti narátora s etnickým odkazem řecké rodové linie, o které již výše uvedl, že je nepatrná, protože k žádnému předávání řectví v jejich rodině de facto nedošlo.

Takže možná, že i ta vlna, kdy ti Řekové hromadně z toho Berouna odcházeli, tak to je přesně ten moment, kde oni cítili, že kdyby se nevrátili nebo kdyby se nesemkli zase zpátky někde, tak by se to úplně rozpadlo, ta historie toho nebo ta jejich historie.¹⁷⁷

2.11.4. *Ti, co se nevraceli*

Ne všichni Řekové Berounska se ale rozhodli k návratu do vlasti, když už to bylo z politického hlediska možné. Ve zdůvodnění volby zůstat v Československu se v některých případech odráží nejen jejich postoj k režimu hostitelské země, která se jim stala domovem, ale zároveň i jejich již výše přiblížená politická orientace.

A naši jako asi přemýšleli o tom, že jo, ale potom zase, když tam to všechno taky jako... asi se jim to tam zdálo složitější. Oni tam jezdili. Oni se tam chodili koukat na to, co tam jako je a jezdili po těch polích se podívat, ale zjistili, že to tam taky dobrý není, že tady je nějaká jistota. A tam ta jistota nebyla, tam prostě nebylo nic. A ono to Řecko bylo hrozně chudé, dokud do té Evropský unie nevstoupilo. Když vstoupilo, tak pak teprve se hrozně zvedlo, ale do té doby ne. Takže myslím si, že naši plánovali tam odjet, ale neodjeli tam. [...] Oni se úplně předělali. Tady chodili do fabriky sice dělat, ale oddělali si těch 8 hodin a pak šli domů. Takže byli spokojenější tady teda. Proto tady zůstali.¹⁷⁸

Ale ptal jsem se kolikrát třeba babičky, nebo tak a ona říkala, že by se ráda vrátila. Ona tam má ještě dva bratry. Děda ten teda umřel v 75. dost brzo. Otec žije ještě do teďka... A ten už samozřejmě... už se tam můžou vrátit stokrát, už by se nic nestalo. Ale už prostě zapustili kořeny a už... nevím no, já z mé strany, já už bych se tam nevrátil určitě... No oni, ano jezdili tam za komunistů. Dostávali takovou doložku... takový papír k tomu pasu. A kdy

¹⁷⁷ Rozhovor s Tomášem Zíkou vedl Pavel Zálom 25.11.2013.

¹⁷⁸ Rozhovor s Vasiliki Zíkovou vedl Pavel Zálom 15.3.2014.

*opravdu přes Červený kříž mohli navštěvovat Řecko. To jo. Babička tam byla snad dvakrát...*¹⁷⁹

2.11.5. Krušný život reemigranta ve staré vlasti

Pro mnohé z navracejících se rodin byly začátky nového života ve vlasti krušné. Opět jako by narátoři v této souvislosti vyjadřovali své politické, ale i osobní postoje k životu a srovnávali tehdejší československé a řecké zřízení. Jejich zkušenost je k tomu samozřejmě přímo vybízí, avšak musíme brát v úvahu, že své dětství a do jistého věku i mládí prožili v socialistickém Československu, což mohlo jejich názory a příklon k levicové orientaci ovlivnit. Spíše je ale podle mého názoru nutné zohlednit roli vzpomínek na uvedené životní období, které bývá většinou zpětně hodnocené jako šťastné, klidné či bezproblémové, což se mohlo propojit s jejich náhledem na tehdejší život v Československu.

*SH: No, odcházeli, postupně odcházeli. No pak asi taky, když se odstěhovali, sem přišli jako děti a vyrůstali tady a tak si mysleli, že to tam bude stejné jako tady, když se vrátili. A ono to tak nebylo, protože tam nikdo nečekal na ně, že jo, aby jim dal práci a všechno. Takže to bylo taky trochu problém.*¹⁸⁰

*Ta teta z Krnova, ta Anna, ta taky odjela do Řecka, ale byla tam hrozně krátce a vrátila se zpátky, protože říkala, že to tam je hrozné, že to nejde žít. Takže se tam vystěhovala s celou rodinou, s dvěma dětmi, manželem. On tam onemocněl těžce, tak se vrátili zpátky. [...] Spousta Řeků jako tam živořilo. A někteří jako živořili až do důchodu.*¹⁸¹

Jak již bylo uvedeno výše, je mezi narátory v otázce politické orientace jedna zřetelná výjimka, a to v osobě Ioannise Seizise. Jeho slova vztahující se ke srovnávání nároků obou režimů na občany lze podle mého názoru interpretovat jako vyjádření názoru o negativním vlivu tehdejšího československého zřízení na jednotlivce ve smyslu neutralizace jeho aktivity. Zároveň je možné interpretovat jeho výroky jako snahu neprezentovat se jako „flákač“, ale jako schopný pracovitý muž, který v tvrdých podmínkách obstál.

¹⁷⁹ Rozhovor s Achileasem Vlachopulosem vedl Pavel Zálom 27.10.2013.

¹⁸⁰ Rozhovor se Sofíí a Pavlem Hubených vedl Pavel Zálom 26.3.2014.

¹⁸¹ Rozhovor s Vasiliki Zikovou vedl Pavel Zálom 15.3.2014.

Tak se rozhodli, že se vystěhují a tím pádem se vystěhovali v tom roce 1979, nějak v květnu. A rok poté jsme se vystěhovali my s manželkou. [...] Do Řecku jsme se vystěhovali v tom 80., protože jsme si mysleli, že zkusíme něco jiného, nového a tak dále. Začátky v Řecku byly velice těžké, prostě přijdete do nějaké země, kterou neznáte, i když umíte třeba mluvit a cítíte se Řekem, ale prostě tam na vás nikdo nečekal. Byl tam takový ten kapitalistický režim, na který jsme my nebyli zvyklí. Takže všechno bylo tvrdé, nikdo se s vámi nebral. Přiznejme si, že za socialistického systému tady málo lidí pracovalo nebo to flákalo. To bylo normální, to každý věděl. No a tam jste musel pracovat. A kdo pracoval, kdo byl schopný, kdo měl chuť pracovat, tak dokázal zase něco víc si pořídit a tak dále. Upřímně, když vám řeknu, že když jsem tam první rok litoval, že jsem se vystěhoval z Česka. Protože já jsem měl malé děti.¹⁸²

I přes jeho úspěchy coby podnikatele popisuje narátor i těžký začátek života v domovině jeho předků, kdy vystřídal mnohé profese, než se mu začalo coby podnikateli dařit.

Třeba jsem nastoupil do nějaké fabriky, ale tam vás třeba po dvou měsících propustili, aby vás nemuseli jako mít pojištěného a tak dále. A pak jsem dělal třeba v lomech na mramor. Tam jsem dělal přes rok a půl. Pak jsem si pronajmul jednu benzínku, tam jsem dělal čtyři roky. Tak to jsem pomalu začal podnikat. A po těch šesti, sedmi letech jsem si udělal svojí firmičku. Měl jsem stroje na obrábění mandlí. Kупoval jsem od zemědělců plodiny a pak jsem měl ten stroj, který je rozbíjí a čističku, pražírnu a prodával jsem po celém Řecku.¹⁸³

Pro následujícího narátora představoval návrat v mladém věku do jisté míry trauma i z důvodu určité jazykové bariéry, kterou představovala odlišnost typu řečtiny, která byla v Československu pro potřeby řeckých imigrantů vyučována. Podle vypravěče tato skutečnost jen zkomplikovala začátky jeho života v novém domově.

Jako já jsem měl tam osobně problém. Já jsem se styděl mluvit, protože ta řečtina, co jsme se učili my, tak to byla řečtina, která se mluvila ve 40. letech. A když jsme tam přijeli my, tak ta řečtina byla úplně jiná. [...] A my jsme se učili takový jazyk a když jsme tam

¹⁸² Rozhovor s Ioannisem Seizisem vedl Pavel Zálom 17.2.2014.

¹⁸³ Tamtéž.

přišli, tak to byl takový spíš víc laický. A my jsme do toho vběhli, ségra teda s tím neměla snad žádný problém, ale já jsem se styděl hodně, kdybych udělal nějakou chybu, že se někdo bude smát. Vůbec jsem nemluvil, od těch 13 až do těch 18, než jsem šel na vojnu. To bylo pár těch slov, co jsem vždycky prohodil.¹⁸⁴

Ve shodě s textem Konstantina Tsivose narátoři uvádějí, že navráťivší se Řekové nebyli domácí populací zcela přijati a jelikož sdíleli společný životní příběh, měli stále blíže spíše k sobě. Vytvářeli zde proto do určité míry uzavřené skupinky. „Přestože se mladí emigranti cítili zcela jako Řekové, domácí řecké obyvatelstvo je po jejich repatriaci označilo vlastním jménem „Tsechi“ (Češi). Často tak byli nuceni vytvořit uzavřené skupiny, někdy i s ostatními emigranty z Polska či ze Sovětského svazu, v cizím a nevlídném řeckém prostředí, kam každý přinášel slabší či silnější jazykové nebo kulturní vlivy té země, kde vyrůstal.“¹⁸⁵ Berounští vypravěči uvádějí, že jedno z měst, kde se Řekové z Berounska soustředili, dokonce označovali jako tzv. Řecký Beroun. Jednalo se o město Ptolemaida na severu Řecka.

Prostě jsi Řekyně z Česka, ale oni ti řeknou - ta Češka. Oni ti neřeknou - ta Řekyně. A zůstaneš Češkou pořád. To se ti jakoby nevymaže, nikdy, nikdy. No, tak proto se sdružují. Oni, když třeba je nějaká svatba, tak oni se tam sejdou. A oni si to mezi sebou řeknou a jedou tam všichni, úplně všichni Řekové. Někteří i z České republiky Oni se vždycky sejdou. A oni když se tam odstěhovali, tak většina šla do jednoho místa. Třeba Ptolemaida. A teďko už je tam vlastně taková malá berounská vesnička, malá oáza. V Soluni jsou taková vrstvička lidí, kteří se scházejí, ale spíš v té Ptolemaidě.¹⁸⁶

Tam v tom městě, co jsme byli my, v Thébách, tak tam byla jedna rodina, Řeci, co byli z bývalého Sovětského svazu, z Kyjeva zrovna myslím. Nebo z Taškentu. No, to je jedno, ale z Česka nikdo. Z Česka, co se vrátili, tak někteří, jako ono jich tady bylo hodně. Většina Berouňáků, co se vrátilo, tak je taky v Soluni, v Ptolemaida, to je jedno město, to je takový řecký Beroun, jsme tomu říkali.¹⁸⁷

¹⁸⁴ Rozhovor se Stefanem Kufakisem vedl Pavel Zálom 6.3.2014.

¹⁸⁵ Tsivos Konstantinos. Řecká emigrace..., str. 245.

¹⁸⁶ Rozhovor s Vasiliki Zikovou vedl Pavel Zálom 15.3.2014.

¹⁸⁷ Rozhovor se Stefanem Kufakisem vedl Pavel Zálom 6.3.2014.

Narátorka v následující ukázce uvádí jako jeden z atributů, jímž se projevuje odlišnost reemigrantů od původního řeckého obyvatelstva, řecký jazyk, jenž je u navrátilivších se Řeků do jisté míry ovlivněn češtinou, kterou se museli jako děti naučit.

SH: V tom Řecku. Právě, že tam se pořád jako stýkají. [...] To se pozná (odlišnost emigrantské řečtiny – pozn. autora), určitě se to pozná. [...] Tam se mluví měkce. Některé ty Češky se naučily třeba už perfektně, co se tam vdaly, z Berouna, tak umí třeba víc. [...] Ale mluví jako tvrdě, jako čeština je tvrdý jazyk, A tam, když já promluví, tak vždycky říkají - hele, na tobě bychom nepoznali, že jsi tady nevyrostala. Máma prý, ta jak promluví, tak víme, že je Češka.¹⁸⁸

2.12. Návraty do Berouna

2.12.1. Motivace k návratu

Přestože se řeckým uprchlíkům nakonec splnil jejich sen o návratu do vlasti, pro některé z nich, stejně jako pro jejich potomky, kteří do Řecka odešli s nimi, bylo setkání s řeckou realitou mnohdy zklamáním. Na jejich děti působilo toto rozčarování o to silněji, neboť řecké prostředí působilo zcela jinak, než jak jim v idealistických vyprávěních líčili jejich rodiče. Jak již bylo naznačeno výše, přijetí ve vlasti nebylo vždy zcela přívětivé a i z vyprávění berounských narátorů je znát, že se v Řecku jako doma příliš necítili. Reakcí několika stovek z nich proto byla další migrace. Většinou si za destinaci zvolili Austrálii či Německo. Někteří se vraceli do země, v níž vyrůstali, tedy do Československa či do nástupnické České republiky.¹⁸⁹ V posledních letech se jejich počet zvýšil o několik desítek až stovek. Tento jev je možné jistě dávat do souvislosti s nynější ekonomickou krizí, která právě Řecko těžce postihla.¹⁹⁰

Motivace berounských narátorů, kteří se z Řecka vrátili zpět, však výše uvedené příčiny nepotvrzuje. Jde o směs okolností, které mají jádro převážně v rodinných důvodech. U některých z nich je ale zřejmě možné vyloučit jakousi nostalgii, která by se vázala přímo k Berounu, a jejich návrat nasměrovala jednoznačně do místa jejich dětství.

Konstantinos Arabadzis například uvádí, že se do Československa pravidelně vracel. Předpokládám tedy, že navštěvoval svého bratra v Berouně, který se v rámci reemigrační

¹⁸⁸ Rozhovor se Sofií a Pavlem Hubených vedl Pavel Zálom 26.3.2014.

¹⁸⁹ Tsivos Konstantinos. Řecká emigrace..., str. 256.

¹⁹⁰ Králová Kateřina, Tsivos Konstantinos et al. Vyschly nám... str. 255.

vlny na počátku 80. let do Řecku nestěhoval. Vztah k městu je zde tedy vyjádřen spíše pokrevním poutem k bratrovi, nežli jakýmsi steskem po Berounu či kraji jako takovém. Důvod jeho návratu byl pak spíše směsí náhody a rodinných důvodů.

KA: ...a v roce 93 jsem se vrátil zase sem už jako ženatý. Já jsem sem jezdil jako dost pravidelně. Bráchu jsem tady měl. No a pak jsem se nějak rozhodl, to bylo takové... osudové nebo já nevím. Protože já jsem nebyl rozhodnutý se vrátit úplně. Já jsem si říkal, po osmdesátém devátém sem přijedu, najdu si nějakou práci nebo si zařídím nějakou práci a pak já už jsem měl tehdy jako rodinu v Řecku. A pak manželka přijela s dcerami, no říkala, už se jí stýskalo, nebo co a už jsme tady zůstali. No a pak jsme se tady zůstali a jak říkám všechno dobré, holky vystudovaly, takže pozitivní, akorát to politický dění, to si myslím, že se nelíbí... já vlastně ještě před osmdesátým devátým dělal pokusy se sem vrátit. A to mi zamítla československá vláda tehdejší, tak pak po té revoluci už to bylo jednodušší, tak jsem se vrátil.¹⁹¹

Stefanos Kufakis pak v závěru následující citace naprosto explicitně uvádí, že místo jeho bydliště je přímo vázáno na jeho rodinnou situaci. Do Berouna by se tedy nevracel, pokud by ho k tomu nedonutily právě tyto okolnosti.

No a potom, rozvedl jsem se, manželka s dcerou přijeli zpátky do Brna. A já jsem se po 28 letech vrátil... [...] Přijel jsem a dal jsem se tady dohromady s bývalou spolužákyní. A od té doby jsem tady. Já jsem se vrátil, jsem tady čtyři roky teď. Takže nějak 2010, koncem 2009, no. [...] Jako kdyby mě čekalo něco v Řecku, tak asi kdybych tam měl nějakou přítelkyni nebo manželku, tak určitě bych se sem nestěhoval.¹⁹²

V případě Ioannise Seizise se k rodinným důvodům připojila motivace jeho činorodé povahy. Jak ale sám uvádí, výběr Berouna jako cíle pro svůj návrat, měl kořeny spíše právě v jeho podnikatelských záměrech a v pragmatickém a aktivním přístupu k životu. Navíc zde v době jeho příjezdu mnoho řeckých obyvatel nezbylo nehledě na to, že jeho desetiletá nepřítomnost mnoho vztahů přetrhala. Zároveň ale uvádí, že pro jeho činnost představoval život v Řecku příspěvek k jeho podnikatelským zkušenostem a schopnostem, které zde mohl po návratu využít.

¹⁹¹ Rozhovor s Konstantinem a Lambrosem Arabadzisovými vedl Pavel Zálom 31.10.2013.

¹⁹² Rozhovor se Stefanem Kufakisem vedl Pavel Zálom 6.3.2014.

A v tu dobu, když se mi dařilo nejlíp, tak že přijedeme sem. Já jsem si říkal - co s tou firmou? To je škoda. Tři, čtyři roky jsme ji budovali a najednou přestat? Tak začneme dělat tady něco jiného, říkala manželka. Tak když jsi schopen dělat v Řecku, tak tady taky, tady budou taky možnosti. Tak jsem tu firmu prodal a přestěhovali jsme se sem a začali jsme tady v Česku exportovat a vlastně jsme exportovali z Řecka obuv a různé věci. [...] Já tvrdím, že Řecko bylo pro mě velice dobrá škola, bylo to tvrdý. Když jsem se sem vracel, tak se mi sem nechtělo, protože já jsem podnikal a byl jsem dost silný podnikatel i v Řecku tehdy a nechtělo se mi to opouštět.[...] ...pro mě je lepší být v Berouně, kde jsem blíž ku Praze... [...] Takové boje trošičku mezi námi byly. Já jsem řekl - buď Beroun nebo nic nebo tam nejdu. Já jsem tady nikoho neměl. [...] ...to už uteklo skoro 11 roků nebo 12 roků. 90 procent Řeků se vystěhovalo zpátky do Řecka. My jsme spíš měli kontakty v Řecku. Ale když jsme se sem vrátili, tak tady zůstal Lambík, jeho bratr a někteří z těch kamarádů. No, Řekové prostě tady nejsou.¹⁹³

2.13. Dnešní vztah k Řecku a Berounu

Aktuální vztah jednotlivých narátorů k Řecku je do jisté míry vyjádřen jejich plány do budoucna ve spojitosti s možným usazením v domovině jejich rodičů v období důchodu. Naprostá většina z nich Řecko zatím stále navštěvuje, někteří reflektují především neutěšenou ekonomickou situaci, kterou dávají za vinu tamní politické reprezentaci.

Konstantinos Arabadzis s jistou mírou nadsázky podmiňuje možnost návratu do Řecka stavem sociálního zabezpečení v České republice. Zároveň ale uvádí i svůj vztah k životnímu prostředí, které země na jihu Balkánu nabízí.

KA: A já třeba zase mně se v Řecku líbilo to klima. Já nezavrhuju to, že v důchodu bych se třeba vrátil zase tam. ... nevím, jak to bude zítra, ale taková myšlenka tam je nějaká. Uvidíme, tady se říká, že důchody zítra už nebudou, nebo že Bůh ví, jak se jak to dopadne. Já mám asi, kolik, asi třináct let do důchodu, tak uvidíme, jak to bude...¹⁹⁴

I další narátoři při otázce na svůj vztah k Řecku zmiňují především hospodářskou situaci, která se v následujících ukázkách týká samotného Řecka. Ioannis Seizis jasně vyjadřuje svou lásku k této zemi, kterou spojuje s pojetím vlastní etnické identity. Jeho

¹⁹³ Rozhovor s Ioannisem Seizisem vedl Pavel Zálom 17.2.2014.

¹⁹⁴ Rozhovor s Konstantinem a Lambrosem Arabadzisovými vedl Pavel Zálom 31.10.2013.

vyznání působí o to přesvědčivěji, že v této souvislosti zmiňuje znechucení nad politikou tamních vlád, které viní za současné hospodářské potíže Řecka, jež by vzhledem ke svému vřelému vztahu k němu viděl spíše prosperující.

Miluju ho. Já ho mám rád. Já jsem na to hrdý, že jsem Řek, nikomu to neskrývám. Mám rád Řecko, miluji Řecko. Pravidelně jezdím na Vánoce jenom do Řecka, každý rok strávíme Vánoce. [...] Když jsem v Řecku, tak sleduju hodně to dění. Bohužel politici jsou hajzlové, ať je to kdekoliv, tak v Česku taky, ale tam to narostlo do obrovských výšek. Stát se naučil žít na dluh.¹⁹⁵

Protože tam je teďko bída. A to se stalo tím, že ta politika tam byla špatná. Oni těm lidem opravdu dávali strašně moc peněz, aby holt ta jejich strana vyhrála, tak jim dávali hodně. A ty lidi samozřejmě za nimi šli a ta jejich strana vyhrávala pořád. A ti lidé si nezjišťovali, kde ty peníze berou. Těm to bylo úplně jedno.¹⁹⁶

V následující citaci narátor vyjadřuje své zklamání nad úrovní mezilidských vztahů v České republice, která ho po návratu z Řecka před několika lety nemile překvapila. Srovnává národní mentality Čechů a Řeků a svou přízeň věnuje spíše druhé z nich. Zároveň však narátor podotýká, že možná tyto negativní projevy před odchodem do Řecka jen nezaregistroval. Je třeba připomenout, že tento narátor se svým odchodem do Řecka nesouhlasil. I tento postoj tak mohl přispět k jisté idealizaci země, kterou byl de facto donucen opustit, z čehož pak plyne o to hlubší rozčarování, které uvádí.

Ted' to vidím takové... mně se zdálo před tím, že to byly takové kamarádské, takové, že si pomáhali mezi sebou... Bud' se mi to zdálo, nebo to tak bylo nebo já nevím, jak to mám vysvětlit. Ale ted' vidím, že tady závidí každý každému cokoliv. I tu horečku, můžu říct. Jako nesnaží se třeba udělat něco lepšího pro sebe, ale snaží se, jestli by mohli, tak tomu druhému ublížit. To jsem viděl tady a to mi hrozně vadí. Nebyl jsem na to zvyklý, z Řecka vůbec ne, protože tam jsou úplně jináci lidé. Neříkám, že tam nejsou také špatní, ale ta mentalita tam, ta je úplně jiná.¹⁹⁷

¹⁹⁵ Rozhovor s Ioannisem Seizisem vedl Pavel Zálom 17.2.2014.

¹⁹⁶ Rozhovor s Vasiliki Zikovou vedl Pavel Zálom 15.3.2014.

¹⁹⁷ Rozhovor se Stefanem Kufakisem vedl Pavel Zálom 6.3.2014.

Narátor tak s ohledem na vývoj rodinných vztahů nevyklučuje pozdější návrat do Řecka, přestože se původně stavěl proti odchodu. Dá se říci, že v tomto případě jako by narátor našel své kořeny, a to jak díky pobytu v původní domovině svých předků, tak i rozčarováním z mezilidských vztahů v zemi svého dětství. Narátor, který měl díky historickým událostem dvě vlasti, si tak vybral tu, která je v určitých parametrech jeho osobním preferencím a hodnotám bližší.

*Takže jestli se náhodou někdy dožijeme něco takového, [...] že bychom tam mohli třeba jako... nahodili jsme něco takového, že bychom třeba mohli být nějakou dobu v Řecku přes rok, nějakou dobu tady, jako že by se to mohlo nějak střídat. A nebo jestli se jí tam bude líbit, tak bychom tam mohli zůstat. Podle toho, co a jak bude na finanční stránce jako. Pěkné by to bylo, no, v létě tam, v zimě třeba tady.*¹⁹⁸

Někteří jako by vyjadřovali i svůj vztah k České republice. V následující citaci narátor tyto postoje jasně vymezuje: tady má jen práci, ale v Řecku se mu lépe žije. Vypravěč pak dále jen propojil vyjádření svého vztahu k České republice se svým vztahem k samotnému Berounu, které jsou samozřejmě zcela shodné. Tento postoj byl do jisté míry zřetelný již výše, když narátor uváděl důvody pro svůj návrat do Berouna na začátku 90. let.

Já si myslím, že se tam vrátím určitě. Já už do důchodu nemám moc daleko, tak budu přemýšlet. Neříkám, že se vrátím, mám kde bydlet, nemám problém. Dostanu důchod v Čechách, dostanu důchod v Řecku, tak kolik já spotřebuju? To je jedno, ale určitě se tam chci vrátit, mně osobně se tam líbí víc. Zvykl jsem si, tady mám jenom práci, ale tam se mi žije dobře. [...]

Tazatel: Takže nějak úzký vztah k Berounu?

*Tak narodil jsem se tady, ale nic víc, prostě bydlím tady a to neřeším. Je tady moje bydliště, je tady moje práce a tak dále.*¹⁹⁹

Lze sice i z výše uvedených vyjádření potvrdit jeden ze závěrů Konstantina Tsivose o tom, že především mladší generace řecké poválečné emigrace vykazují značnou mobilitu, nesouhlasím však s jeho názorem o absenci jejich pevných rodinných kořenů.²⁰⁰ Celkově

¹⁹⁸ Tamtéž.

¹⁹⁹ Rozhovor s Ioannisem Seizisem vedl Pavel Zálom 17.2.2014.

²⁰⁰ Tsivos Konstantinos. Řecká emigrace..., str. 256.

je možné o Řecích Berounska uvést, že většina z nich má o svém domově a vlasti jasnou představu. A na rozdíl od výše uvedených citací si někteří z nich úzký vztah k tomuto městu a kraji vytvořili. Je pochopitelné, že v následujících ukázkách takto hovoří narátorky, kterých se netýkala reemigrační vlna a jež tedy své pouto s Berounskem nijak neoslabily.

*Ale kdyby to bylo, jako jsem tam jezdila dřív, tak se mi tam líbilo. Protože mně se líbí to teplo. Ale... ted'ko přiznám úplně, že bych tam už nejela. Já už ne. [...] A musela bych vyhrát hodně a možná bychom s Jirkou (manželem - pozn. autora) si tam něco koupili a třeba bychom byli půl roku tam, půl roku tady. A zase bych se sem vrátila, vidíš? Zase myslím na to, že se sem vrátím, že půl roku... půl roku, ale ne zase celý rok. Tady se mi to líbí víc. Jsem zvyklá, no.*²⁰¹

*SH: Ne, ted' určitě ne, v téhle době ne. Ani předtím jsem se neodstěhovala... [...] Doma jsem tady, samozřejmě. Jako bych se tam neodstěhovala.*²⁰²

2.14. Současný stav řecké komunity v Berouně

K aktuálnímu stavu řecké komunity se pak nárotoři vyjadřovali spíše skepticky. Někteří se zdráhali slovo komunita v souvislosti s podobou reality vůbec použít. Z jejich výroků tak vyplývá jejich pojetí a náhled jeho významu. Základním atributem komunity je podle nich především její počet a pochopitelně čistá rodová příslušnost k danému etniku.

*KA: Tady už tady už se to jako nedá nazvat ani jako berounská řecká komunita... V Berouně určitě ne. V Berouně to už je nás pár a to už jsou takový zbytky.*²⁰³

*No mé generace? No asi těch... opravdu těch 15. Když takhle ty stoly vidím tak před sebou (na řeckých večerech – pozn. autora), ale ono většinou je to míšený manželství.*²⁰⁴

To jsou spíš jedinci. Komunita už není a to by mohlo být spíš, držet někdo, jako třeba Lambík, jak má nějaký sídlo, jak to mají na náměstí. Jenže byli k ničemu, nevím teda, jaký

²⁰¹ Rozhovor s Vasiliki Zikovou vedl Pavel Zálom 15.3.2014.

²⁰² Rozhovor se Sofíí a Pavlem Hubených vedl Pavel Zálom 26.3.2014.

²⁰³ Rozhovor s Konstantinem a Lambrosem Arabadzisovými vedl Pavel Zálom 31.10.2013.

²⁰⁴ Rozhovor s Vasiliki Zikovou vedl Pavel Zálom 15.3.2014.

*má vztahy, já ani nevím, kolik nás tady je teď v Berouně. Ale si myslím, jestli deset, tak to je asi... 10 nebo 15, možná ještě nějaká ta vesnička okolo, že tady něco má. Ale nějak jsem to neviděl. Já jsem čekal, že by se to nakonec mohlo trochu držet...*²⁰⁵

Jak naznačuje výše uvedený citát, někteří z narátorů podmiňují udržení jisté vzájemnosti mezi Řeky na Berounsku přítomností osoby, která společenský život této skupiny obyvatel v určité míře zorganizuje, ať už formou již zmiňovaných řeckých večerů nebo prostřednictvím prostých setkání se známými z Řecka. V Berouně podle některých vypravěčů tuto roli plní především prvním z uvedených způsobů Lambros Arabadzis, který jako majitel restaurace poskytuje pro tyto účely vhodné prostory.

Tazatel: Myslíte, že tady existuje v Berouně ještě něco, čemu by se dalo říkat řecká komunita?

*Já bych řekla, že jo. A víš proč? Protože tady je Lambík. Protože to je takový šoumen. [...] A má tu hospodu. A má to místo, takže kdokoliv přijede z Řecka, tak jdeme vždycky tam. Všichni. Všichni. [...] Řecké večery jsou tak maximálně, myslím třikrát v roce, možná jenom jednou v roce. To ne. Lambík zase na to nemá tolika prostředků, aby to dělal. Ale tady jde o to, každý rok nějaký Řek přijede. Každý rok. A spíš dvakrát v roce přijede nějaký Řek. Takže my se tam sejdeme u něj.*²⁰⁶

*A jelikož díky tomu Lambíkovi, že tady má, tak tam se scházíme všichni... Ještě jsme nevynechali žádnou zábavu, ale jako vyloženě nějaký klub nebo něco jako je třeba ta Řecká obec v Praze, to tady nemáme.*²⁰⁷

2.15. Vnímání vlastní identity Řeků Berounska

Vlastní pojetí etnické identity Řeků Berounska je možné na základě rozhovorů s vybraným vzorkem narátorů rozdělit do tří typologických skupin. První dvě z nich je podle mého názoru třeba dát do vztahu s konceptem nového pojetí řectví, který uvádí Tereza Vorlová. Jde o v jisté míře rozštěpené vnímání vlastní identity, které si zachovává silnou emocionální vazbu na Řecko, zároveň si ale udržuje pocit sounáležitosti s českým

²⁰⁵ Rozhovor se Stefanem Kufakisem vedl Pavel Zálom 6.3.2014.

²⁰⁶ Rozhovor s Vasiliki Zikovou vedl Pavel Zálom 15.3.2014.

²⁰⁷ Rozhovor s Achileasem Vlachopulosem vedl Pavel Zálom 27.10.2013.

prostředím, které je vnímáno jako domácí.²⁰⁸ Současně je ve všech třech skupinách přítomno jasně emocionální nazírání vlastní identity vyjádřené slovem cítím. V určité míře to odpovídá zjištění o nejmladší generaci československých či českých Řeků, které je uvedeno ve studii Lenky Němcové: „Jde tedy o vlastní prožívání a vcítění se. [...] Tedy na otázku, proč jsou Řeky, vysvětlovali mnozí, že to cítí v srdci.“²⁰⁹ Je však třeba uvést, že již v samotné tazatelově otázce bylo tohoto slova použito, je tedy otázkou, nakolik tím byla následná odpověď ovlivněna. Podle mého názoru minimálně, protože šlo o jasně položenou otázku na vlastní vnímání identity, které podle mého názoru nevyplývá s racionální úvahy. Mnohdy se do této problematiky zaplete i vztah k samotnému Berounu, který ale do uvažování narátorů nad položenou otázkou vložil její formulací spíše samotný tazatel.

První skupinu tvoří ti, kteří jasně uvádějí svoji totožnost jako řeckou.

*Sto procentně jsem... jsem hrdý na to, jako Řek. Čechy mám rád taky, jasně, že když hraje fotbal, hokej, tak budu fandit Čechům. Pouze kdyby hráli proti Řecku. Tak to se obrací, to je jasný. Ale jinak, když to tak vezmu, tak jsem tady žil skoro 55 nebo 50 roků v Česku, tak musím se cítit trošku jako i Čech. Ale jsem hrdý na to, že jsem Řek.*²¹⁰

V závěru následující citace narátor uvádí, že se odmalička cítil jako Řek. Podle mého názoru může jít spíše o ex post pojmenování dřívějšího vnímání vlastní odlišnosti od většinové společnosti pomocí svého řeckého původu.

...je to takové zamíchané. Já teda, když jsem byl tady, tak jsem se cítil víc Řek, teď když jsem byl v Řecku tolik let, tak mě to táhlo sem.

Tazatel: Cítíte se být Řekem, Čechem, Berouňákem?

*No, berouňáckým Řekem možná. (smích) Jsem, jako cítím se a jsem Řek. To jsem byl vždycky tady, když jsem byl. I odmalička co si sám sebe pamatuju, tak jsem se cítil jako víc Řek.*²¹¹

Narátorky v následujících citacích do jisté míry spojují otázku vlastní etnické identity s dalšími motivy jako je národnost rodičů, vlastní státní příslušnost nebo příklon ke kultuře

²⁰⁸ Králová Kateřina, Tsivos Konstantinos et al. Vyschly nám..., str. 194.

²⁰⁹ Bittnerová Dana, Moravcová Mirjam et al. Kdo jsem..., str. 341.

²¹⁰ Rozhovor s Ioannisem Seizisem vedl Pavel Zálom 17.2.2014.

²¹¹ Rozhovor se Stefanem Kufakisem vedl Pavel Zálom 6.3.2014.

zde vyjádřený preferencí řecké kuchyně. Jmenování těchto atributů má podle mého názoru jejich vnímání identity podložit. Obě ji však zároveň vyjadřují emocionálně, tak jak bylo již výše vyloženo.

K Řekům mě to táhne víc než k Čechům, ale jako nechtěla bych tam žít, takže chci žít tady... (smích) Ale já jsem spíš Řekyně. [...] Já bych řekla, že bych se tam nestěhovala v žádném případě. Ale cítím to takhle. [...] Ale spíš asi jako Řekyně, než jako Češka, než jako pravá Češka, to v žádném případě. Protože dost vařím i řecká jídla, nevařím jenom český jídla.²¹²

SH: No, tak cítím se jako Řekyně pořád... ...protože já jsem si ani nevzala českou příslušnost, nemám. I když s tím byly vždycky jenom problém, jako na hranicích. A teď mám teda vlastně řecký pas, tak už nejsou teď, protože ony, jak se ty hranice otevřely, tak teď není problém. [...] A rodiče jsou oba Řeci, takže jako jsem... No, protože táta taky říkal nebo i jak to vždycky píšou teď v těch knížkách ti Řeci, tak říkají, že měli dvě vlasti, no. Českou i Řeckou.²¹³

Následují dvě pojetí identity, která řadím do druhé skupiny, silně korespondují s výše uvedený konceptem pojetí nového řectví, a vykazují tedy silnou rozpolcenost. Tu zmínili v prvním případě bratři Arabadzisové, přestože se jejich výroky vztahují spíše k určení a vztahu k vlasti. Jejich vyjádření se ale týká i otázky vlastního stylu života v Řecku a v České republice. V této souvislosti mají podle mého názoru na mysli právě spíše vnímání vlastní identity.

LA: Padesát na padesát.

KA: ...nemáme nikde stoprocentní domov... [...] ...protože já za těch jedenáct let, co jsem tam žil, tak prostě se, ta krev se ozvala taky. [...] My jsme tam žili jako Češi. V Řecku jsme žili jako Češi a tady žijeme jako Řekové.(smích) Takže my jsme takoví rozpolčení.

LA: My jsme jak koruna. Když ji hodíte normálně, ať je hlava nebo pana normálně, tak buď jsi Řek, nebo Čech. Padesát na padesát.

KA: To je holt náš osud no, bohužel.²¹⁴

²¹² Rozhovor s Vasiliki Zikovou vedl Pavel Zálom 15.3.2014.

²¹³ Rozhovor se Sofíí a Pavlem Hubených vedl Pavel Zálom 26.3.2014.

²¹⁴ Rozhovor s Konstantinem a Lambrosem Arabadzisovými vedl Pavel Zálom 31.10.2013.

Achileas Vlachopoulos pak na základě položené otázky k pojetí vlastní identity vzhledem ke svému někdejšímu životu na severní Moravě vkládá s určitou nadsázkou do této problematiky další kategorii totožnosti, tedy Moravana. Pokud si má vybrat mezi jednotlivými národními identitami, pak se přiklání k neurčitému stanovisku, které je mísi dohromady. Pak ale využívá možnosti svázat vlastní pojetí identity s bydlištěm, která mu byla návodnou otázkou nabídnuta, a prohlašuje se za Berouňáka. Přesto ale zároveň vyjadřuje spřízněnost s řeckými kořeny širší mírou důvěry v Řeky v krizové situaci či preferencí řeckého týmu v rámci fotbalového fandění. Jeho pojetí tedy vnímám taktéž jako rozpolcené.

...radši bych třeba kdyby bylo něco tak, tak bych byl radši za zády Řeka než Čecha no. Fandění třeba... Když jsme tuhle byli mistři Evropy Řekové, tak jsem fandil Řekům, že jo. I když se mi vždycky ptali, co říkám napůl, ale samozřejmě to srdíčko tam přece je no.[...]

Tazatel: Cítíte se jako Berouňák, Čech nebo Řek? (smích)

*Já to mám, já to mám strašně... nebo Moravák? (smích) Tak já jsem Čecho... řekomoravák..(smích) No můžu vám říct, že někdy mám pocit, že v obsahu občas přemýšlím, kam já vůbec patřím. Protože já jsem se narodil v Krnově. Jsem jako každý chlap je citlivý nebo tyhle ty lidi, nejsem žádný... Ale někdy mám takový pocit, že třeba na tu Moravu babička mi už umřela, tam už nemám nikoho, akorát otce. [...]... a jinak jako si myslím, že už jsem Berouňák. Ano. Akorát mám problém, když třeba tady hrála česká a řecká reprezentace, tak fandím Řekům. Ve všem...*²¹⁵

Příkladem třetího typu je Tomáš Zíka, jediný příslušník nejmladší generace řecké imigrace v rámci tohoto projektu. Jeho pojetí etnické identity koresponduje s jeho výše uvedenými výroky o minimálním vlivu řecké kultury a řečtví vůbec na jeho výchovu a na jeho osobnost. Podle jeho slov je jeho totožnost již zcela česká, řecké kořeny pak představují jen jakýsi zajímavý atribut, k němuž ale nemá nijak hluboký vnitřní vztah.

*Cítím se jako naprosto čistý Čech, nemám vůbec s Řeckem nic společného. Je to jenom jako takové zajímavé. Zajímavá kultura, zajímavá kuchyně, výborná. (smích) Prostě zajímavé jakoby věci.*²¹⁶

²¹⁵ Rozhovor s Achileasem Vlachopulosem vedl Pavel Zálom 27.10.2013.

²¹⁶ Rozhovor s Tomášem Zíkou vedl Pavel Zálom 25.11.2013.

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo zachytit na základě vybraných tematických okruhů klíčové informace, které se týkají přítomnosti řeckého etnika na Berounsku v souvislosti s řeckou emigrací na přelomu 40. a 50. let 20. století. Výzkum, jehož páteční metodou byly postupy orálně-historické, dokázal na dílčí otázky, které byly vyjádřeny právě vymezenými okruhy příbuzných motivů, přinést odpovědi. Netvrdím, že narátorům byly položeny všechny otázky, tematické možnosti realizovaných rozhovorů byly zcela vyčerpány, nebo že došlo k probádání všech relevantních archivních zdrojů. Výzkumné zpracování zvoleného tématu by jistě bylo možné dále prohloubit a přispět tak další perspektivou k historickému poznání řecké přítomnosti na Berounsku. Jsem ale přesvědčen, že tento originální výzkum, navíc za použití orální historie, podstatně rozšířil míru poznání vybraných historických dějů a představuje tak nejen příspěvek k místním soudobým dějinám, ale i k historii řecké poválečné imigrace a přináší tak možnost komparace s dalšími podobnými již realizovanými výzkumy, ať už na celorepublikové úrovni, či v regionálním a místním rámci. Výsledky výzkumu také na lokální úrovni do značné míry potvrzují výsledky výzkumu, publikované v citované práci Kateřiny Králové a jejího kolektivu, která pro mé bádání sehrála roli jakéhosi teoretického referenčního bodu. Zároveň doufám, že se podaří uskutečnit můj původní záměr, publikovat na základě tohoto textu článek v některém z místních historiografických periodik tak, aby výsledky mé práce posloužily k rozšíření poznání především těch, kterým byla tato práce věnována a kterých se týká, tedy Řekům Berounska, a mohla poskytnout historické informace o vybrané lokalitě i jejím ostatním občanům.

Jak již bylo uvedeno, jako nejvhodnější metoda se uplatnily postupy orální-historie, a to především pro značnou roztržičnost a zároveň detailnost nároků na vyhledání relevantních archivních pramenů. Dá se říct, že právě zpracování tohoto tématu působí jako jistá obhajoba významu samotné orální historie.

Řečtí imigranti začali na Berounsko přicházet v polovině 50. let a to za prací v Královodvorských železárnách, které novým zaměstnancům nabízely navíc i bydlení, což bylo také jednou z hlavních motivací, proč Řekové, žijící předtím především na severní Moravě souhlasili s nabídkou náborářů, kteří zde nové pracovníky hledali. Jejich domovem se tak staly dva domy na berounském novém sídlišti. V této souvislosti hovoří narátoři o řeckém domu nebo o Palečkárně.

Začlenění Řeků do místní společnosti zřejmě proběhlo bez vážnějších problémů, vypravěči vzpomínají spíše jen na drobné křivdy. Zároveň podotýkají, že neměli problém si v případě drobných šarvátek uhájit své pozice. Problematickým bodem, který narátoři ve svých vyprávěních reflektují, je otázka smíšených manželství. Ani na Berounsku se jim nevyhnuly interkulturní komplikace spojené zároveň i s dočasným pojetím imigrace ze strany rodičovské generace.

Generace rodičů dbala na udržování kulturního a národního povědomí v rámci komunity a podporovala proto nejen provoz tzv. řecké odpolední školy, ale i umělecké a sportovní kroužky, které navíc v rámci tzv. zábav či republikových setkání, sloužily jako prostředek k udržování vztahů mezi jednotlivými řeckými komunitami v Československu.

Narátoři nezastírají levicovou orientaci vlastní nebo svých rodičů, přestože se ve skupině vypravěčů tohoto projektu vyskytla jedna ostrá výjimka. Mnohdy hodnotí politické zanícení svých rodičů jako velmi hluboké a silně prožívané, což v případě sporu, jakým byl vnitrostranický rozkol po roce 1956, zasahovalo ve svých důsledcích až do vztahů uvnitř berounské řecké komunity. Tragickým projevem těchto historických dějů byla vražda Dimitriose Kufakise v roce 1958. V rámci tohoto projektu se podařilo zrealizovat rozhovor s vnukem této oběti panem Stefanem Kufakisem. I další vypravěči poskytli své vzpomínky na tuto událost.

Řecká reemigrace samozřejmě zasáhla i berounskou komunitu a někteří narátoři tak museli své rodiště opustit, což do jejich života zasáhlo, stejně podstatně jako nutnost adaptovat se v prostředí, o němž dosud slýchali jen v zidealizovaných vzpomínkách svých rodičů. Jejich komplikovaný osud je však stále do určité míry odlišoval od domácího řeckého obyvatelstva, a tak se ve své domovině soustřeďovali do reemigrantských skupin.

Někteří se později vrátili zpět do Československa či do nástupnické České republiky. Z vyprávění narátorů je zřejmé, že motivace k tomu byla různá, ne vždy však to byl stesk po vlastním rodišti či obtíže spojené se začleněním v samotném Řecku. S tím pak souvisí i otázka vztahu k Řecku a Berounu a potažmo i téma vlastní etnické identity.

Řečtí narátoři vyjadřují jistou míru rozpolcenosti v této otázce, přestože jsou převážně schopni se přiklonit na jednu či druhou stranu. Silně vnímají jak řeckou, tak i českou část vlastní totožnosti. Stejně tak i vztah k Řecku či Berounu vykazuje proměnlivou míru vyhraněnosti. Ne všichni zcela přesvědčivě vyjadřují v této souvislosti jednostranný postoj. Narátoři hovoří o návyku na život v Berouně, otázka návratu do Řecka v důchodovém věku je pak mnohdy podmíněna ekonomickými či rodinnými možnostmi.

Jak se shodují jednotliví vypravěči, řecká komunita na Berounsku dnes čítá kolem 15 členů. Stále však vykazuje značnou míru soudržnosti, která se mimo jiná setkání udržuje i prostřednictvím tzv. řeckých večerů. Jako podstatný faktor je v této souvislosti uváděna i nutnost přítomnosti klíčové osoby, která bude tyto aktivity do určité míry organizovat. V Berouně za ni označují pana Lambrose Arabadzise. Podstatný vliv ale hraje i předávání řeckého etnického a kulturního povědomí dalším generacím, o něž se většina narátorů s proměnlivou úspěšností snaží či je zamýšlí realizovat do budoucna na vlastních vnoučatech. Jedním z narátorů byl pak člen tzv. nejmladší generace, tedy potenciální cíl těchto snah. Z jeho vyprávění je však patrné, že vliv řectví a výchovy na jeho osobu byl nepatrný. Jedná se ale samozřejmě o jediného narátora v dané věkové skupině a platnost jím sdělených informací tedy není možné na základě získaných informací v rámci prostoru výzkumu potvrdit ani vyvrátit.

Prameny

Použitá literatura

Botu Antula, Konečný Milan. Řečtí uprchlíci: kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948 – 1989, Řecká obec Praha, Praha, 2005, ISBN 80-239-5462-8.

Clogg Richard. A concise history of Greece, Cambridge University Press, Cambridge, 1992, ISBN O 521 37228 3.

Hendl Jan. Kvalitativní výzkum, Základní teorie, metody a aplikace, Portál, Praha, 2012, ISBN 978-80-262-0219-9.

Hradečný Pavel, Dostálová Růžena, Hrochová Věra, Oliva Pavel, Vavřínek Vladimír. Dějiny Řecka, Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 2009, ISBN 978-80-7106-883-9.

Hradečný Pavel. Řecká komunita v Československu. Její vznik a počáteční vývoj (1948 – 1954), Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha, 2000.

Králová Kateřina, Tsivos Konstantinos et al. Vyschly nám slzy... Řečtí uprchlíci v Československu, Dokořán, Praha, 2012, 978-80-7363-416-2.

Nálevka Vladimír. Horké krize studené války, Vyšehrad, Praha, 2010, ISBN 978-80-7429-011-4.

Nálevka Vladimír. Světová politika ve 20. století (I.), Nakladatelství Aleš Skřivan ml., Praha, 2000, ISBN 80-902261-4-0.

Tsivos Konstantinos. Řecká emigrace v Československu (1948 – 1968) – Od jednoho rozštěpení ke druhému, Dokořán, s. r. o., Praha, Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze, Praha, 2012, ISBN 978-80-7363-404-9 (Dokořán), ISBN 978-80-87404-30-0 (UK FSV).

Vaněk Miroslav. Orální historie ve výzkumu soudobých dějin, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha, 2004, ISBN 80-7285-045-8.

Vaněk Miroslav a kolektiv. Orální historie: metodické a „technické“ postupy, Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc, 2003, 80-244-0718-3.

Vaněk Miroslav, Mücke Pavel. Třetí strana trojúhelníků. Teorie a praxe orální historie, Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd ČR, Praha, 2011, ISBN 978-80-87398-11-1; 978-80-7285-145-4.

Použitá periodika

Dorovský Ivan. Šedesát let od příchodu dětí z Řecka do Československa In: Slovanský jih 2, 2008, str. 1-28.

Hradečný Pavel. Zdrženlivý internacionalismus Občanská válka v Řecku a československá materiální pomoc Demokratické armádě Řecka, In: Soudobé dějiny, ročník X, číslo I.-II., str. 58 – 92.

Králová Kateřina. Otázka loajality řecké emigrace v Československu v letech 1948 – 1968, In: Slovanský přehled 3, 2009, str. 337 – 350.

Otčenášek Jaroslav. Řecká národnostní menšina v České republice dnes, In: Český lid 85, 1998, str. 147 – 159.

Použité archivní prameny

Akce dosídlování pohraničí – možnost zapojení řeckých emigrantů, NA Praha, fond 100/3 (MO ÚV KSČ), sv. 143, a.j. 556.

Archiv Českého Červeného kříže, Praha (ČČK), Dotazníková akce „Ř“ z 20. 3. 1962.

Dodatek ke zprávě o řeckých emigrantech, kteří přijeli do ČSR 6.12.1956 z Maďarska, NA Praha, fond 100/3 (MO ÚV KSČ), sv. 140, a.j. 547.

Hlášení zahraničních cest a návštěv cizinců za prosinec 1955, SOkA Beroun, fond Královodvorské železárny, s. p., Králův Dvůr, 1945 – 1991.

Nová cesta – časopis pracujících KDŽ, n. p. Sokolovský, 21. 5. 1955, roč. IX, č. 20, str. 1, SOkA Beroun, Nová cesta – časopis pracujících KDŽ, n. p. Sokolovský.

Závěry byra stranického výboru ze schůzí, na kterých byl učiněn rozbor usnesení VIII. konference, NA Praha, fond 100/3 (MO ÚV KSČ), sv. 138, a.j. 543.

Záznam pro s. Hendrycha, NA Praha, fond 100/3 (MO ÚV KSČ), sv. 145, a.j. 571.

Zpráva byra stranického výboru o činnosti protistranické skupiny v poslední době, NA Praha, fond 100/3 (MO ÚV KSČ), sv. 145, a.j. 571.

Zpráva o hospodářské a politické situaci v Královodvorských železárnách, SOkA Beroun, fond KSČ - okresní výbor Beroun, 1945 – 1990.

Zpráva výboru ZO KSŘ v Berouně, NA Praha, fond 100/3 (MO ÚV KSČ), sv. 140, a.j. 548.

Použité narativní prameny

Rozhovor s Achileasem Vlachopulosem vedl Pavel Zálom 27.10.2013.

Rozhovor s Ioannisem Seizisem vedl Pavel Zálom 17.2.2014.

Rozhovor s Konstantinem a Lambrosem Arabadzisovými vedl Pavel Zálom 31.10.2013.

Rozhovor se Sofií a Pavlem Hubených vedl Pavel Zálom 26.3.2014.

Rozhovor se Stefanem Kufakisem vedl Pavel Zálom 6.3.2014.

Rozhovor s Tomášem Zíkou vedl Pavel Zálom 25.11.2013.

Rozhovor s Vasiliki Zikovou vedl Pavel Zálom 15.3.2014.

Další použité prameny

Záznam o rozhovoru se Stefanem Kufakisem.

Záznam o rozhovoru s Konstantinem a Lambrosem Arabadzisovými.

Záznam o rozhovoru se Sofií a Pavlem Hubených.

Přílohy – udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů

Udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů – Arabadzis

Konstantin

KONSTANTIN ARABADZIS

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií
U Kříže 8, 158 00 Praha 5

Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v. v.
Vlašská 9, 118 40 Praha 1

Centrum orální historie
Vlašská 9, 118 40, Praha 1

Udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů

Podle zákona č.101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů, uděluji **Pavlu Zálomovi** svůj souhlas se zpracováním k vědeckým a vzdělávacím účelům svých osobních a citlivých údajů, zaznamenaných během rozhovorů, které jsem poskytl v rámci výzkumného projektu za účelem zpracování diplomové práce na téma **Řekové poválečného Berounska. Životní příběhy obyvatel řecké národnosti Berouna a jeho okolí po druhé světové válce**

Souhlasím také, aby rozhovory byly uloženy ve **Sbírci rozhovorů Centra orální historie Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR** a ve formě obrazového a zvukového záznamu nebo přepisu zpřístupňovány k vědeckým a vzdělávacím účelům.

Další ujednání:

.....
.....
.....
.....

V *Berouně*

dne *29. 3. 2016*

[Signature]
.....
podpis narátora
Pavel Zálom
.....
Pavel Zálom

Udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů – Arabadzis

Lambros

LAMBROS ARABADZIS

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií
U Kříže 8, 158 00 Praha 5

Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v. v.
Vlašská 9, 118 40 Praha 1

Centrum orální historie
Vlašská 9, 118 40, Praha 1

Udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů

Podle zákona č.101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů, uděluji **Pavlu Zálomovi** svůj souhlas se zpracováním k vědeckým a vzdělávacím účelům svých osobních a citlivých údajů, zaznamenaných během rozhovorů, které jsem poskytl v rámci výzkumného projektu za účelem zpracování diplomové práce na téma **Řekové poválečného Berounska. Životní příběhy obyvatel řecké národnosti Berouna a jeho okolí po druhé světové válce**

Souhlasím také, aby rozhovory byly uloženy ve **Sbírece rozhovorů Centra orální historie Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR** a ve formě obrazového a zvukového záznamu nebo přepisu zpřístupňovány k vědeckým a vzdělávacím účelům.

Další ujednání:

.....
.....
.....
.....

V Berouně

dne 29. 5. 2014

Arabadzis
.....
podpis narátora

Pavel Zálom
.....
Pavel Zálom

Udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů – Hubený Pavel

Pavel Hubený

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií
Univerzita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií
U Kříže 8, 158 00 Praha 5

Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v. v.
Vlašská 9, 118 40 Praha 1

Centrum orální historie
Vlašská 9, 118 40, Praha 1

Udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů

Podle zákona č.101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů, uděluji **Pavlu Zálomovi** svůj souhlas se zpracováním k vědeckým a vzdělávacím účelům svých osobních a citlivých údajů, zaznamenaných během rozhovorů, které jsem poskytl v rámci výzkumného projektu za účelem zpracování diplomové práce na téma **Řekové poválečného Berounska. Životní příběhy obyvatel řecké národnosti Berouna a jeho okolí po druhé světové válce**

Souhlasím také, aby rozhovory byly uloženy ve **Sbírci rozhovorů Centra orální historie Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR** a ve formě obrazového a zvukového záznamu nebo přepisu zpřístupňovány k vědeckým a vzdělávacím účelům.

Další ujednání:

.....
.....
.....
.....

v *Hudlicích*

dne *27.1.2014*

.....
podpis narátora

Pavel Zálom
.....
Pavel Zálom

Udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů – Hubená Sofie

Sofia Hubená

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií
Univerzita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií
U Kříže 8, 158 00 Praha 5

Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v. v.
Vlašská 9, 118 40 Praha 1

Centrum orální historie
Vlašská 9, 118 40, Praha 1

Udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů

Podle zákona č.101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů, uděluji **Pavlu Zálomovi** svůj souhlas se zpracováním k vědeckým a vzdělávacím účelům svých osobních a citlivých údajů, zaznamenaných během rozhovorů, které jsem poskytl v rámci výzkumného projektu za účelem zpracování diplomové práce na téma **Řekové poválečného Berounska. Životní příběhy obyvatel řecké národnosti Berouna a jeho okolí po druhé světové válce**

Souhlasím také, aby rozhovory byly uloženy ve **Sbírci rozhovorů Centra orální historie Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR** a ve formě obrazového a zvukového záznamu nebo přepisu zpřístupňovány k vědeckým a vzdělávacím účelům.

Další ujednání:

.....
.....
.....
.....

v ... *Mudlicích*

dne *27.4.2011*

Hubená Sofie

podpis narátora

Pavel Zálom

Pavel Zálom

Udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů – Kufakis

Stefanos

KUFAKIS

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií
U Kříže 8, 158 00 Praha 5

Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v. v.
Vlašská 9, 118 40 Praha 1

Centrum orální historie
Vlašská 9, 118 40, Praha 1

Udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů

Podle zákona č.101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů, uděluji **Pavlu Zálomovi** svůj souhlas se zpracováním k vědeckým a vzdělávacím účelům svých osobních a citlivých údajů, zaznamenaných během rozhovorů, které jsem poskytl v rámci výzkumného projektu za účelem zpracování diplomové práce na téma **Řecké poválečné Berounska. Životní příběhy obyvatel řecké národnosti Berouna a jeho okolí po druhé světové válce**

Souhlasím také, aby rozhovory byly uloženy ve **Sbírci rozhovorů Centra orální historie Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR** a ve formě obrazového a zvukového záznamu nebo přepisu zpřístupňovány k vědeckým a vzdělávacím účelům.

Další ujednání:

.....
.....
.....
.....

V *Beroun*

dne *9.5.2014*

podpis narátora

Pavel Zálom

Udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů – Seizis Ioannis

IOANNIS SEIZIS

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií
Univerzita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií
U Kříže 8, 158 00 Praha 5

Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v. v.
Vlašská 9, 118 40 Praha 1

Centrum orální historie
Vlašská 9, 118 40, Praha 1

Udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů

Podle zákona č.101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů, uděluji **Pavlu Zálomovi** svůj souhlas se zpracováním k vědeckým a vzdělávacím účelům svých osobních a citlivých údajů, zaznamenaných během rozhovorů, které jsem poskytl v rámci výzkumného projektu za účelem zpracování diplomové práce na téma **Řekové poválečného Berounska. Životní příběhy obyvatel řecké národnosti Berouna a jeho okolí po druhé světové válce**

Souhlasím také, aby rozhovory byly uloženy ve **Sbírci rozhovorů Centra orální historie Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR** a ve formě obrazového a zvukového záznamu nebo přepisu zpřístupňovány k vědeckým a vzdělávacím účelům.

Další ujednání:

.....
.....
.....
.....

V Berouně

dne 17.2.2014

podpis narátora

Pavel Zálom

Udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů – Vlachopoulos

Achileas

Vlachopoulos

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií
U Kříže 8, 158 00 Praha 5

Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v. v.
Vlašská 9, 118 40 Praha 1

Centrum orální historie
Vlašská 9, 118 40, Praha 1

Udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů

Podle zákona č.101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů, uděluji **Pavlu Zálomovi** svůj souhlas se zpracováním k vědeckým a vzdělávacím účelům svých osobních a citlivých údajů, zaznamenaných během rozhovorů, které jsem poskytl v rámci výzkumného projektu za účelem zpracování diplomové práce na téma **Řekové poválečného Berounska. Životní příběhy obyvatel řecké národnosti Berouna a jeho okolí po druhé světové válce**

Souhlasím také, aby rozhovory byly uloženy ve **Sbírcce rozhovorů Centra orální historie Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR** a ve formě obrazového a zvukového záznamu nebo přepisu zpřístupňovány k vědeckým a vzdělávacím účelům.

Další ujednání:

.....
.....
.....
.....

v *Berouně*

dne *27.9.2014*

Vlachopoulos

podpis narátora

Pavel Zálom
Pavel Zálom

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií
Univerzita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií
U Kříže 8, 158 00 Praha 5

Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v. v.
Vlašská 9, 118 40 Praha 1

Centrum orální historie
Vlašská 9, 118 40, Praha 1

Udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů

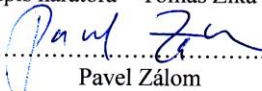
Podle zákona č.101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů, uděluji **Pavlu Zálomovi** svůj souhlas se zpracováním k vědeckým a vzdělávacím účelům svých osobních a citlivých údajů, zaznamenaných během rozhovorů, které jsem poskytl v rámci výzkumného projektu za účelem zpracování diplomové práce na téma **Řekové poválečného Berounska. Životní příběhy obyvatel řecké národnosti Berouna a jeho okolí po druhé světové válce.**

Souhlasím také, aby rozhovory byly uloženy ve **Sbírcce rozhovorů Centra orální historie Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR** a ve formě obrazového a zvukového záznamu nebo přepisu zpřístupňovány k vědeckým a vzdělávacím účelům.

Další ujednání:

.....
.....
.....
.....

V ...Praze..... dne ...20.1.2014.....

.....
podpis narátora – Tomáš Zíka

.....
Pavel Zálom

Udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů – Zíková

Vasiliki

VASILIKI Zíková

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií
Univerzita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií
U Kříže 8, 158 00 Praha 5

Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v. v.
Vlašská 9, 118 40 Praha 1

Centrum orální historie
Vlašská 9, 118 40, Praha 1

Udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů

Podle zákona č.101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů, uděluji **Pavlu Zálomovi** svůj souhlas se zpracováním k vědeckým a vzdělávacím účelům svých osobních a citlivých údajů, zaznamenaných během rozhovorů, které jsem poskytl v rámci výzkumného projektu za účelem zpracování diplomové práce na téma **Řekové poválečného Berounska. Životní příběhy obyvatel řecké národnosti Berouna a jeho okolí po druhé světové válce**

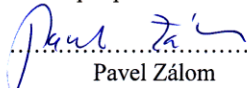
Souhlasím také, aby rozhovory byly uloženy ve **Sbírci rozhovorů Centra orální historie Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR** a ve formě obrazového a zvukového záznamu nebo přepisu zpřístupňovány k vědeckým a vzdělávacím účelům.

Další ujednání:

.....
.....
.....
.....

V Berouně

dne 30.3.2014

.....
podpis narátora

.....
Pavel Zálom